

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

**Közösségi
és családi
folyóirat**

**VII. évf. 5. szám
1996. október
50,— Ft**

*A Jakab-levél
útmutatása*

*A Róma-központúság
története*

*Az egyház
indián arca*

*Taszár —
és ami mögötte van*

Moha-mese

*Gyermekeink
és a televízió*

*Búcsú
Havasy Gyulától*

*Megmenthetjük-e
még a Földet?*

Hubert Frankemölle

A Jakab-levél

Útmutatás a sikerült élethez*

Ha az Első Szövetséggel szoros kapcsolatban vesszük szemügyre ezt a levelet, közelebbről a tóra*- és a bölcsességi irodalommal, akkor nézetem szerint a Jakab-levél új és szövegű értelmezésére nyílik lehetőség. Ennek a tételnek vázlatos bizonyítását szeretném nyújtani ebben a tanulmányban, de azzal együtt, hogy utalok e levél hosszú, vitatott, felekezeti előítéletektől meghatározott elfogadástörténetére.

1. A Jakab-levél a reformátorok értelmezésében

„Vannak olyanok is, akik azt állítják, hogy ez a levél nélküli az igazi tekintélyt. Ami személy szerint engem illet, semmilyen jogos okot nem találok a kárhóztatásra, szívesen és vita nélkül használom.”

Ezzel a Kálvin Jánostól vett, 1550-es Jakab-kommentárjából származó idézettel arra szeretnék emlékeztetni, hogy a Jakab-levél elfogadását illetően a reformátorok igen különböző álláspontokat foglaltak el.

Egyfelől különböztetni kell itt Luther és a többi reformátor között (Karlstadt, Zwingli, Kálvin, Bullinger, Illyricus, Ambrosius Reuden), másfelől a Jakab-levél Luther általi, 1519 előtti és Luther reformátora fordulata utáni magyarázata és értelmezése között.

Luther Márton folytonosan idézett ítéletét, miszerint a levél „igazi szalmalevél” (Előszó az 1522-es Szeptemberi Bibliához), amely semmi másra nem alkalmas, mint hogy „begyűjtsanak vele a kályhába” (így Luther az egyik 1542-es asztali beszélgetésében), nem utolsósorban Karlstadtnek a levéllel kapcsolatos eljárása váltotta ki, azután természetesen Luther alapvető hitbéli döntése is, amelynek értelmében minden teológia mércéjének Pál apostolnak kell lennie, ill. annak a krisztológiai* értelmezésnek, amelyet Pál adott Jézus Krisztus halála és feltámadása üdvkövetői jelentőségének.

A Jakab-levél kétségtelenül tartalmaz jellegzetes krisztológiát (1,1 és 2,1 mellett vö. különösen 5,7–15), ha kereszt-teológiát nem is. Jakab mindenekelőtt a megdicsőült Urat és az eljövendő Bírót látja Jézus Krisztusban. Ez világossá teszi, hogy amint Pált nem Jakabbal kell mérni, ugyanúgy Jakabot sem Pállal. Az Újszövetség szempontjából mindkettő nélkülözhetetlen. Luthernek a hitvitázó helyzetből fakadó ítéletét a maga konkrét élettörténete alapján kellene értelmezni. *Életrajzi összefüggése, egyházipolitikai helyzete* teszi érthetővé megnyilatkozásait.

Ebben az összefüggésben aztán rá kell mutatni arra, hogy 1519 után is találhatók Luthernél olyan helyek, ahol pozitívan nyilatkozik a Jakab-levélről. A hitet Luther szerint is követniük kell „külső cselekedeteknek” (WA 30 II, 664, 24 skk). A cselekedeteknek a hithez való viszonyát úgy értelmezi mint „dicsőítést, igazolást, jelet, pecsétet, következményt, gyümölcsöt és bizonyítékot” (WA 10 III, 225,18–226,8). Luther még 1522-es prédikációiban is teljesen megfelelően értelmezi Jak 2,14–26 ökumenikusan mindmáig vitatott szövegét a hit és a cselekedetek viszonyáról, amikor az üdvösséget eredményező hit és az üdvösséget tanúsító cselekedetek viszonyát így írja körül: „Erre gondol Szt. Jakab a levelében, amikor azt írja: *A hit cselekedetek nélkül halott.* Azaz: ha nem követik cselekedetek, ez annak a jele, hogy nem hitről van szó, hanem halott gondolatról és álomról, amelyet hamisan neveznek hitnek” (WA 10 III, 288,3 skk).

Luther különbségtevése halott és eleven hit között igen hasznos. *Megfelel Jakab különbségtevéseinek* a 2,14–26-ban. Nem úgy hangzik, mint aminek a hangsúlyozását sokan — felekezetiileg megterhelten — mindmáig szükségesnek vélik: a hit szemben a cselekedetekkel, hanem „a hit

egyedül” (17a.b.20b.24b.26b versek) szemben azzal, hogy „a hit cselekedetekkel” (22a). Az „*egyedül cselekedetek által*” jelszó nem található meg Jakabnál. Számára kizárólag a tettek nélküli, ill. tetterős hit, a cselekedetek nélküli, ill. cselekedetek által hatékony hit szembeállítás a fontos. Jakab szerint a hitnek „tett-legezen”, ténylegesen konkrétá kell válnia, cselekedetekben kimutathatónak kell lennie az egyének életében és a gyülekezet életében. A cselekedetek marad (2,20), nemcsak antiszolidáris, hanem hatástalan is Isten előtt, mivel az ilyen hit nem képes megmenteni (2,14).

De éppen ez az, amiről a korai zsidóság és kereszténység minden tóra-vitájában szó volt. Ebben a vitában Jakab igen határozott tételt képvisel: „A szabadság tökéletes törvénye” (1,25) szabadságra vezető törvény és útmutatás a sikerült élethez — mind az egyén, mind a társadalmilag rétégződött gyülekezet számára. A következőkben ezt szeretném címszó-szerűen valamennyire megvilágítani.

2. „A szabadság törvénye” (2,12)

Jakab az Újszövetség minden más teológusánál világosabbá teszi jelzőivel és birtokos eseteivel, hogy kizárólag pozitívan fogja fel a tórát, az Isten által felállított és Jézus interpretációjában vett, egyéni, társadalmi és világ-rend értelmű „törvényt”. „A szabadság tökéletes törvényének” (1,25), „királyi törvénynek” (2,8), „az egész törvénynek” (2,10) és „a szabadság törvényének” (2,12) nevezi. Amint Jakab tökéletes és királyi (azaz Isten mint a Király által kinyilatkoztatott: 2,5) törvényről tud, ugyanúgy „a szabadság tökéletes törvényéről” is (1,25), amely azonos az Isten által „belénk ültetett igével” (1,21b) és az Isten által ajándékozott „igazság igéjével” (1,18). Jakab szerint csak ez képes

* Az előforduló fontosabb idegen kifejezések magyarázata a tanulmány végén megtalálható.

elvezetni az embert a szabadságra. Ahogyan a tóra szabadságot és örömet közvetít az Első Szövetségben és a zsidóságban, ugyanúgy Jakabnál is (1,2).

Az effajta elgondolás mindenesetre **egészen komolyan veszi az embert a maga szabadságában.** Jakab ezt két tekintetben is világossá teszi: a/ A törvényt egyértelműen csak Isten adja (4,12) és b/ mivel Jakab Jézushoz, Mátéhoz és más zsidó csoportokhoz hasonlóan a cselekvést az igazi hit jeleként hangsúlyozza, a végén egy éppen e cselekvés alapján bekövetkező ítélet áll. Jakab, aki elfogadja a MTörv 6,4 hitvallását az egy Istentől, a következőképpen ismétli meg és konkretizálja azt (a zsidó és keresztény teológiában egyedülálló módon) a 4,12-ben: „Egyetlen valaki/az Egyetlen a törvényhozó és bíró”. Jakab szerint a keresztényeknek nincs más dolguk, mint hogy feltétlenül a tórának megfelelően viselkedjenek, ami Jakab felfogásában azt jelenti: etikailag* szolidárisan*. Ez kizár minden emberek közötti, ill. egyházon belüli bíraskodást (4,11; 2,6). A másik keresztény „felebarát” legyen számunkra a Lev 19,16-nak megfelelően (Jakab a 2,8-ban és 4,12-ben veszi át ezt a helyet). Ez alkotja a gyülekezetben a testvériességet (ld. a kölcsönös „egymás”-t: 4,11; 5,9.16a.b). *A szeretetparancs Jakab számára is* (amint Jézus és Máté számára) *a tóra kritikus normája.* Hogy milyen átfogó, mindent eldöntő jelentőséget tulajdonít ennek a parancsnak, többek között abban mutatkozik meg, hogy szóba sem hozza a szombat, a körülmetélésre, a levitikus tisztaságra és a rituális törvényekre vonatkozó egyedi előírásokat.

A tóra tehát teljes mértékben a szolidaritás etikájára irányul, a maga részéről *azonban teljesen teocentrikus** megalapozottságú és tájékozódású: A 4,12 szövegösszefüggése például világossá teszi: A nem szolidáris viselkedés a gyülekezetben Jakab szerint nemcsak antiszociális, nem is csupán az emberek közötti hibás magatartás (amely már ellentmondásban áll Isten törájával), hanem magát Isten Isten-voltát is megkérdőjelezi. Ennél alapvetőbb teocentrikus megalapozás nem gondolható el. Mivel ezt nem mindig látták és látják így, ezért ezt a gondolatot még kissé elmélyítem, minthogy csak így derül fény a Jakab-levéltre mint Isten útmutatására a sikerült élethez, mégpedig a maga teológiai megalapozottságában.

3. Isten akciója és az emberek re-akciója

Bármennyire is útmutatás a Jakab-levél az egyén és a gyülekezet sikerült életéhez, csak teocentrikus dokumentumként az. Feliratától (1,1) előszaván keresztül (1,2–18) utószaváig (5,7–20) **teocentrikus alapszerkezetet mutat.** Lássunk erre néhány olyan példát a levél elejéről, amelyek az olvasó számára — ma is — félreérthetetlen segítséget nyújtanak az olvasáshoz: „Ha valaki közületek hiányt szenved a bölcsességben, kérje Istentől” (1,5). A kétkedő ne gondolja, hogy „valamit is kap majd az Úrtól” (1,7). Az az ember, „aki igaznak bizonyult, elnyeri majd az élet koronáját, amelyet Ő (Isten) azoknak ígért, akik szeretik Őt” (1,12). „Senki ne mondja, akit kísértés ér: Isten kísért engem, mert Isten, aki meg-nem-kísérthető a gonosz által, maga sem kísért senkit” (1,13). Jakab gondolkodásának e teocentrikus alapszerkezete és bázisa még világosabbá válik, ha figyelembe vesszük a „teológiai passzívumban” (passivum divinum*) álló helyeket (pl. 1,5: „és megadatik neki”) vagy a körülíró formákat is (pl. 1,17: „Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék fölülről van”). Ekkor kiderül, hogy a levél gyökeresen teocentrikus dokumentum — noha nyomatékosan hangsúlyozza a címzettek egyéni és közösségi életének gyakorlati problémáit.

Jakab minden kijelentését **Isten megelőző cselekvése (akciója)** alapozza meg. Isten „akarta” a keresztényeket, és „Ő szülte őket az igazság igéje által” (1,18). A keresztényeknek el kell fogadniuk a „beljük ültetett igét” (1,21). Csak ez a reakció „hozza létre az Isten előtti megigazulást” (1,20). Csak az Isten által adott és az ember által elfogadott ige „képes megmenteni a lelkeket” (1,21). Amint a 4,11 szerint a keresztényeknek „a törvény cselekvőinek” kell lenniök, úgy az 1,22 szerint „az ige cselekvőinek”, amely ezek szerint Isten igéje.

Ha egyszer józanul elolvassuk a Jakab-levelet abból a szempontból, hogy milyen gyakran beszél közvetlenül vagy közvetve Isten cselekvéséről, és hogy milyen nagy mértékben előfeltétele Isten e cselekvése az emberi egzisztenciának egyáltalán, valamint az emberi cselekvésnek, akkor a Jakab-levéltben olyan **teológiai koncepció** tárul fel, amely Páléval ugyan nem hasonlítható össze, de a *bibliikus bölcsességi irodaloméval*

(mindenekelőtt Jézus, Sirák fiáéval) nagyon is. Továbbá: Noha Jakab nem képviseli azt, amit Pál, ti. hogy a bűnös egyedül Istennek a — Jézus keresztjében és feltámasztásában megmutatózó — megigazító cselekvése révén igazul meg, de neki is *van határozott szótériológiája**, amely bölcsességi meghatározottságú. Ha a bölcsesség hiányosságát (1,5) vagy a hamis, „földi, pszichikus, démoni” bölcsességet (3,15) csak Isten szüntetheti meg — az emberi imádság alapján —, ha az embernek el kell fogadnia az Isten által „beleültetett igét” (1,21), ha Isten „féltekenyen kívánczik a Lélek után, akinek lakást készített bennünk” (4,5), akkor ez azt jelenti: *Jakab felteletezi, hogy a levélben vázolt emberi „természet” ambivalens* és földies ugyan, de Isten „bölcsessége”, „igéje” és „Lelke” által átalakítható, tehát megváltható.*

Az effajta **bölcsességi szótériológiára** az alexandriai zsidó bölcsességi teológiában akad példa, e teológia legismertebb képviselőjének pedig *Alexandriai Philo* számát (vö. mondjuk a Bölcs 6–9. fejezetét és Philo teremtéstörténet-magyarázatát). Ahogyan a bölcsességi irodalom alaptétele az, hogy „a szeretet (a bölcsesség) parancsainak megtartásában áll” (Bölcs 5,18), ugyanúgy Jakabé is: „Ha valóban teljesítitek a királyi törvényt az Írás szerint: *Szeresd felebarátodat, mint önmagadat*, akkor helyesen viselkedtek” (2,8). Ahogyan Jakabnál a bölcsesség egyedül és kizárólag Isten ajándékeként adatik (1,5; 3,17), ugyanúgy a Bölcs 8,21-ben is: „Fölismertem, hogy a bölcsességet csak Isten ajándékeként nyerhetem el”. A Bölcsesség könyve éppúgy katalógusszerűen fejti ki a bölcsesség lényegét (7,22 skk), mint a Jakab-levél (3,17).

Ahogy a „bölcsesség” már a biblikus bölcsességi irodalomban sem, úgy Jakabnál sem spekulatív* bölcsességet jelent, amelyet tapasztalatokból vagy filozófiai keresés és tanulmányozás révén tanulhat meg az ember, hanem ez a **bölcsesség a gyakorlati életmegoldás lehetővé tételé** Isten által, mindenekelőtt akkor, amikor egyéni és szociális megosztottságot és konfliktusokat kell legyőzni. Ezzel van tele az egész Jakab-levél. Az egyedi ember megosztott (1,2–16; 4,8), ugyanúgy a gyülekezet is. Amint az egyéneknél a tökéletes cselekvés, a tökéletes lét, a bölcsesség és a hit, valamint a helyes önértékelés hiányossága állapít-

ható meg (1,4–11; az ellentételek az említett szempontok sorrendjében: 1,19–27; 3,1–12; 3,13–18; 2,14–26; 2,1–13 és 5,1–6), úgy állandó hiány van a szegények és a gazdagok közötti szolidaritásban is (2,1–13; 5,1–6). Ahogy az egyént, úgy a gyülekezetet is a *megosztottság*, és ebben az értelemben szkizofrénia* jellemzi. Levelével Jakab útmutatást akar adni a sikerült élethez, a gyakorlati életmegoldás lehetővé tételére szeretne ösztönözni egyéni és szociális vonatkozásban egyaránt.

Ez volt a törának, a Jahve által felállított egyéni és szociális rendnek, Izrael „törvényének” a tárgya is. Jakab *nem véletlenül kapcsolja össze a bölcsesség gondolatát a törvényével* (3,13–18), és az istenszeretet gondolatát Isten parancsai megtartásának követelményével. Mert az „akik Őt szeretik” (1,12; 2,5) rövid formulát minden, az Írásban jártas olvasó az állandóan ismétlődő, teljes fordulat helyettesítette be: „akik szeretik Istent és megtartják parancsait” (Kiv 20,6; MTörv 5,10; Sir 1,10; 2,15.16; 34,16 stb.). Az is *egybecseng* a bölcsességi teológiával, hogy a maga „szabadság törvénye”-modelljével — a jézusi hagyományt követve — Jakab is csöndesen *átsiklik a kultikus és templomirányultságú utasításokon* (a körülmetélés, a szombat, a templom, a rituális tisztaság, az ételek elkészítése és elfogyasztása tekintetében), de ennek köze lehet címzettei élethelyzetéhez is, és nem utolsósorban saját hitbeli meggyőződéséhez.

Még megfelelőbben ismerhetjük meg e meggyőződését, ha a sikerült élethez adott útmutatásaiból kiemelünk egy további gondolatot, amely ebben a formában — mint a tóra szerinti élet megalapozása — *sehol másutt* nem található meg a Bibliában.

4. Isten léte

mint az ember létének mércéje

Jakab nem csupán Isten akciójának és az ember re-akciójának kölcsönös összefüggéséből indul ki; a sikerült élethez adott útmutatásait még mélyebben megalapozza azzal, hogy magát az *istenképet teszi meg az emberkép mércéjévé*. Aki figyelmesen olvassa az előszót az 1,2–18-ban, az csodálatba ejtő felfedezéseket tehet:

Hogy az ember kérésére Isten egészen biztosan megadja a bölcsességet, ez épp annyira keresztény (vö. Mt 7,7; 21,21), mint zsidó meggyőződés (vö. Bölcs 7,7; 8,21; 9,4). Még-

is egyedülálló a Bibliában az a megokolás, amelynek értelmében *Isten „egyszerűen/egészen/nem összetett módon/tisztán” és „akadémikuskodás/szemrehányás nélkül” adja a bölcsességet* (1,5c). A Bibliában jártas olvasó számára, aki már olvasott Izsák feláldozásáról, Izrael próbatételeiről a pusztában és Jób megkísértéseiről, vagy keresztényként ismeri a Miatyánk kérését: „és ne vígy minket kísértésbe”, *feltűnő* továbbá Jakabnak az 1,13-beli megállapítása: „Senki ne mondja, akit kísértés ér: *Isten kísért engem*, mert Isten, aki meg-nem-kísérhető a gonosz által, maga sem kísért senkit”. Mindenekelőtt a „meg-nem-kísérhető” igei melléknév feltűnő, mivelhogy sem a Bibliában, *sem másutt* a görög irodalomban nem található meg.

Egy harmadik kijelentés is jellemzi még Jakab istenképét. Az 1,17 szerint Isten mint „a világosságok atyja” nem csupán „minden jó adományt és minden tökéletes ajándékot” adományoz az embernek, hanem „*Nála nincs változás*, vagy a váltakozásnak az árnyéka sem”. „A világosságok atyja” fordulatra szintén *nincs példa* Jakab előtt, s ő valószínűleg a záró metaforára* való tekintettel választotta. Ellenében minden kozmikus fényforrással, azok teremtménye minden tekintetben változatlan és változhatatlan. A kozmológiai* kategóriák biztosítják az 1,5 vers „egyszerű”-jét, és egyúttal azt a tételt is, hogy Istentől csak jó jöhet, tehát kísértés nem. Mindezek olyan elképzelések Istentől, amelyeket Jakab Alexandriai Philótól vett át, aki viszont a görög filozófiának köszönheti őket, e filozófiát azonban (és ez Jakab számára döntő) a zsidó teremtés- és történelemteológiával kapcsolja össze.

Milyen következményei vannak ennek az istenképnek Jakab emberképére nézve? És miképpen vezet le belőle útmutatásokat a sikerült élethez? — Jakab minden tekintetben *antitetikus korrelációban* látja az emberképet és az istenképet*. En-

nek megfelelően Jakab szerint az ember Isten teremtménye és képmása ugyan (1,18; 3,9), de a külső és a belső, a létezés és a ténykedés, a hit és a cselekedetek, a bölcsesség és a gyakorlat nincsenek összhangban benne. A megszólított keresztények *hiánylények* (1,5–8). Jakab a zavart öntudatot is megállapítja náluk (1,9–11), amely — amint a levél során kimutatja — zavart szociális tudatot és mindenekelőtt istenellenes szociális gyakorlatot eredményez. A „megosztottak” (1,8; 4,8) egyúttal „bűnösök” (4,8); az antropológiai* alapdottság egyúttal vallási is.

Ebben a helyzetben Jakab szükségét látja a szabályozásnak, szabályait és normáit pedig megpróbálja azáltal beláthatóvá tenni, hogy olykor példák mértéktelen sokaságát hozza föl a természetből, a címzettek mindennapi életéből és az Írásból, azután pedig mindenekelőtt a hitre hivatkozik és annak kapcsán ismét az istenképre. **Ahogy Isten maga oszthatatlan, változhatatlan, megkísérthetetlen, szabad minden belső meghasonlástól, egész, őszinte, tiszta, fenntartás nélkül jó és eszerint is cselekszik, ilyennek kell lenniük a keresz-**

tényeknek, és ilyennek kell lennie a keresztény cselekvésnek is. Rendkívül csodálatos és a Bibliában *egyszeri jelenség* az, amilyen következetességgel és tartalmi logikával Jakab az előszóban (1,2–18) néhány versben és kevés szóval Isten léte és cselekvése alapján feltárja a keresztény lét és cselekvés szerkezetét.

Isten léte és cselekvése alkotja az alapját és lehetőségét annak a cselekvésnek, amelyet Jakab a maga bölcsességi irányultságú levélével szeretne elérni címzettjeinél. **Mivel Isten olyan, amilyenek Jakab hiszi Őt, a keresztények mint „Isten képmásai” (3,9) se legyenek** egyénileg és szociálisan „*megosztottak*” szó és tett, hit és cselekedetek, individualitás* és szocialitás* tekintetében, hanem ők is legyenek egészek, épek és tökéletesek. *Erre akkor lesznek képesek, ha elfogadják az Isten által „beléjük ültetett igét” (1,21), s „az ige cselekvői” (1,22), „a mű cselekvői” (1,25) és „a törvénya tóra cselekvői” (4,11) lesznek.* Az erre való lehetőség megalapozása a teremtésteológiai (1,18) és bölcsességteológiai (1,5) üdvígéretekről szóló kijelentésekben rejlik.

Ezért Jakab folytonosan harcol a teremtménységre (1,18), az egy Istenre és törvényhozóra (2,19; 4,12), az emberre mint Isten képmására (3,9), a világ szemében való bölcseségre (3,13–18), a tekintélyre (2,1–7) és a gazdagságra (5,1–6), az idővel való rendelkezésre (4,13–17) történő, csupán benső hivatkozás ellen — ha mindennek nem felel meg a tettekben megmutatkozó kereszténység. Az ő követelése: Ezeknek **a hitvallásoknak tettek feleljenek meg!** Azaz: a keresztény létről alkotott képét a *meg nem osztottság* és — pozitívan fogalmazva — az *egészség, egész-lét, modernül fogalmazva: az integritás** jellemzi. Jakab számára a lét és a tevékenység, a hitvallás és a gyakorlat konvergenciájáról* van szó, s az ő szemében a cselekedetek az igazi hit jellemző jegyei. *Jakab végeredményben az ember- és istenkép zsidó-keresztény identitásáért* emel szót.*

Ha Jakab kijelentéseit valamiféle egyházi törvénykönyv paragrafusai-ként akarnók fölfogni, ezt azt jelentené, hogy félreértettük őt. Ha pusztán etikára, cselekedetekre vagy a hit és a cselekedetek ellentétének konstrukciójára korlátoznánk gondolatait, akkor elmennék mély és egyúttal ma-

gas **teológiája** mellett. Az utóbbi abban áll, hogy az olvasók megértik *a keresztények létének és cselekvésének korrelációját* Isten létevel és cselekvésével*, engedik, hogy Isten megváltoztassa, ill. megváltsa őket, és ennek megfelelően cselekszenek. Ez Jakab életfontosságú szava a tóra szerinti és sikerült élet érdekében „a szétszóratásban” (1,1) élő összes keresztényekhez, akiknek nem-keresztény környezetben kell élniük, legyen az politeista* (mint Jakab korában), vagy vallásilag közömbös (mint korrunkban).

E teológiai koncepció tekintetében *Jakab legközelebbi rokona az Újszövetségben Máté evangélista*, aki — mindenekelőtt a „hegyi beszédben” (5–7. fejj.; a címzettek tökéletességével kapcsolatban vö. 5,48) — szerkesztői pontokon (vö. 7,12; 9,13; 12,7; 22,40; 23,23) *szintén a felebaráti szeretet és az irgalmasság parancsait teszi meg az egész tóra értelmezésének mércéjéve*, jelezve, hogy a tórát ebben az értelemben kell beteljesíteni (5,17–20). Az üdvösség ígérete és megvalósulása itt is megfelel egymásnak (ha másképp is, mint Jakabnál). Isten cselekvése itt is megelőzi az ember szükség-szerű cselekvését. Nem áll másképp a dolog a názáreti **Jézus** régebbi üzenetével sem, amelyben az ember cselekvése szintén következménye, nem pedig előfeltétele Isten valósága érvényesülésének. Jakab éppígy arra helyez minden hangsúlyt, hogy az embernek egyedül és kizárólag Istentől kell *megajándékozni magát* a bölcsességgel, a bölcsesség elnyerése után azonban a szegények és alacsony helyzetűek, özvegyek és árvák iránti *szolidáris viselkedéssel kell közreműködni*, minthogy az igazi bölcsesség ebben mutatkozik meg (3,13–18).

5. Mai ökumenikus párbeszéd

Mivel fejtegetéseinket a Jakab-levél reformátori értelmezésére való utalásokkal kezdtük, ilyesfélékkel szeretnénk lekerekíteni is ezt a kis tanulmányt. Talán elgondolkodtató, hogy az egész Bibliában és a pogány irodalomban *egyedülálló*, „a szabadság tökéletes törvénye” (1,25) fordulatot éppen a protestáns irodalomban alkalmazzák találó jellegzetességként Jézus célkitűzésének jellemzésére (pl. H.D. Wendland, L. Goppelt, H. Schlier, O. Böcher, P. Stuhlmacher). Ebből fakad az a **remény** a Jakab-levélre nézve, *hogy végre kiszabadul*

a páli kényszerzubbonyból, és önálló teológiai koncepcióként, a sikerült élethez adott bölcsességi útmutatás-ként fogják újraolvasni. Individuál- és szociálpszichológiai szempontból Jakabnak rengeteg mondanivalója van a jelenkori kereszténységhez, de nem kevésbé azzal a reklámtevékenységgel, amelyet a testvéri, szolidáris gyakorlat érdekében folytat, és nem kevésbé a maga istenhitével. *Jakab a teocentrikus, antropológiai és egyházi integritás* teológusa!* Nem utolsósorban ez adja maradandó jeletőségét.

A Jakab-levél éppen akkor lehet **próbaköve** annak, hogy mekkora **ökumenikus nyitottsággal** olvassák ezt az iratot protestáns és katolikus bibliaolvasók és bibliamagyarázók, ill. mennyire veszik a bátorságot ahhoz, hogy a sikerült élethez adott útmutatásként konkretizálják, ha a korazsidó bölcsességi irodalom és *Alexandriai Philo* teológiájának kontextusában* értelmezzük. Bármekkora különbségek legyenek is *zsidók és keresztények között* azt a hitvallást illetően, hogy „egyetlen Isten létezik” (2,19), Jakab számára az értékelés döntő mércéje e hitvallásnak az életbeli következménye marad: *„Váljatok az ige cselekvőivé!” (1,22). Csak így sikerülhet valóban az életünk (vö. 1,21c.27; 2,14–17.26). Így értelmezi Jakab azt a tételt, hogy éljünk a „szabadság törvénye szerinti”.*

Fordította: –n –s

Hubert Frankemölle az újszövetségi exegézis professzora a paderborni egyetem katolikus teológiai karán.

Forrás: Bibel und Kirche 3/1993, 141–146.

ambivalens kettős, kétértelmű *antitetikus* ellentétes *antropológia* embertan *etika* erkölcs, erkölcsan *identitás* azonosság *individualitás* egyedi sajátosság, egyéni megnyilvánulás *integritás* épség, csorbítatlanság, teljesség *konvergencia* összetartás, egymás felé közeledés *kontextus* szövegösszefüggés *kozmológia* a világmindenséggel foglalkozó tudomány *korreláció* kölcsönös összefüggés *krisztológia* a Krisztusra vonatkozó tanítások összessége *metafora* két fogalom tartalmi hasonlóságán alapuló szókép *passivum divinum* Isten nevének körülírása szenvedő szerkezettel *politeista* sokistenhívő *spekulatív* elméleti, elvont *szikizofrénia* tudathasadásos elmezavar *szocialitás* közös sajátosság, közösségi megnyilvánulás *szolidáris* összetartó, közösséget vállaló *szótériológia* megváltástan *teocentrikus* istenközpontú *tóra* Jahve Mózes által adott törvényei

Franz Moritz

Az egyház és a római Kúria

Háttér tanulmány a világiak kívánságaihoz (Kirchenvolksbegehren)

Összehasonlítás: „Mi vagyunk a nép” (1989) — és „Mi vagyunk az egyház” (1995)

A „Világiak Kívánságai” mozgalom már futótűz jellegét kezdi ölteni, miután Belgiumban is elindult, és vannak jelzések a franciaországi kezdetekről is. Talán leginkább a „Gyertyás Felkeléshez” hasonló, amely 1989-ben Lipcsében zajlott le a Miklós-templomban tartott békeimádkozások után. Ahogy a vetődésekkel együttjáró földrengések hatása másutt is észlelhető, és nem látszik, hogy ezek összefüggésben lennének egymással, úgy van itt is. De vehetjük a közlekedő edények hasonlatát: ha a folyadék az egyik edényben emelkedik, ezt követi a másik is, és a vízszintek kiegyenlítődnek akkor is, ha az edények összekötése nem látszik.

A tényleges helyzet:	
1989	1995
Diktatúra	
nyílt (Német Szocialista Egységpárt és Stasi)	rejtett (pápai Kúria)
Jellemzője:	
Alapvető szabadság- és emberi jogok elnyomása	
Felfutási idő:	
mintegy 40 év	jó 30 év
1953-ban a felkelés kudarca	1962–65-ben 2. Vatikáni Zsinat
1961-ben a berlini fal felépítése a menekülés ellen	1970 óta a Kúria nyilvánvalóan leépíti annak eredményeit szalámi-eljárással
Az elnyomás fokozódik:	
V.ö. embertelen Stasi-módszerek, amelyek egyre ismertebbé váltak és válnak a forradulat óta	Pl. Humanae vitae enciklika (VI. Pál), házasodni szándékozó papok laicizálásának leállítása (jelenlegi pápa)
A bázis reakciója:	
„szavazás a lábbakkal”: menekülés Magyarországon és Prágán keresztül	tömeges kilépések az egyházból

A „Világiak Kívánságai” mozgalom Ausztriában, Svájcban, Németországban, Belgiumban stb. alapjában véve a „hivatali egyház” elleni tiltakozás írásos demonstrációja. Azon kudarcélmény szelepe, amit Isten népének csaldott türelme szenvedett el a pápától és a Kúriától a komolyan nem vett ígéretések és a megalázó magatartás következtében. Tiltakozás az eddig megtagadott komoly párbeszéd miatt. Ez a követelés jogos. Mindez konkrétan azt jelenti, hogy a pápa, a püspökök és a papok Isten képmásai és megkereszteltek. Akiket „csak” megkereszteltek (de nem „fölszenteltek”), azok Isten felől nézve ugyanolyan képmásai Istennek, mint az említett „hivatali egyház” képviselői. E mindenkire vonatkozó egyenlőség alapján, a mindkétoldali egyenlő méltóság tiszteletben tartásával a „kerek asztal” körül *egyenjogúan kellene tárgyalni és beszélgetni egymással*. Ez volna az inkvizíció ártalmatlanná tételének kezdete. A testvéri tisztelet és szeretet félelemmentes állapotára van szükség Jézus Lelke szerint. Ugyanakkor az összes képmás és megkeresztelt kivétel nélkül bűnös, talentumaik különbözők és nyilván különböző távolságokig jutottak el Istenhez vezető útjukon. Ennek mértéke nem a hivatal és méltóság, és nem is a „felszentelés”. Isten Lelke ott fűj, ahol akar. Seholy és semmikor, a föld egyetlen hatóságától sem kérdezi meg, hogy hol és mikor szabad, vagy kell fűjnia. Amint az az Ó- és Újszövetségből bőséggel kiolvasható, fűj fiatalnál és öregnél, férfiaknál és nőknél,

Róma püspökkinevezéseinek kritikája

A püspökök kinevezésének gyakorlatát helyesbíteni kell. A **jelenlegi gyakorlat** nem felel meg a Jézusban testvérek egyenlőségének, hanem **az ókori római császárkorból származó leplezett** (talán nem is tudatos) **séma szerint működik**. Eszerint a császár a birodalom minden provinciájába helytartót nevez ki. A helytartó közbülső hatóságok nélkül, közvetlen felelősséggel tartozik

megérint aggastyánt és ifjat. **Isten előtt nincsenek kiváltságok**, hanem mindenki felelősséggel tartozik. Isten nem különböztet faj és bőrszín szerint sem. Amikor egy német pap 20 évi missziós tevékenység után visszatért Koreából, ezt mondta: „Amikor Ázsiába mentem misszionáriusként, az volt a véleményem, hogy mi fehérek vagyunk az emberek közül Isten legsikerültebb kiadása. Álláspontomat revideáltam!”

Az egyház Konstantin császár óta megindult római elvilágiasodása előtt az ilyen gondolkodást nem nyomták el olyan visszatetsző hatalmi politikával, mint manapság.

Nursiai Benedek 100 évvel Konstantin után még tudta ezt. Szerzetesi regulájában az apátnak lelkére kötötte, hogy minden testvért hívjon össze a tanácskozásra (nemcsak a „kiváltságosakat”, nemcsak a hivatalban és méltóságban lévőköt); „mert Isten a fiatalabbnak is kinyilatkoztathatja az igazságot”. Senki sem bérelte ki magának a jó ötleteket és megoldásokat. **A hivatalok és felszentelések sem jelennek automatikus „varázstölcsért”,** amely helyettesíti és fölöslegessé teszi a szorgalommal és tapasztalattal megszerzhető szakértelmet. Itt tudna a bázis felszabadító „póttanfolyamot” tartani a „hivatali egyháznak” — ami már régóta esedékes! Ez volna egyik testvéri híd, amely elvezet egymáshoz, a hitelességhez, a testvériséghez, a szerénységhez, az igazi „földközlehez” és a kölcsönös humorhoz!

Így a **püspökök** nem a római püspökkel egyenrangú apostolutódok, hanem **helytartókká vannak lefokozva**, akiknek kritikátlan engedelmességet sóztak a nyakukba a római diktatórikus pontifex maximus iránt. Kedves Püspökök, ugyan meddig tűritek, hogy visszélve Isten nevével, lelkiismereteket szent esküvel megkössék és hallgatásra szorítsák?! Meddig tűritek

még, hogy a báránybőrbe bújt kúriális farkasok a nyáj elleni együttműködés kényszerítésnek, és a (prófétai!) bárányok véres szétszakítására használják benneteket?! Meddig tűritek, hogy a kúriális farkas béresekké fokozzon le benneteket, „akinek a nyáj nem számít”?! Ti mégiscsak „jó pásztorok” akartok lenni, és azzá is kell lennetek, mint Jézus, aki „ismeri övéit”. Mint Jézus, s nem úgy, mint Ti, akik annyira fölötté éltek a bázis bajainak, és magas hivatali fizetést húztok...

A római egyházi centrálé pillanatnyi helyzetéről

1962-ben a 2. Vatikáni Zsinatra a világ minden részéről mintegy 2000 püspök gyűlt össze. A püspökök megbuktatták szavazatukkal a Kúria már elkészített diktatórikus előterjesztéseit, és újakat fogalmaztak, amelyeket azonban sajnos — az adott hatalmi viszonyok alapján — újra és újra legyengítettek, átszínezték és felvizeztek a Kúriának megfelelő módon.

A Zsinat óta (1965) a Kúria (mindmáig!) folytatja addigi gyakorlatát, hogy a püspököket elszigetelje egymástól, megfélemlítse és egymás ellen kijátssza őket. Ez Jézus Lelkének testvéri szeretetével nem igazolható, nem magyarázható, de igen jó összhangban van az „oszd meg és uralkodj” (divide et impera) ókori-római-pogány alaptétellel. Tehát mint eddig is, minden püspöknek (és ha lehetséges minden területi püspöki konferenciának) minden 5 évben meg kell jelennie ad limina látogatásra (limen = az ajtó küszöbe) a pápa és Kúria előtt Rómában, ahol irányzatát szívíg és veséig hatóan felülvizsgálják, ha ez szükségesnek látszik. *Az eljárásmodban a szavak kenetteljes-rómaiak, a tárgyban kőkemény-rómaiak,* úgyhogy a püspök „rendreutasítva”, római módra „megerősítve” érvényesítheti, és kell is érvényesítenie a római vonalvezetést otthon az egyházmegegyében, le egészen a plébániákig (A pápa ezt repülőúton is teszi.) A püspöki konferenciák klauzúraszerű titoktartásának ellenére — hála Istennek — egyes püspökök tettei nem mindenhol és nem mindig mutatják a programozott római lendületet, és a rosszul rejtett, vagy színészkedés alatt megbúvó reményvesztettséget, mint az egyházban általában...

E jelenségek megmagyarázásához föl kell tárnunk a titkos besúgó- és feljelentő rendszert, amely a Kúriától a plébániákig fut és vissza, és névtelenségében kerül a nyilvánosság fényét. Ez a titkos rendszer minden diktatúrában szokásos volt máig tartóan, mert a megfélemlítéshez szükség van rá. Így volt ez az ókori Rómában is, ahol egyes császárok időlegesen felléptek ellene, mert rombolta az államot; így volt ez a szerencsétlen emlékü Gestapo és Stasi idején is.

II. János Pál mostani pápánk uralkodása (1978 óta) nyomozó és riadózó fényt vethet minderre. „Legfőbb hitvédelmezője”, a német Ratzin-

Ego sum via, veritas et vita

*Keressd önmagadban,
keressd, s megtalálod
a korona-tanút –
hogy én vagyok az út.*

*Találj meg magadban,
s élted a halálod
előtt élni hagyják –
vagyok az igazság.*

*Nevelj föl magadban,
engem, fénynyalábot,
mert szeretlek téged –
én vagyok az élet.*

ger bíboros — Isten bocsássa meg, német alaposággal! — világméretű tarvágást hajtott végre, és bénító, félelmet keltő, temetői nyugalmat hozott létre a teológiában, amely párját ritkítja a történelemben, és még Dosztojevszkij Nagy Inkvizitorát is árnyékba borítja.

1995-ig csak teológusokat, teológusnőket és egyéb „keresztbegondolókat” rendszabályozott meg a Kúria nyilvánosan, ami módszerének durva keménységében és embertelenségében szinte meggyilkolja az érintettek egyházi hitéletét, s őket aljasokká, árulókká, leprásokká bélyegzi és fokozza le, akiket a hívőknek kerülniük kell, mint a pestisesekeket!

Úgy látszik, 1995 óta a Kúria elszemtelenedett. *A nők kiáltását az egyenjogúságért az egyházban a pápa azzal az indokkal fojtotta el, hogy pap-pászentelésük dogmaellenes. Véleményem szerint azonban e jogos kívánság teljesítése ez idő szerint csak erősítette volna a központi-diktatórikus-kuriális rendszert, mert a nőket diktatórikusan egyenirányította volna („szent engedelmességben”!), mint a Zsinat óta az új diakónusokat, pasztorálreferenseket és referensnőket.*

Most viszont a Kúria egy igazi húszárvágást hajtott végre: Woytila pápa nyilvánosan első alkalommal **küldött egy püspököt betű szerint a pusztába, a francia Gaillot-t,** Evreux püspökét. Ezt követően a pápa a legnagyobb nyugalommal Afrikába repült (illetve menekült!). Nyilván nem volt tudatában ennek, ezért a diktatórikus szörnyűségért „Isten népe” előtt felelnie kell.

A Gaillot-„ügy” ugyanakkor leleplező tesztként mutatja, hogy *milyen rettenetesen kiskorúak a püspökök a Kúriával szemben.* A püspökök világméretű rohama helyett, amit a centrálé

testvértelen eljárása miatti megdöbbenés, felháborodás és szent harag táplálhatott volna — bénult, megfélemlített csend következett. Sőt még meg is tetézhette ezt Fuldából a püspöktestvér Dyba, aki a német TV-ben Gaillot-t „ámokfutónak” nevezte - püspöktársainak ellenvéleménye nélkül! Káröröm volt ez, vagy elégtételnyereség a nyilvánosság elől elzart háttérben történt „győzelem” miatt?!

Hogy Dyba püspök ezzel a nyilvános kijelentésével oly keményen súrolta a

nyilvános rágalmozás tényét, ahogy az „ámokfutó” a palánkot, annak remélhetően tudatában van.

A pápai Kúria keletkezéséről és fejlődéséről

Lássuk előbb a Kúria és Róma, az „örök város” viszonyát!

A Kúria az ókori-római-pogány szenátus másolata. Tehát, hogy a valóságához hű képet kapjunk a római pápai Kúriáról, faggatóra kell vennünk a kereszténység előtti római történelmet.

Kezdjük Augusztusz császárral, akinek uralkodása alatt Jézus megszületett az Újszövetség tanúsága szerint. A hívő számára ez nem véletlen, hanem Isten működésének jele, „amikor elkezdett az idők teljessége”, ahogy a Biblia mondja. Jézus születése időpontjának miért nyilvánvalóan sem a világi, sem a keresztény történetírás nem tárgyalta kellően átfogó módon.

Amíg a világi történetírás — néha áradozva — Augusztuszt a „római béke” (pax romana) csúcspontjának kiáltja ki és ünnepli, a keresztény történetírás pedig többé-kevésbé megfertőződik ettől és nem kérdez rá a dologra kellő kritikával, addig a közelebbi vizs-

gálat ezt a „korforduló” időpontot éppen a római rendszer feletti kritika magjának mutatja. Hiszen Jézus szembenézve a halállal, Poncius Pilátusnak, „Augusztusz” helytartójának ezt mondta: „Az én országom nem e világból való” (a János-evangélium szerint). Jézusnak ezen szavait a „kereszténnyé” vált Róma nyilvánvalóan nem vette (és ma sem veszi) elég komolyan.

Nem ült-e fel Róma városa mindmáig annak a „kolosszális” tévedésnek, hogy az ókori római világbirodalom mintájára felépítheti, sőt fel kell építenie a „keresztény római világbirodalmat”?! Hát nem ebbe az irányba mutatnak a 2. évezred „modelljei”? Például a „Német Nemzet Szent Római Birodalma” (1806-ig), a „Pápai Egyházi Állam” (1870-ig) és ennek torzképződménye, a „Vatikánállam” (1929 óta)? Innen szemlélve: micsoda hatalmi-politikai illúzió és római fennhéjzás! És micsoda engedetlenség Jézus szavával és Lelkével szemben!

Most pedig szóljunk a Kúria eredetéről!

A források még hiányos helyzete a következő képet adja:

Róma 7 városi kerületében, amelyek még az ókori császároktól származtak, a keresztények titkos találkozóhelyeket szerveztek az első három évszázad üldözései alatt. Ezek voltak a csomópontok a találkozások (például a Jézusra emlékező kenyértörés) és az információtovábbítás (mártírokról, a pillanatnyi helyzetről stb.) számára. A latin *cardo* = ajtó sarokpánt szó alapján a találkozások kezdeményezőit és szervezőit úgy nevezték, hogy „*cardinales*” (ebből fejlődött ki később a „kardinális” szó). Közöttük valószínűleg már korán ott voltak a

diakónusok, akik az apostolok megbízásából a szegények és (mai nyelven) a szociális munka szolgálatát látták el. A gazdasági és szociális munka a közösségben már korán a diakónusok feladata lett (persze mint szeretetszolgálat, és nem mint uralkodás!). Ez a 7, azaz kerületenként egy diakónus közvetlenül Róma püspöke alá volt rendelve, aki az istentiszteletekre elment a kerületébe, nyilván titokban, mindenesetre kiszámíthatatlanul törtek ki az üldözések. Az üldözések után, **Konstantin óta e 7 találkozási ponton épült fel Róma 7 főtemploma.** Róma püspökét Konstantin a Lateráni palotával (és más palotákkal, valamint ingatlanokkal) valóban császári módon megajándékozta, aki tehát a 7 diakónust bevonta a maga centráléjába, mert most rengeteg gazdasági és igazgatási munka támadt. **A 4. századtól vannak feljegyzések egyfajta „irodáról”, amit „scrinium”-nak (kosárnak) neveztek, s ez magában foglalta a „könyvtárat, irodát és archívumot”.**

Ennek modellje és keresztapja az igazgatás császári „kosara” volt, amit röviddel előbb szerveztek újjá. Eszerint a „császári kabinet”-nek 5 osztálya volt, melyek mindegyikét fizetett jogász vezette. A mai, majdnem minisztériummá felduzzasztott kúriai „kongregációk” még ezt a közigazgatási alapstruktúrát mutatják.

Ezekszerint a Kúria nyilvánvalóan igazgatástechnikai szükségszerűségből jött létre. Konstantin után az évszázadok során **igen ügyesen és rejtett módon, követve az ókori-római modellt, fokozatosan a pápa hatalmi apparátusává nőtte ki magát, aki ugyanakkor a Kúria „teremtényévé” vált;** ez

ugyanis az ezredfordulóra kizárólagos kiváltságként magához vonta a pápa-választást is.

A mai Kúria hatalmi-politikai „kegyegése” érthetőbbé válik, ha az ember megkísérli egy mellékes történelmi esemény pszichoanalitikus elemzését, amit érthető okokból máig még kiindulópontjait illetően sem kíséreltek meg. Konstantin császár elvonulására gondolok Rómából új fővárosába, Kostantinápolyba, a korábbi Bizáncba (330-ban). Ez része a „konstantini fordulatnak”, amin kissé pontatlanul legtöbbször csak a keresztényüldözések megszűnését értik.

Róma számára a császár elvonulása politikai megrázkódtatást jelentett. Róma ezer év óta hozzászólt a hatalomhoz, évszázadokon át egy terjeszkedő világbirodalom fővárosa volt. Most viszont megfosztották fővárosi funkciójától és politikailag kasztrálták. Akik Róma politikailag elkötelezett nemesi családjaiból nem vonultak keletre, azok fölött megjelent a fenyegetés, hogy politikailag munkanélkülivé és jelentéktelenné válnak (ez riadalommal vagy gúnymosollyal figyelhető meg azon az aktuális példán, amit a német fővárosnak Bonnól Berlinbe történő áthelyezése nyújt).

Rómát az fenyegette, hogy politikailag jelentéktelen tartományi fészkek süllyed le (Bonn kártalanítási fizetségeket kap, és építményei európai kihasználhatóságában reménykedik, tehát felfelé akar bukni a lépcsőn, és valamilyen formában európai központ akar lenni).

Ugyanezzel a problémával szembe-sült Róma.

Rómában azonban a tehének már a Forumon kezdtek legelészni, amely az egykori világbirodalom jelképe és központja volt. Ajánlatos volt tehát sietni. *Az évszázadok hatalmi-politikai „váltógazdálkodásában” tapasztalttá, acélossá és talpraesetté vált, visszamaradt szenátorcsaládok „köpönyegforgatóként” beszálltak az egyházba, s azt saját hatalmi eszközüké tették.*

A fiatal egyház dinamikus volt, nem olyan kilúgozott, mint a Római Birodalom Augusztusz óta, aki mint álcázott diktátor diplomatikus formában, de keményen megnyirbálta politikájában a nép lényeges szabadságjogait, és ennek árán viszonylagos békét ért el. A fiatal egyház azonban politikailag is mit sem sejtő és tapasztalatlan volt. Jóhiszemű és kritikátlan volt bódult örömeiben, hogy Konstantin révén fel-szabadult.

A fiatal egyház így anélkül, hogy észrevette volna, belecsúszott egy ró-

mai módra strukturált elvilágiasodásba (vö. az NDK bukása és a fal leomlása utáni egyesítési mámort 1989-ben az ezzel együttjáró másnapossággal és csalódással, valamint a fokozatos kijózanodást. Az összenövéshez mindkét oldalról hosszabb és szabályozottabb elkötelezettségre, és kölcsönös tiszteletben tartásra van szükség). Ezért fogalmazhatott így Roncalli, a zsinati pápa: „Le kell törülnünk mindazt a port Péter székéről, ami Konstantin óta szállt rá!”

Ha mindez csupán por volna. Az egész sokkal bonyolultabb, kevertebb, főleg ördögi elemekkel, amelyek keresztény mellényt öltöttek; ezek valójában rákos elemek Krisztus testében, vagy bármi hasonló, ami a modern megfogalmazásokkal hasonlóként írható le.

A kérdés inkább ez: Mi az, ami keresztény a mai pápaságban, és mi az, ami „pusztán” római, de kereszténynek nevezik?

Ugyanezt a kérdést kell intézni a Kúriához is. Összeszövődése az „örök várossal” intézményileg még erőteljesebb, mint amilyen az állandóan változó pápákkal lehet. Ha a Kúriában nem jön létre valódi megtérés, el kell tűnnie. Mert mint intézményt, a római-pogány szemlélet annyira áthatotta és korrumpálta, hogy tudattalanul vagy tudatosan, ezzel a fel nem ismert méreggel tagjait is megmérgezte, és ezt teszi még ma is. Iszonyú bizonyítéka ennek a 2. évezred egyháztörténete.

De térjünk vissza ismét a kezdetekhez, amelyek I. (Nagy) Szent Leó pápa alakjában először válnak konkrét formában foghatókká 100 évvel Konstantin után. Született római, archidiaconusként(!) már két előző római püspök alatt ő vitte a politikai irányvonalat, majd maga is pápa lett (440–461). A hatalmi politika császári vákuumát átvitte Róma püspökére, amennyiben ráruházta (ti. saját magára) a császári címet és teljhatalmat, és így azt mind várospolitikai, mind egyházpolitikai hatalommal kitöltötte. Ténylegesen ő tette fejedelemmé Péter apostolt (aki valószínűleg Nero alatt szenvedett vértanúhalált). Augusztusz „fejedelemsége” után minden császár így nevezte magát, a keletre távozott Konstantin is.

Általános indogermán szokás szerint kezdetben voltak a törzs „legöregebbjei”. Rómában ezekből a „legöregebbekből” (senes) alakult a szenátus: családjaik foglalták el a fontos politikai és vallási hivatalokat. Paradox módon így lett fejedelem a Genezáreti tó ha-

jósából. De hogy belőle pontifex maximust is (szó szerint legfőbb hídépítőt) kreáljon, azaz a pogány római főpap utódjává és követőjévé is tegye, ezzel Leó már nem terhelte meg római népét (különben talán néhány gondolkodó fej megszakadt volna a nevetéstől!), hanem ezt a címet „csupán” a maga és római püspökutódjai számára vette igénybe. A pontifex maximus címet egyébként a római császárok már 10 év óta nem viselték. Ez a külsőséggé lett római vallásban üres hüvelyé vált, míg az üldözések idején az „isteni” császár számára még nyilvánosan tömjént kellett hinteni az oltárra, ami mártíromsághoz vezetett a keresztények között.

Rangja szerint a római vallás még ősi-mágikus jellegű volt, mert alaptétele így hangzott: „do ut des” = „én adok neked, istenség, hogy te meg visszaadj nekem”; ha én áldozatot adtam neked, te áldást adj nekem. Ez tehát jogi szerződést jelent az istennel, az isten kényszerítését. Ez a primitívség borította be Rómában Jézus üzenetét! Istent semmire sem kényszeríthetjük, egyszerűen csak átadhatjuk magunkat neki. „Atyátok tudja, hogy mire van szükségetek”, mondja Jézus. A római vallás államvallás volt, amely a nyilvánosság, a politikai nyilvánosság előtt zajlott. A pontos nyilvános végrehajtás volt a fontos, nem a belső érzület, ami persze nem volt látható. Ugyan ki nem hasonlítja ezt a mai pápa világszerte celebrált, pompázatos show-miséihez? Valamint a monoton, külsőleg szabatosan lepergett egyházközségi misékhez?!

A Kúria és a pápaság viszonya

A bíborosi kollégium mai árukkodó címe az „Egyház Szenátusa”. Körülbelül 1000-ig csak a pápai Kúria tagjai voltak bíborosok. Később külső papok és püspökök jöttek még ehhez, úgyhogy a rangbéli különbségek a mai bíborosi kollégiumban is otthosznak.

A Kúria történetileg az ókori-római-pogány szenátus tükörképe és utóda. Ez választotta meg a császárt, és minden fontos tisztséget a hasonlóan gondolkodók között osztott szét. Így tesz a Kúria is. Kiharcolta magának a pápaválasztás kizárólagos jogát más római érdekkörökkel szemben, akiknek a jelöltjeit tönkretették (röviddel 1000 előtt).

Mivel csak a Kúria választotta a pápát — általában saját köreiből —, személye meg kellett hogy feleljen a Kúriának, és alkalmazkodnia is kellett

hozzá. Ha nem ezt tette, vagy nem a Kúria meglegedésére tette, ha nem illeszkedett bele az adott kúriai hatalmi számítások kereteibe, utóda elfogta és haláláig várfogságban tartotta, vagy meggyilkolták, általában megmérgezték. Így vesztette életét mintegy fél-tucat pápa a 2. évezredben, meglepően rövid hivatali idő után, mégpedig azok, akik meg akarták reformálni a Kúriát.

Befejezésként 3 példa erre:

1. példa:

1046-ban III. Henrik császár (1039–1056) Sutriban összehívta a zsinatot, letett 3 egyidejűleg uralkodó pápát, akiknek helyére Suidger bambergi püspököt ültette. Ez a II. Kelemen nevet vette fel, és egy év múlva meghalt. Amikor évekkal ezelőtt ennek az utolsó német pápának a sírját Bambergben kibontották, csontjaiban fekete mérget találtak.

2. példa:

A holland VI. Hadrián pápát (1522–1523) is valószínűleg háziorvosa mérgezte meg. A nürnbergi birodalmi gyűlésen követeivel nyilvánosan elmondatta, hogy a Kúria bűnrészes a reformáció létrejöttében.

3. példa a legutóbbi időkből:

1978-ban csupán 33 napos hivatali idő után I. János Pál pápa meghalt. A hirtelen halálával kapcsolatos jelek kúriális gyilkosságra utalnak. Ez a rendkívül jószágos Luciano-pápa ki akarta söpörni a Kúriából a pénzügyi szemetet. Ugyanis Milánóban a Vatikán uralma alatt működő papok és szegények bankja, az Ambrosiana hirtelen csődöt jelentett. A bank áttekinthetetlen machinációk révén maffia-pénzek tisztára mosását végezte. Mivel belső vatikáni körök tagjainak állása és élete veszélybe került volna nevük esetleges nyilvánosságra hozatala esetén, a detektívek regény formájában hozták nyilvánosságra nyomozási eredményeiket. A könyv olyan, mint egy izgalmas science-fiction-thriller, és egy szorongató, kísérteties, ördögi történetet ír le.

Luciano utódja, II. János Pál, a mostani pápa egyszer beszélt elődjének „titokzatos haláláról”. A fenti kutatások szerzője azonnal jelentkezett, hogy ő „fel tudná deríteni a titokzatos körülményeket”, de választ nem kapott.

Befejezésként álljanak itt az Újszövetség utolsó szavai (a Jelenések könyvéből): „Maranata, jöjj, Uram Jézus!” — és segíts!

Fordította: —elk—

Foorás: Koinónia, 1996. május

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Hogyan változik meg a kereszténység egy idegen kultúrában?

Miért olyan magányos Isten?

Találkozás Carlos Lenkersdorf evangélikus teológussal és filozófussal

Nem sokkal 1972 karácsonya előtt történt. Az evangélikus teológus és filozófus, Carlos Lenkersdorf, az amerikai Ohio állambeli *Latin-amerikai Tanulmányok Központjának* vezetője szögre akarta akasztani foglalkozását. „Ezért Mexikóba utaztam, hogy egy vidéki egyetemen keressek professzori állást”, emlékszik vissza a vékony, napbarnította férfi, akin nem látszik csaknem hetven éve. A Németországból származó lelkész, aki a háború után Marburgban, a világhírű felvilágosító teológusnál, Martin Bultmann-nál tanult, a hatvanas évek közepén a mexikóvárosi *Seminario Biblico*-t, a lutheránus lelkészek Latin-Amerika egész északi részéhez kapcsolódó központi kiképzőhelyét vezette. Lenkersdorf egyidejűleg filozófiát tanult Mexikó nemzeti egyetemén, az *Unam*-on. A németországi teológus mégis túlságosan progresszívvá lett a konzervatív lutheránus szemében, és hamarosan túlságosan politikussá is. 1967-ben szakításra került sor, s ő az Egyesült Államokba ment.

„Amikor Mexikóvárosban az egyik barátom azt javasolta, hogy álláskeresésem során mégiscsak beszéljek *Samuel Ruiz* püspökkel, először leintettem őt. Csak nehogy megint az egyház legyen a munkaadóm!”, így emlékszik vissza Lenkersdorf. „Don Samuel órákon át mesélt nekem a mayák között végzett munkájáról.” A guatemalai terrorállam határán elhelyezkedő, félig elfeledett hegyvidéki püspökség, San Cristobal las Casas katolikus püspöke és a felszabadítás protestáns elkötelezettje sok közös vonást fedezett fel egymásban. „Az a beszélgetés volt munkaközösségünk és csodálatos barátságunk kezdete”, mondja Lenkersdorf. 1972 karácsonyán a Lenkersdorf házaspár Ruiz meghívására körül néz *Chiapas*-

ban. Gudrun Lenkersdorf elhatározza, hogy lemond USA-beli fizikaprofesszori megbízatásáról. Néhány hónappal később elköltözik Comitánba, egy Ruiz püspöki széke, San Cristobal és a guatemalai határ közötti kisvárosba, amely a tojolabalok, a maya-indiók egyik népének területén fekszik.

A Comitán peremén lévő indioközpontban, La Castellában található „*Equipo Pastoral*” munkája felborult az új jövevények miatt. „Feleségem és én ugyanis ragaszkodtunk ahhoz, hogy *megtanuljuk a tojolabalok nyelvét*”, meséli Lenkersdorf. Erre a gondolatra előttük egyetlen fehér ember sem jutott el. Hogyan ment végbe a tanulás? „Három-három hétre eljött egy tojolabal valamelyik faluból, és tanított minket.” A házaspár tanulási buzgalma magával ragadja a többi lelképásztori munkatársat is. Lépésről lépésre *megváltozik az egyházi emberek és az indiók közötti viszony*. „Egy napon azt mondták nekünk: Ti vagytok az elsők, akik tanulni akartok tőlünk. Ez megtisztel minket.” A távoli indió-falvakon tartózkodva Gudrun és Carlos Lenkersdorf előtt fokozatosan egy *új világlátás nyílik meg*, amely a legszorosabban összefügg az évszázadok óta „katolikus” mayák kultúrájával, vallásával és nyelvi kozmoszával. „A tojolabalok és más maya-népek világában semmi sem élettelen. És minden élőlényt, továbbá az állatokat, a köveket vagy a munkaeszközöket mindig közösségben lévőeknek gondolják el. Egyedül lenni ugyanazt jelentené, mint boldogtalannak lenni”, magyarázza Carlos Lenkersdorf. „És ezért *Chtatik*, a tojolabalok Jézus Krisztusa mindig közösségben van a férfi szentekkel, és az Istenanya Mária mindig közösségben van a női szentekkel.”

A Biblia világa a maga isteni nyilvánkoztatásával – ahogyan a Nyugat által uralt jelenünk is – lefordítható alanyt, tárgyat és állítmányt tartalmazó mondatokkal. *A tojolabalok azonban soha nem tesznek valamit vagy valakit tárggyá*, „mert ez lealacsonyítás lenne”, mondja Lenkersdorf, „tárggyá alázás, amint ezt Ők maguk elszenvedték, amikor generációkon keresztül valamennyien a fehér urak rabszolgái voltak”. Nagyon fontos ez a szimpatikus világlátás: „A mayák körös-körül életteli világában nincsenek tárgyak, csak alanyok. Például az a mondat, hogy »Isten szeret téged«, sérti az indiók világlátását”, folytatja Lenkersdorf. „Ez a mondat tojolabalul így hangzik: Isten szeret – és te általa szeretettnek tapasztalod magadat.”

Az első *tojolabal nyelvű énekek* akkor keletkeztek, amikor a Lenkersdorf házaspár hosszasan elidőzött a hegyi falvakban. Az énekeskönyvek után egy *tojolabal-spanyol szótár* jön létre. Egyidejűleg *megváltozik az egyházi élet*. A spanyolul beszélő lelkészek korábban tanácsalannak vagy bosszúsak voltak, ha az indiók például azt gyónták: „Megsértettem a tűzhely tűzét; semmibe vettem az utat; nem beszéltem eleget az ökrömmel.” Az ilyesmi nem illik bele az egyházi lelkitükörbe. De Lenkersdorf megtanulta, mit kezdjen ezzel. „A tojolabal szántás előtt, korán reggel hosszasan beszél az ökrével. Fülébe suttogja az erős állatnak, miért olyan fontos ma, hogy erőteljesen kitarson a hőség ellenére – mivel különben később éhezés fenyegeti őket”, tájékoztat a teológus.

Carlos Lenkersdorf rég tojolabal lett, akit ünnepélyesen fölvettek a közösségbe. „*Azáltal vagy tojolabal, hogy életedben közösségi módon viselkedel*”. Nem a vérségi kötelékek

a döntöket ebből a szempontból. „Aki egoista módon a kapzsiság kapitalista világának áldozatává válik, az elveszíti tojolabalságát”, mondja a filozófus, akit interkulturálisan beleértő fordítói munkájáért nemrég az egyik legjobban dotált latin-amerikai kultúrdíjjal, az 1994-es *Premio Lya Kostakowski*-val tüntettek ki. A díjat odaítélő bizottság elnökei a maya béke-Nobel-díjas nő, Rigoberta Menchú és a regényíró Gabriel Garcia Marquez voltak.

A tojolabalok közös buszvállalatot vívtak ki, szemben az erőszakos fehér ellenállással, közösségi boltokat alapítottak, és türelmesen előkészítették a nagybirtokosokkal, hadseregekkel és központi államukkal szembeni ellenállási harcot. „A zapatisták Chiapas-beli felkelésének kezdete vallási dátum volt”, mondja Lenkersdorf. Azon az 1994. január 1-én a mexikói kormány olyan törvényt léptetett életbe, amely országszerte engedélyezte a földekkel és szántókkal való kereskedést. Ez az 1910-es mexikói forradalom egyik vívmányától való el-

térés egyengette az utat az Észak-amerikai Közös Gazdasági Zóna, a NAFTA számára. „De a központi kormány új törvénye az indiánok szemében közösségi kultúrájukat erőteljesen fenyegető istenkáromlást jelentett. Adni-venni a szent anyaföldet, amelynek eleven termékenységéből fakad minden élet, ez azt jelentette volna: a földanyából kurvát csinálni. Ezért is került sor a felkelésre”, fejti ki Lenkersdorf.

A Lenkersdorf házaspár vezetésével hetven tojolabal hét év fáradtságos munkájával fordította le az Újszövetséget. „Egymást váltó csapatokban egy-egy hetet dolgoztunk. Hiszen a fordítóknak más dolguk is volt”, meséli a teológus. „A milpa, a kukoricaföld szomorú, mivel már nyolc napja nem voltam ott”, mondta a fordításban résztvevő egyik nő, amikor a hét leteltével elbúcsúzott.

„Pál fordításába majdnem beleszakadtunk”, tájékoztat Lenkersdorf. Miért? „Mivel arra inti az asszonyokat, hogy hallgassanak az egyházban. Ez radikálisan ellentmond a maya

kultúrának és a kultúra létértelmezésének, miszerint a férfi és a nő egyenjogúan és közösen alkotja az embert.” Még felháborítóbbak a nőkkel kapcsolatos leértékelő nyilatkozatok a Timóteus-hoz és Titusz-hoz intézett páli levelekben. Beható tanulmányozás után a tojolabal fordítók közösség kijelentette: „Ez nem Isten üzenete”. A legnagyobb botránkozást Pálnak az 1 Tim 4,7-beli, a „vénasszonyok fecsegése” elleni kirohanása okozta. „Hiszen itt idős asszonyok részeseülnek heves

korholásban, holott az öregeket, asszonyokat és férfiakat egyaránt, a legnagyobb tisztelet illeti meg”, mondja Lenkersdorf. A tojolabalokat az is felháborítja, hogy Pál elfogadta a rabszolgaságot. „Mert a legnagyobb szenvedést rabszolgálatuk okozta nekik, amelyet csak a baloldali forradalmár államelnök, *Lazaro Cardenas* szüntetett meg a harmincas évek végén.” Ezt a Cardenas-t a mayák mindmáig úgy tisztelik, mint »Aki testvéri módon köszönt minket«.

A Biblia tojolabal fordítása régóta készen van. A közösségi alkotást püspöki nyomtatási engedéllyel látták el és sokszorosították. Jézus Krisztus neve tojolabalul az „idősebb Isten nevéhez hasonlít”, tehát az örök idők óta tisztelt Naphoz. És Mária neve az „idősebb Istennő nevéhez hasonlít”, a Kolumbusz előtti idők óta tisztelt Holdhoz.

Carlos Lenkersdorf nyitva hagyja azt a kérdést, vajon a tojolabalok többet tudnak-e kezdeni a maya teremtési mítosszal, a *Popol Vuh*-hal – amely egykor szinte csoda folytán menekült meg az indián szövegeknek a *Szent Inkvizíció* általi módszeres elégetésétől –, mint a bibliai teremtéstörténettel. Mert a *Biblia Istene oly magányos, és ezért feltehetően oly szomorú*, viszont a *Popol Vuh*-ban mindig is az istenek közössége volt az, amely az összevisszaság és az alkalmatlan anyaggal való bajlódás után legvégül közösen megteremtette a kukoricából az emberi közösséget.

Carlos Lenkersdorf így zárja szavait: „A mayáknak van látomásuk a kozmoszról. Nincsen szavuk az »ellenesség«-re. Nem tesznek különbséget a kék és a zöld között, mint mi, fehérek; mindkét szívre ugyanazt a szót használják. Tehát a maguk módján látják a világot. És tőlünk, fehérektől teljesen eltérően alig tesznek különbséget az elhunytak (*alzilal*) és az élők (*alzil*) között. Mert mindannyian a közösséghez tartoznak, amely nem csupán az embereket foglalja magában, hanem minden élő. Ez az »animista világlátás« állítólag radikálisan ellentmond annak, hogy a kereszténység az alanytárgy fogalmaiban érti meg a világot, s a főt és a lent hasonlatosságára elválasztja egymástól az embert és természetet. „Ha a keresztény üzenet a mayák között ölt alakot, akkor jelentősen megváltozik: a keresztény hit ekkor elhagyja a nyugati hittan és világlátás burkát, hogy valami indiánná legyen.”

Forrás: Publik-Forum 1995/24

Mathias Kotowski — Dorothea Ludwig

Felfedezés Ciudad Guzmanban

Evangélikus és katolikus teológushallgatók találkoznak az egyház indián arcával

Az első állomás: *a Ciudad Guzman egyházmegye a mexikói Jalisco szövetségi államban. Mindenki egyöntetűen együtt dolgozik*: az egyházi bázisközösségek és koordinátorai (főként nők), papok és egyházmegyei vezetők, élükön Serafin Vasquez püspökkel. A fiatal püspökség éppen első püspöki szinódusát tartja: nem a kiválasztottak kis körének egyszeri gyűlése ez, hanem a problémák közös szemrevételezésének az egész egyházmegyét átfogó, hároméves folyamata. Ezt a közös jövőkeresést a német egyházi viszonyok között elképzelhetetlen nyitottság jellemzi: A formális személyi és szervezeti struktúrákat nem kérdőjelezi meg, de az egész egyházmegye a bázisközösségek szolgálatában áll. „Úton lévő egyház vagyunk”, mondják. Ezt az elfogulatlan önértékelést állandóan érezni lehet. Egy valamit azonban a guzmaniak is tanulhattak tőlünk, németországi diákoktól: magától értetődő ökumenikus gyakorlatunkat. A vidéki Mexikóban, ahol az evangélikus egyházközösségeket nem-keresztény szektáknak tekintik, feltűnést keltett, hogy csoportunk evangélikus és katolikus hallgatókból állt. Mindazonon az istentiszteleteken, amelyeken részt vettünk, láthatták és hallhatták az emberek, hogy a katolikus egyház „csak része az egy keresztény egyháznak”.

Az „indián teológiáról és az inkultúrációról” Clodomiro Sillerrel, a CENAMI (Centro Nacional de Ayuda a las Misiones Indígenas) indián missziós központ munkatársával beszélgettünk. A felszabadítási teológia által elhanyagolt „kulturális tényező felfedezése” kinyilatkoztatás volt az utóbbi évek „indiánpasztorációja” számára. Az indián népeknek szabad és kell is hagyományaiknak és kultúrájuknak megfelelően megélniük az evangéliumot. Különösen csoportunk evangélikus résztvevői tettek fel kemény kérdéseket a kinyilatkoztatásfogalom kibővítését illetően, tekintettel Isten inkarnálódására, megtestesülésére a mindenkori kultúrákban. Ki akarja egyáltalán az evangélium inkultúrálását egy idegen

világlátásba és életvilágba? Mi inkultúráldjék mibe? Mennyi inkultúráció szükséges, mennyi lehetséges? – *S egy ellentétes tapasztalat*: Oaxaca egyházmegyében sok indián egyházköztség olyannyira rómaiként jelenik meg, mint a latin misekönyv. Vajon továbbra is megváltoztathatatlan idegen testnek érzik-e ezek az indiók a keresztény vallást? Vagy legtöbbször számára időközben elidegenedtek saját eredeti gyökereik?

Mexikói tartózkodásunk a nehéz társadalmi átalakulás idejére esett. „Mexikó jelenleg három strukturális válságtól szenved”, jellemzi a helyzetet Alfonso Vietmeier, a mexikóvárosi Ökumenikus Tanulmányi Központ munkatársa. A neoliberális gazdaságpolitika következtében létrejött elszegényedés és tömeges munkanélküliség, valamint az ezzel együtt erősödő adósságválság mellett mindezek mellett felbomlóban van az állampárt rendszere. Az utóbbi években egyre hangosabban hangzanak el a korrupció, az elnyomás és a választási csalások vádjai. Példa a növekvő kedvetlenségre a zapatisták felkelése 1994 januárjában, és e forradalom igénye, hogy össztársadalmi változásokat érjenek el. Hogy mennyire megerősödött időközben ez a polgári mozgalom, mutatja az a nagy részvételi arány, amely a zapatisták által végrehajtott közvéleménykutatást jellemezte. „Az egyház két táborra szakadt”, mondja Vietmeier, „továbbra is léteznek a hatalmasok támogatói, élükön Prigione pápai nunciussal. Ők a korrumpált állampárttal vállelve meg akarják szilárdítani az egyháznak államilag elismert testületként történet, 1992-ben megvalósult elismerését. És létezik számos kezdeményező csoport és elkötelezett hivatalviselő, akik aktívan az alapvető változások oldalán állnak.” Az egyházi közreműködéssel zajló demokratizálódási folyamat valóságának próbáját jelentik a dél-mexikói Chiapas-ban zajló béketárgyalások Samuel Ruiz püspök vezetésével. „Hogy a dominikánus Raul Vera Lopez személyében segédpüspököt kaptam Rómától, ez éppen a béketárgyalások

vonatkozásában nagy megkönnyebbulést jelent számomra”, hangsúlyozta nekünk Samuel Ruiz püspök.

Guatemala más előjelek jegyében él meg újdonságokat. A több évtizedes, bestális katonai diktatúra után veszélyeztetett, de reményteljes demokratizálódási folyamat zajlik az országban. A központi jelszavak: a múlt feldolgozása, a demokratikus jogállam rendszerének felépítése, a nemzet újjászervezése. A népesség mintegy 70%-a különböző maya-népekhez tartozik. Egy mintaprojekt, az Institutio Guatemalteco de Education Radiofonica (IGER) rádióiskola az indiók elnyomásának megszüntetésében szeretne segíteni. Az IGER püspöki adókon keresztül spanyolul és négy maya-nyelven tanítási programokat sugároz, és így segít hozzá az állami iskolák elvégzéséhez. Amíg a diktatúra korai időszakában a püspökök messzemenően együttműködtek a katonasággal, addig a katolikus „bázisnak mint az ellenállás fészkének” a szó rettenetes értelmében véreznie kellett. De szűk tíz éve az elnyomottak ügyvédjévé változott a püspöki kar.

Fölkerestük az embertelen körülmények között élő kávétermesztőket a Los Cerros-i ültetvényeken, amelyeket a fiatal San Marcos-i püspök, Alvaro Ramazzini támogat az ivóvízért, orvosi ellátásért és szilárd lakóházakért folytatott harcukban. A munka törvénykönyve szerinti jogos követeléseikre a nagybirtokos azzal felelt, hogy kizárta őket és katonai rendőrséget telepített a faluba. Az ügygel megbízott guatemalavárosi bíró vállonogatva mondta, hogy 1994 óta kereken 700 ilyen esettel kell foglalkoznia. Ezért nem várható gyors megoldás. Az ilyen konfliktusok kimenetelésben fog megmutatkozni, Guatemala hogyan fogja érvényesíteni a jövőben a jogállamiságra való igényét.

Forrás: Publik-Forum 1995/21

A szerzők Norbert Greinacher tübingeni pasztorálteológussal jártak Közép-Amerikában.

„Engem az indiók térítették meg”

A Publik-Forum beszélgetése Samuel Ruiz püspökkel

1960 novemberének közepén, amikor Ön éppen 35 éves volt, XXIII. János, a Zsinat pápája a dél-mexikói Chiapas püspökévé tette Önt. 1994 elején kezdődött meg az Ön egyházmegyéjében, San Cristobal las Casas-ban az indiófelkelés. Emberjogi harcosként és régóta működő püspökként hogyan látja régiójának helyzetét?

Négy campesino asszony áll a szemem előtt. Eljöttek hozzám, és együtt sirattak férjeiket, akiket a nagybirtokosok elégették.

Vagy a „mágikus határeltolódásokra” gondolok. Ezek éjszaka játszódnak le Chiapas-ban. A finquerók kinyújtott kezei ekkor teszik arrébb a határkerítéseket, és ellopják az indiók szántóföldjeit, amelyek nélkül nem maradhatnak életben.

Az adósok nyomorára gondolok. Számos indió család veszítette el házáat, földjét, mindazt, amije volt, csak azért, mivel fölvelt egy peso kölcsönt, egy nevetségesen csekély összeget, és nem tudta visszafizetni. Az üzorakamatok sokakat kényszerítenek nálunk adósrabszolgaságba. Így teszik tönkre a kisparaszti családok életét.

És indián barátaimra gondolok, például arra, akit azért öltek meg, mert egy finquero fölállított egy sorompót, és megtiltotta a kisparasztoknak, hogy azon a gyalogúton járjanak, amelyet már évtizedek óta használtak. Ő volt az első indió, aki semmibe vette a tilalmat, és a régi úton ment. Azonnal lelőtték.

Amikor Ön hivatalba lépett, konzervatív méltóságnak számított...

... igen, és szégyellem, hogy sokáig tartott, amíg a szegények megtérítették engem. Kezdetben nem összefüggéseiben észleltem a gazdagok erőszakát Chiapas-ban. Az általuk elkövetett kegyetlenségeket úgy értékeltem mint egymástól független szerencsétlenségeket.

De a szegények és, más síkon, a II. Vatikáni Zsinat felnyitották a szememet. Mi, akik lelkipásztori munkát végeztünk, megtanultuk azt, hogy odafigyeljünk az indiókra, és az evangélizálásban a konkrét valóságból induljunk ki, mindabból, amit az embereknek nap mint nap ki kell bírniuk. A „fölülről prédikálás” ideje akkor véget ért. Meg kellett tanulnunk „alulról” végezni a pasztorációt, beleérző felszabadító munkaként. Együtt olvastuk tehát az evangéliumot a campesinókkal, és éveken át kitartóan azt kérdeztük: Mi lehet Isten terve Chiapas szegény lakóival? Mire hív minket a hitünk a gazdasági, politikai és kulturális cselekvés területén? Legutóbb 200 egyházközség azon gondolkodott: Mit jelent számunkra a felebaráti szeretet? Az eredmény: A caridad, a felebaráti szeretet nem definiálható, hanem meg kell élnünk egymással.

A politikai és egyházi jobboldal szemére veti Önnek, hogy Ön szította az indiók lázadását.

Csak akkor éleződött ki drasztikusan a konfliktushelyzet Chiapas-ban, amikor a comunidadok, az egyházközségek eljutottak oda, hogy konkrétan éljék meg a felebaráti szeretetet a gazdaságban, a munkában és a föld

elosztásában. Amilyen mértékben megpróbáltunk evangélizáló munkánkkal választ keresni az emberek igazságosság utáni kiáltására, olyan mértékben nőtt a készségük, hogy fellázadjanak a növekvő szociális nyomor ellen. Egyúttal tudatosodott az emberekben, hogy az elnyomók keresztényeknek nevezik magukat, és hogy a gyilkosságoktól sem visszariadó agressziójuk szöges ellentétben áll Jézus felszabadító üzenetével és Krisztus követésével.

Hogyan került sor a felkelésre?

Elkezdtek olyan csoportok alakulni, amelyek igazságos földelosztást, egyenlő jogokat és szabadságot követeltek közösen. Később politikai igazságosság-mozgalmak és pártok jöttek Chiapas-ba. Az egyházi pasztorációs munka következtében ezek már előkészített talajra találtak. A gazdagok által elkövetett erőszakcselekmények, kínzások és gyilkosságok sokakat kétségbeesésbe kergettek. Egyidejűleg zuhant a kávé ára. Ennek következtében növekedett a nyomor. Ebben a háttérben kell látni a *Zapatista Felszabadító Hadsereg* (EZLN) fegyveres felkelését.

Meglepte Önt a felkelés kirobbanása?

Számomra meglepetés volt az 1994. január 1-i felkelés. De nem abban az értelemben, hogy itt valami kialakult, hanem kiterjedését és nagyságát illetően. Számunkra, egyházi munkatársak számára ez sokkal meglepőbb volt, mint a kormánykörök számára. A titkosszolgálati megfigyelések alapján azok régóta tudták, mi kavargott ebben a régióban. Nekem meglepő volt, hogy Chiapas-ban új gerillamozgalom támadt, mivel a más latin-amerikai országokbeli háborúk után sok szakember úgy nyilatkozott, hogy kontinensünkön már nem keletkezhetik új gerillamozgalom, különösen nem Mexikóban. De nálunk van egy találó szólás: „Mexikó igen távol áll Istentől, de nagyon közel van az Egyesült Államokhoz.” Nem számoltam azzal, hogy gerillamozgalom jöhet létre nálunk, mivel az USA mégiscsak a maga hátsó udvarának tekint minket, s megpróbál mindent ellenőrzése alatt tartani, ami a közeli hátsó udvarban történik.

Második meglepetésem az volt, hogy a felkelő indiók nem a nagybirtokosoknak és a helyi hatalomgyakorlók-nak üzentek hadat, hanem a mexikói központi kormány-nak és a hadseregnek. Harmadik és legnagyobb meglepetésem azonban az volt, hogy a mexikói gerillamozgalom – ellentétben Latin-Amerika más gerillamozgalmaival – az események során sosem törekedett hatalomátvételre. Nem akar politikai pártot alapítani, hanem azt az eszmét képviseli, hogy a mexikói nők és férfiak egy általános civil felkelés részesei, hogy átmeneti kormányt hozzanak létre, s annak kellene aztán végre tiszta demokratikus választásokat rendeznie, amelynek nyomán majd összeáll egy legitim kormány. Ennek a vezető elképzelésnek megfelelően a zapastisták már két héttel felkelésük kezdete után fegyvernyugvást ajánlottak. A kormány ezt elfogadta. Így vált szabaddá az út a tárgyalások előtt. A fegyvernyugvás, amelyben a San Cristobal-i székesegyházban egyeztek meg, mindmáig többé-kevésbé fennáll.

Miért rekedt meg aztán a békefolyamat?

Hamar világossá vált két dolog. Az egyik, hogy a kormányhadsereg nem marad meg a fegyvernyugváskor kialakult területeken. 1994 februárja óta a hadsereg újból és újból megpróbál behatolni a gerillák területére. És így a hadsereg felelős azért, hogy növekedett a szorongás és a félelem klímája egy esetleges újabb fegyveres összecsapás miatt. Konkrétan: Távoli falvakat, ahol az emberek még autóbust sem láttak életükben, hirtelen megszállt egy-kétezer állig fölfegyverzett katona, páncélosokkal, tüzérséggel és helikopterekkel. Aztán kihallgatásra hurcolták a gyerekeket, hogy megtudják, a felnőttek közül ki szimpatizál a zapatistákkal. Ez feldúlta az embereket. Önkormányzatok bomlottak fel. Itt-ott prostitúcióra is sor került, ami ilyen formában itt sosem létezett.

Másodszor: Bár létrehozta egy békebizottságot, és kezdetben a központi kormány részéről is magasrangú küldöttek voltak benne, de egyre inkább gyöngfítették ezt a békebizottságot. Csak a mostani, júniusi tárgyalásokon sikerült változtatni ezen az elszomorító helyzeten, egyelőre.

Egyoldalúan a kormány miatt jött létre a csőd?

A civil társadalom iránti nagy várakozás, ahogyan az egész Mexikóban teljes szélességében megmutatkozott az 1994. augusztusi választások előterében, nem teljesült be. A választásra külföldi megfigyelők részvételével került sor. A szavazatok összeszámlálását tisztának találták, de azt nem látták, mennyi szavazócédulát csempészték illegálisan az urnákba. A fél évszázada uralkodó *Intézményesített Forradalom Pártja* (PRI) vezetésével a választások ravasz ügyeskedéssé zuhantak. Erre sok szavuk van a mexióiaknak; például a „tacos”, ami kukoricalepényt jelent, amit gyakran összecsavarnak, ahogy a szavazócédulákat is, miközben több szavazócédulát tekernek egymásba művészien és adnak le egy szavazat gyanánt. Vagy ahogy egy közismert vicc mondja: „Noha Mexikó harmadik világbeli ország, egy dologban megelőzzük Amerikát: Ott a választáskutatók 24 órával előbb tudják, ki lesz az USA elnöke; nálunk Mexikóban viszont már egy évvel korábban biztos, ki lesz az államelnök.” Jóllehet a mexiói civil társadalomnak megvolt a lehetősége, hogy megfogalmazza reformkívánságait, 1994 őszén nem rendelkezett azzal az erővel, hogy megakadályozza a választási csalást.

Hogyan viselkedik az új kormány?

A békebizottságot, amely 1994 elején csak az én személyemből állt, *Nemzeti Közvetítőbizottsággá* bővítették. A bizottság sok kapcsolatot létesített különösen a múlt őszi választások idején, hogy tartós békét érjünk el a tárgyalasztalnál. De a hat évre újraválasztott elnök megpróbált diszkrétan közvetlen kapcsolatot fölvenni a *Zapatista Felszabadító Hadsereggel*. A zapatisták ezt elutasították, mivel csak nyilvánosan akartak tárgyalni, titokban nem, minthogy nagyon bizalmatlanok a kormánnyal és a hadsereggel szemben.

Aztán rettenetes időszak következett. Mert a hadsereg előretört, és 300 méterre megközelítette az EZLN vo-

nalait – áttekinthetetlen frontszakaszon egy erdős hegyvidéken. Megnövekedett az újabb háború kiterjedésének kockázata.

Ön mit csinált ebben a helyzetben?

A helyzet annyira reménytelennek tűnt, hogy világossá vált előttem: csak a csoda menthet meg minket. Hogyan viselkednek a keresztények és a béke emberei ilyen szűkségben? Arra kértem összes barátaimat az egész világon, hogy imádkozzanak a békefolyamatért. A helyszínen mi magunk is imádkoztunk, és 16 napon át böjtöltünk a székesegyházban. Segélykiáltásomra keresztények jöttek Írországból, Angliából, Németországból, Svájcban, Ausztriából, Kanadából és az USA-ból. Félbeszakították foglalkozásukat, és velem együtt a frontok közé álltak. Velem böjtöltek és imádkoztak. Ez meggyőző jele volt Isten Országának. E békeemberek tanúságtétele nyomán „új férfiak” és „új nők” támadtak Chiapas-ban, a front mindkét oldalán. Ténylegesen sikerült megfordítani a háború dinamikáját, és átalakítani a tárgyalóasztal dinamikájává. Mindkét hadsereg kijelentette, hogy nem fognak löni.

Így megnyílt az út az újabb beszélgetések előtt. Erre föl egy „nagy egyetemes imával” abbahagytuk a böjtölést.

Önt halállal fenyegetik. Egyes nagybirtokosok gyűlöletete oly nagy, hogy Mexikó államelnöke saját testőrei közül küldött néhányat Önnek. Ezek ott állnak a szentélyben, és szemügyre veszik a templomba jövőket, amikor Ön minden este a székesegyház oltáránál misézik. Hogyan birkózik meg Ön az erőszakos haláltól való félelelmmel?

Már sok évvel ezelőtt meg kellett tanulnom együttélni azzal a félelelmmel, hogy meg fognak gyilkolni. Amikor az ősrégi, ránk hagyományozott szélsőséges jogtalanságok közepette Chiapas-ban elkezdtem megélni a szegények melletti döntést, tudtam, hogy ez munkatársaimat és engem is a kereszthez fog vezetni. Eldöntöttük, hogy a megkínzottak oldalára állunk – ez az életünk, jézuskövetésünk és keresztutunk: A passió, az együttlés által akarunk együttműködni a kizsákmányoltak felszabadításáért. De számomra éppígy szó van a kizsákmányolók felszabadításáról is – őket a jogtalankodásaiktól kell megszabadítani. A saját életem miatt nem aggodalmaskodom.

Hogyan lehet Önt támogatni?

Imádkozzanak a mexiói békefolyamatért. Keressék föl a szegényeket Chiapas-ban. Az ökumenikus látogatók oly sok bátorítást hoznak. A tapasztalataikról nyújtott beszámolóik helyesbíteni fogják a felszínes sajtó beszámolóit. És: Vásárolják azt a kávé, amelyet az indiák maguk visznek piacra.

Mexikó pápai nunciusa, Girolamo Prigione és Guadaluja új érseke, Sandoval Iniguez az Ön elmozdítását követelték. Ki támogatja Önt az egyházvezetésben?

A támadást az hozta mozgásba, hogy a mexiói püspöki konferencia szolidáris volt velem. Püspöktestvéreim létrehozta maguk közül egy hetes csoportot, amelynek az a feladata, hogy állandóan segítségemre legyen.

Forrás: Publik-Forum 1995/12

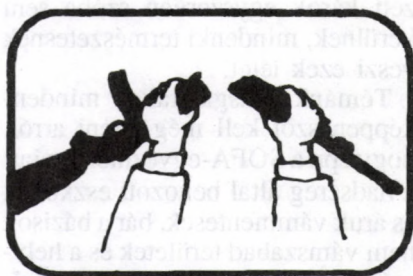
A rovat mindhárom írását fordította: Gromon András

Történelem

*Gondoljátok meg, új kolumbuszok,
ha bőségre előre-vágyatok buzog,
s hajó, zsoldos van, pénzből sincs hiány:
Ki lesz*

*s mivel lesz
az új indián?*

Csapody Tamás

Taszári egyenleg kérdőjelekkel

1995. november 21-én írták alá a balkáni háború befejezését jelentő ún. deytони megállapodást, amelynek a hivatalos aláírására december 14-én került sor Párizsban. Ezt követően az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1031. számú döntésével felhatalmazta a tagországokat, hogy NATO- és nem NATO-erők bevonásával hozzák létre a békeszerződés végrehajtását ellenőrizni hivatott ún. IFOR-erőket (Implementation Force — Végrehajtó Erők). A boszniai-hercegovinai hadműveletben 34 ország kb. 60 ezer katonája vesz részt, továbbá ezek kiszolgálására legalább további 10 ezer katonát mozgósítottak. A második világháború óta legnagyobb európai katonai műveletben mintegy 1800 szállító repülő, 28 hajó és 300 vasúti szerelvény szállította az IFOR erőit és felszereléseit a térségbe. Mint ismeretes, az IFOR legnagyobb ún. logisztikai (utánpótlás) bázisa a nem NATO-tag Magyarországi területén, Taszáron került kialakításra a volt szovjet repülőterén és annak térségében. A taszári magyar laktanyában és a repülőterületén kialakított sátorvárosban december–februárban mintegy 30 ezer amerikai katonai állomásozott egyszerre. Magyarország területén ezen kívül Pécssett van egy 180 fős lengyel, dán, lett, észt, litván logisztikai IFOR-egység. Magyarország az említetteken kívül saját (műszaki), mintegy 500 fős katonai kontingenssel vesz részt az IFOR béketeremtőnek nevezett munkájában.

Az ENSZ, a NATO és az IFOR-ban valamilyen formában résztvevő országok — legalábbis a hivatalos megközelítés szerint — elsődlegesen nem gazdasági megfontolásból döntöttek a béketeremtő hadműveletben való részvétel mellett. Azonban a részvételi szándéktól teljesen függetlenül is, a katonai műveletnek számos közvetlenül és közvet-

ve jelentkező költsége van. A költségek egészéről nem jelentek meg adatok, viszont bizonyosra vehető, hogy több milliárd dollárra fog rúgni az egy évesre tervezett akció összköltsége. Természetesen senki számára nem közömbös, hogy a költségeket milyen arányban kell megosztani, azaz ki, mennyivel járul hozzá a hadművelet sikeréhez. Az ismert, hogy például az ENSZ fedezi a Kelet-Szlavóniába küldött katonai megfigyelők mintegy 2,3 millió dollárt kitevő költségeit, vagy hogy az IFOR-ban résztvevő nemzeti kontingensek saját maguk állják a saját IFOR-alakulataik kiadásait. Így az is tudható, hogy Magyarországnak hivatalos adatok szerint 2–2.5 milliárd forintjába kerül a horvátországi Okucaniban szolgálatot teljesítő bér (900–1300 dollár/hó/fő), felszerelés (300 ezer dollár), kiképzés, kinntartózkodás (szállítás, táborhely-kialakítás, ételmezés, ellátás) tételeiből álló kiküldése. (A nem hivatalos adatok szerint, figyelembevéve a lengyel és szlovák kontingens adatait is, ez az összeg a duplájára is növekedhet.) A magyar költségek háromnegyedét a költségvetés tartalék alapjából, negyedét pedig a Honvédelmi Minisztérium költségvetéséből fizetik ki.

Nem lehet előre pontosan tudni a Taszáron, illetőleg Pécssett állomásozó IFOR-erők költségeinek alakulását sem. Mint az a médiában pontosan nyomon követhető volt, először Kelet-Magyarország és Dél-Magyarország szubrégiója, majd pedig Dél-magyarország térségének városai — elsősorban Kaposvár és Pécs — versengtek a NATO-IFOR-bázis odatelepítéséért. A munkanélküliség, a tőkehiány, a korszerűtlen vagy hiányos infrastruktúra miatt egy egész ország égett a láztól abban a reményben, hogy a néhány évvel ezelőtt még gyűlölt „imperialista tőke” katonai

beruházás és NATO-fogyasztás formájában mentse meg vidéküket. A remény természetesen nem volt teljesen alaptalan, hiszen az amerikai katonai vagy NATO-jelenlét a világ számos országában hozzájárult az adott gazdaság valamilyen mértékű fellendüléséhez. Magyarországon viszont több dologgal nem számoltak. Így például azzal, hogy az IFOR-nak egy éves mandátuma van, hogy az amerikaiak a küldetéssel saját vállalataikat akarják további nyereséghez juttatni, hogy a magyar termékek és szolgáltatások színvonala nem éri el a nyugati vagy NATO-szabványokban előírtakat, hogy az amerikaiak és az amerikai hadsereg profi üzletkötőkkel és nemzetközi tapasztalatokkal rendelkeznek, hogy a magyar munkamorál nem minden esetben felel meg az amerikaiak igényeinek, hogy ez a hadsereg, bár szintén birodalmi attitűddel rendelkezik, mégiscsak más, mint az a szovjet hadsereg volt. Egy alapvetően közgazdasági elemzésben is említést kell tenni a gazdasági értékelést befolyásoló, tisztán politikai szempontokról is. Nevezetesen arról, hogy a magyar kormány és az annak nevében eljáró HM a NATO-csatlakozás reményében, a NATO érdekeinek maximális figyelembevételére miatt nem tudta és nem akarta érvényesíteni az eladó és bérbeadó pozíciójából, a különleges helyzet adta lehetőségekből eredő előnyeit. Mindezek miatt, továbbá a tapasztalatlanság és a két gazdaság fejlettségéből (itt elsősorban a marketingre, gazdasági szervezetre, a kapacitásbeli különbségre, a csúcs-technológia hiányára, a PR-tevékenységre gondolok) eredő különbségek miatt az ország nem tud gazdaságilag annyit profitálni az IFOR-ból, mint amennyit lehetett volna, és nagyságrendekkel kevesebbet, mint azt előzetesen sokan várták.

De mit is jelent ez valójában? A statisztikai adatok alapján az amerikai hadsereg eddigi összes magyarországi kiadása „jóval meghaladja” a 100 millió dollárt, azaz „csaknem 15 milliárd forintot” tesz ki (Népszabadság, 1996. V. 11.). Az amerikai katonák állomáshelyeiken és eltávozásaik alkalmával elköltött dollárai ezen felül értendőek. Ez utóbbi nagyságrendje nagyon nehezen megbecsülhető, mivel: 1) a Magyarországon állandó jelleggel állomásozók létszáma midőssze kb. 3 ezer fő, 2) a szigorú, bár kétségtelenül fokozatosan lazuló eltávozási szabályok miatt kevesen hagyhatják el a körleteiket, 3) Taszáron korlátozás nélkül annyi élelmiszert fogyaszthatnak a katonák, amennyi nekik jólesik, és egyébként is igyekeznek nekik minden, a magyar lehetőségeket meghaladó kényelmet megadni, 4) Taszáron külön „valutás” szupermarketük van, ahol szabadon költekezhetnek.

Miből áll az eddigi 100 millió dolláros amerikai kiadás? Elsősorban a beszerzésekből és a bérleti díjakból. A beszerzéseknek két szintje különíthető el: 1) a Honvédelmi Minisztérium által nyújtott szolgáltatások, közte a szállítások és a HM beszállítói körének szolgáltatásai, 2) a helyi és országos cégekkel, vállalkozókkal kötött megállapodások. A beszerzések harmadik, minket nem érintő szintje az, amikor saját beszállítóikra hagyatkoznak. (Ezek közül a legjelentősebb a houstoni székhelyű Brown and Root.) A legnagyobb elégedetlenséget ez okozza, hiszen a magyar területen „ideiglenesen állomásozó” amerikaik sok száz (pl. Németországból), nem ritkán sok ezer kilométerről (Amerikából) hozzák azokat a termékeket, amelyeket ugyanolyan vagy hasonló színvonalon, általában kevesebb pénzért, itt is megvehetnének. A ritka kivételek egyike a Kaposcukor Részvénytársaság, amelynek sikerült az amerikaiaknak csaknem 2 ezer tonna tasakos cukrot eladni.

A másik magyar bevételi forrás az ingatlanok, elsősorban lakotanyák, lőterek (4 darab), katonai területek bérbeadásából adódik. A bevételeket itt két dolog befolyásolja alapvetően. Az egyik az, hogy az amerikai hadseregben pontosan szabályozott, hogy mire mennyit le-

het költeni, azaz standardokat alakítottak ki. (Ezt természetesen a magyar félnek nem kötelező figyelembe vennie, ez csak az amerikai fél tárgyalási alapját képezheti.) A másik az, hogy mivel a bérbevétel után az amerikai félnek investálnia kell az épületekbe, lőterekbe, infrastruktúrába, ezért ezek költségeit eleve beszámítják a bérbevétel költségeibe.

A költségek számbavételénél nem lehet figyelmen kívül hagyni az IFOR által okozott károk költségvonatát. Az ezek rendezését is magába foglaló ún. SOFA-egyezmény, amit a taszári „letelepedés” után és nem előtte kötöttek meg, részletesen szabályozza az IFOR-katonák okozta közúti balesetek kártérítésével és az IFOR okozta útkárok fedezésével kapcsolatos fizetési kötelezettségeket. Ennek értelmében az IFOR-erők szolgálata közben okozott károk 75 százalékát az Egyesült Államok, 25 százalékát a HM fizeti meg. A szolgáltatón kívül keletkezett károkat teljes egészében az USA téríti meg. Mindezek azért bírnak különös jelentőséggel, mivel az amerikaik eddig mintegy 30 közlekedési balesetet okoztak és a IFOR-kapcsán érintett 27 somogyi önkormányzat 1.5 milliárd forintos kárigényt jelentett be, valamint a lakossági kárbejelentések száma 150–200 volt. (Csak Taszáron 270 millós útkár-igényt jelentettek be.) A szerződés megkötése előtt az amerikaik 4 millió forintot folyósítottak a kaposvári, taszári és kaposújlaki útfenntartási munkák elvégzésére. Érdekes közgazdasági-politikai adalék, hogy az önkormányzatok szinte mindegyike „kompenzációs-kéréssel” is előállt. Vagyis az IFOR-ral együttjáró kellemetlenségek elviselése érdekében olyan, a lakosságot „megnyugtató”, milliókba kerülő infrastrukturális kérésekkel állnak elő, amelyek valójában az IFOR jelenlétével nem, vagy csak nagyon közvetve függenek össze. (Taszár a víz, villany, gáz rendszerét akarja korszerűsíteni, illetőleg megépíteni.) Egyedül a táborfalvai lőtér IFOR-használatából eredő környezeti károkról nem esett szó. (A lőtérhez közel eső Dabas önkormányzata kíván zajszintméréseket végeztetni.) A repülőgépek, helikopterek, gépko-

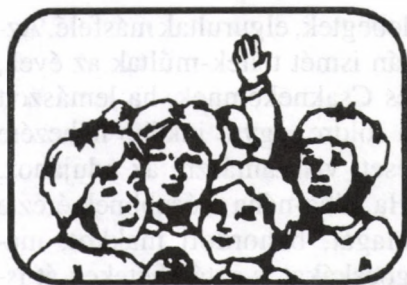
csik, konvojok stb. okozta környezeti károk egyszerűen szóba sem kerülnek, mindenki természetesnek veszi ezek létét.

Témánk vizsgálatakor mindenképpen szót kell még ejteni arról, hogy épp a SOFA-egyezmény miatt a hadsereg által behozott eszközök és áruk vámmentesek, bár a bázisok nem vámszabad területek és a helyszíneken vámkirendeltségek működnek.

A NATO-IFOR magyarországi jelenlétét túlzás nélkül föl lehet úgy is fogni, hogy ez már része a NATO kiterjesztésének, sőt katonai körökben nyíltan beszélnek arról, hogy a NATO már de facto itt van, a NATO „belénk lépett”. Ha ez így van, akkor az IFOR jelenlétéből adódó NATO- és magyar költségek a szervezet kibővítésének részét is képezik egyben. Az 1996. március 3-án megjelent német hetilap, a Welt am Sonntag szerint 10 új közép- és kelet-európai tag felvétele „kevesebbe kerülne a prognosztizált 40–60 milliárd ECU-nél”. Az amerikai kongresszus költségvetési bizottságának idén április közepén megjelent tanulmánya szerint a NATO keleti irányú kibővítése, 1996 és 2010 között, a végrehajtás minőségétől függően (idegen katonák és technika állomásoztatásának eltérő szintje) 60,6 — 124,7 milliárd dollárt tesz ki. Ebből a visegrádi országokra jutó összeg 21.2 és 51.8 milliárd dollár között mozog. (A tanulmány ezen belül nem részletezi a magyar csatlakozás prognosztizált költségeit.)

Mindent egybevetve tehát igaznak tűnnek azok a becslések, amelyek azt jósolják, hogy az átvonulással együtt összesen 12–16 hónapig itt állomásozó IFOR Magyarország gazdasága számára szerény üzleti haszonnal kecsegtető, mintegy 200 millió dolláros bevételt eredményező vállalkozás lesz csupán, és igazi haszna — állítják a NATO barátai — vélhetően más, elsősorban politikai területen fog jelentkezni. Az IFOR elsődleges célja azonban minden valószínűség szerint nem gazdasági közegben, de még csak nem is humanitárius szempontból értékelendő. Meggyőződésem szerint az IFOR valódi célja egyik oldalról a NATO legitimitásának és strukturájának fenntartása, a másik oldalról pedig a NATO-tagság „megszerzése”.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Csaknekem

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy fiatal mókus. Ez a fiatal mókus, ha társaival mogyoróbokorra vagy diófára talált, tüstént kergetni kezdte onnan őket: „Csak nekem! Csak nekem!” Elnevezték hát Csaknekemnek, és ha eszegetni mentek, igyekeztek megszökni előle. Könnyű volt megszökniük, mert Csaknekem is szívesebben járt egyedül. Akkor övé lehetett az egész mogyoróbokor, az egész diófa. De volt fontosabb oka is rá, hogy egyedül járjon. Élt azon a vidéken egy régi mese. Állatok makogták, virágok susogták, források csörgedeztek. E mese szerint azon a tájon volt valahol a hegyek között Tündérország kapuja. A mókusok arról makogtak, hogy Tündérországban tündérmogyoró terem, a világ legfinomabb eledele.

Csaknekem már kicsi kora óta nagyon vágyódott rá, hogy Tündérországban éljen, tündérmókussá legyen és tündérmogyorót lakmározzék. Azért járt hát szívesebben egyedül, hogy minden nap másik hegyet ugrálhasson be, megsejmelhessen minden szurdokot, kereshesse Tündérország kapuját. Meg is találta.

Egy délután, valamivel napnyugta előtt, egy tekergős szakadékon ugrádozott végig bokorról-bokorra. Amikor elhagyta az utolsó fordulót, hirtelen mozdulatlaná dermedt. A szakadék végén gyémántkapu ragyogott a sziklafalban, és fény áradt ki rajta. Ezüstös, gyémánt csillogású fény. Csaknekem a kapu előtt termett, két lábra állt és benézeldött. Csodálatos világot látott. Üde zöld pázsitot, de csillogóan, ezüstösen zöldet, távolabb ugyanilyen bokrokat, még távo-

labb sötétzöld csillogású erdőt, hegyeket, völgyeket. Csaknekem főképp az erdőt nézte. Gondolta, arrafelé lehetnek a tündérmogyoró-ligetek is, és megilletődésében még nem mert belépni. Ekkor a közeli bokrok közül fellibent egy tündérke, a kapuhoz röppent és mosolyogva nézte a bámészkodó mókust. Csaknekem megkérdezte tőle: „Bemehetek? Nem kergettek ki?” A tündérke nevetett: „Tündérországból senkit se kergetnek ki. Ha be tudsz jönni, bejöhetsz.” Csaknekem ezt felelte: „Persze, hogy be tudok menni, hiszen nyitva a kapu. De én egyszer és mindenkorra szeretnék bemenni. Tündérmogyorót szeretnék lakmározni, tündérmókus szeretnék lenni. Olyan szitakötő szárnyal, amilyen neked van. Lehetek tündérmókus?”

A tündérke barátságosan bizztatta: „Persze, hogy lehetsz. Gyere csak be nyugodtan, ha be tudsz jönni.” Csaknekem most már furcsállani kezdte, hogy a tündérke mindig hozzáteszi a híváshoz: „Ha be tudsz jönni.” Meg is kérdezte tőle egy kis bosszúsággal: „Mért mondogatod ezt? Hiszen semmi akadály, hogy átugorjam ezt a gyémánt küszöböt.” A tündérke örvendezett: „Jaj de jó, hogy semmi akadály! Akkor hát gyere, elvezetlek a tündérmogyoró-ligetekbe.” Csaknekem már feszítette lábcskájá izmát, hogy beugorjék Tündérországba. Ekkor azonban eszébe jutott valami, és ezt kérdezte a tündérkétől: „Más mókusokat is befogadtok?” „Tündérországba mindenki bejöhethet, aki be tud jönni.” Ez nem tetszett Csaknekemnek. Ha más mókusok is bejöhethetnek, azok majd elkaparintják előle a

legszebb tündérmogyorókat, azokból is tündérmókusok lesznek szitakötő szárnyal, s akkor nem lesz olyan nagy dolog, hogy ő tündérmókus. Márpedig, ha ő most bemegy, más mókusok is megtalálhatják ezt a kaput. Jaj, talán már ugrálnak is erre felé a szakadékban. Eléjük kell sietnie, hogy eltérítse őket. Csaknekem így szólt a tündérkéhez: „Tüstént visszajövök. Ugye nem csukjátok be a kaput?” A tündérke el-

szomorodva válaszolta: „A kaput sose csukjuk be. Nincsenek is kapuszárnyak, csak kapufélfák. De ha mégse tudnál bejönni, majd viszek neked egy szem tündérmogyorót.” Csaknekem most már igazán megbosszankodott és ezt gondolta: „Milyen ostoba ez a tündérke! Mért ne tudnék bemenni egy nyitott kapun? Milyen helyet kitaláltam valamit, hogy más mókus ne jöhessen be utánam, tüstént visszatérek, és egyszer s mindenkorra bemegyek.”

A hegy lábánál behúzódott egy öreg fa odvába és töprengett. Egyszerre csak észrevette, hogy egy mókus ugrál ágról-ágra a szakadék felé. Csaknekem elébe szökkent: „Hová mégy, hé? Ez az én hegyem!” A mókus ijedten

makogta: „Ne bánts, kérlek. Egyetlen rügyecskét se harapok le a hegyeden. Tündérországot keresem.” Csaknekem úgy tett, mintha nagyon megörült volna: „Tündérországot?! No, akkor megengedem, hogy jóllakjál itt nálam. Mert én is azt keresem, amióta az eszemet tudom. Erre a hegyre persze nem érdemes felmennem, ennek én már minden zegét-zugát kikutattam.”

Amikor elment a mókus, Csaknekem megkönnyebbülten szusszantott: „Jajde jó, hogy visszajöttem ide. Ha bementem volna, most már ez a mókus is ott lenne, és nemcsak nekem teremne a tündérmogyoró.” Amikor pedig besötétedett, megindult a szakadékban Tündérország kapuja felé. Az volt a terve, hogy jóllakik a tündérmogyoróval, aztán visszatér és tovább törí a fejét, miként akadályozhatja meg, hogy mások is bemehessenek. De alig hagyott maga mögött három-négy fát, meghallotta, hogy csörtet ám fölfelé a szakadék mélyén egy vaddisznómama a malacaival. Lekialtott hozzájuk: „Hová, hé? Ez az én hegyem!” A vaddisznómama örvendezve felelte: „Akkor bizonyosan ismered is jól ezt a hegyet. Mondd csak, érdemes ezen Tündérországot keresni? Nem fölösleges fáradság? Nem hagynak békén a malackáim. — Tündérmalacok akarnak lenni.” „Még csak az kéne!”, gondolta magában Csaknekem, aztán hangosan fölsóhajtott: „Hej-haj, ha itt volna Tündérország, régen megtaláltam volna, mert azt keresem én is, amióta az eszemet tudom!” A vaddisznó mama megfordult és hívta a malacait: „Gyertek, gyertek! Keressük máshol!” Amikor elcsörtettek, Csaknekem megdöbbenve ráeszmélt, hogy amíg ki nem talál valami egyebet, nem mozdulhat a szakadék aljából. Folytonosan ott kell őrködni és fülelnie. De még azt is megtudta azon az éjjelen, hogy tulajdonképp a szemét se volna szabad behunynia, mert vannak zajtalan keresői is Tündérországnak. Amikor ugyanis már le-lecsukó-

dott a szeme és már majdnem elaludt, egyszerre csak észrevette, hogy valami fehérség lebeg a szakadék felé. Egy vízirózsa volt, Tündérországot kereste ő is. Csaknekem egy pillanatig arra gondolt, hogy ezt tovább engedi, hisz ez virág, de aztán mégse tette. Hátha visszalebeg testvéreiért és elfecsegi másoknak is, hol van Tündérország kapuja.

Hajnaltól zuhogó esőre ébredt. Zuhogott az eső még délben is, és Csaknekem azt hitte, hogy ma nyugodtan bemehet és jóllakhat tündérmogyoróval. De még ebben a zuhogó esőben is kereste valaki Tündérországot. Egy kis kavics gurult fölfelé óriási erőfeszítéssel a szakadék mélyének nagy szikláinak között. Persze őt is félrevezette Csaknekem, s most már semmikor se mert elmozdulni őrhelyéről.

Teltek-múltak a napok, a hetek, a hónapok. Meg kellett elégednie azzal az ennivalóval, amit ott talált, és meg kellett elégednie a bóbiskolással, mert mélyen, jóízűen elaludni soha többé nem mert. Pedig előfordult, hogy hónapokig senki se akart fölmenni a szakadékba, de előfordult az is, hogy állatok, virágok és kavicsok egész csapatokban keresték Tündérországot. Ilyenkor mindig akadt köztük valaki, aki így kiáltott fel: „Nézzük csak meg, ha azt mondja is ez a mókus, hogy nincs ott!” De mindig akadt olyan is, aki ellenkezett: „Fölsőleges fáradság! Ha itt volna Tündérország, akkor ez a mókus nem idekinn tanyáznék! Elcsörtettek, el-

lebegtek, elgurultak másfelé. Aztán ismét teltek-múltak az évek, és Csaknekemnek, ha lemászott a földre, egyre inkább nehezebb esett visszamászni az odújához. Ha néha-néha erősebbnek érezte magát, behordott makkot, magocskákat, s aztán heteken át ismét csak üldögélt az odu szélén.

Egy holdvilágos éjszakán, mint mindig, megint leste: nem oson-e, libeg-e, gurul-e valami a szakadék felé, de már csak hitte, hogy ellát a szakadékig. Annyira meggyöngült a szeme is. Csak hitte, hogy őrködik, tulajdonképpen bóbiskolt. Ekkor egyszerre csak odaröppent az odújához az a tündérke, akivel valamikor Tündérország kapujában beszélgetett. Csaknekem ráismert, és felderengett az emlékezetében, hogy ez a tündérke megbántotta őt. Már makogta is öreges motyogással: „Te vagy az?... Te csu-folódó... Kétkedted benne, hogy be tudok menni a kapun...” A tündérke szomorúan mondta: „De hiszen igazam volt. Nem tudtál bejönni ily sok éven át.”

Csaknekem rémülten a tündérkére meresztette szemét, aztán összeszedte minden erejét, fel akart állni és kétségbeesetten zokogta: „Tündérországba... Tündérországba...” De már nem tudott felállni se. Akkor a tündérke feléje nyújtott egy szem gyönyörű, világosbarna, de gyémánt ragyogású mogyorót: „Megígértem, hogyha nem tudnál bejönni, hozok neked egy tündér mogyorót. Nesze Csaknekem..., a tiéd.” Csaknekem elmosolyodott, szívére szorította a tündérmogyorót és boldogan motyogta: „Tündér...” azt, hogy „mogyoró”, már nem tudta kimondani. Kevesebb lett egy mókussal a hegységben. A tündérke szomorúan suttozta: „Szegény, butuska Csaknekem... Milyen jó lehetett volna neked, ha nem lettél volna ilyen rossz.”

Tévé előtt — védtelenül

A gyanútlanlanság határai

Be kell vallanom: őszinte irigységet éreztem, amikor harmadik gyermekét váró fiatal szentendrei tanárismérősöm egyik beszélgetésünk alkalmával azt mondta: nekik nincs televíziójuk. Nem vásároltak. Náluk az esték beszélgetéssel, felolvasással telnek...

Aztán, hogy irigységemet leküzdjem, érveket kezdek keresni: egy pedagógusnak mégiscsak tájékozónia kellene a napi eseményekben, hiszen munkája során bármikor szembesülhet a gyerekek tévés vonatkozású kérdéseivel; azért mégiscsak van ismeretközvetítő szerepe, amit nem igénybe venni: önmagunk elzárása egy lehetőségtől... stb. Ismerősöm mosolygott: amiről tudni kell, azt a rádióból, sajtóból megtudják. A családi fészek melegét óvják — ameddig lehet. Mert ha majd a gyerekek iskolába kerülnek, akkor már nem biztos, hogy el tudják kerülni a tévévásárlást.

Az iskolás korú gyermek életébe ugyanis már szervesen beépül a tévé. A szülő legfennebb abba szólhat bele, hogy mennyi időt töltsenek a gyerekek a tévé előtt, milyen műsorokat nézzenek. Jobbik esetben irányíthatja, befolyásolhatja gyermeke televíziózási kul-

túráját. Bár ez egyre nehezebb; ugyanis ha a gyerek megfosztva érzi magát a tévézés minden más pajtásának kijáró gyönyörétől, mindent el fog követni, hogy a szomszédban, a barátoknál kielégítse televíziózási igényét.

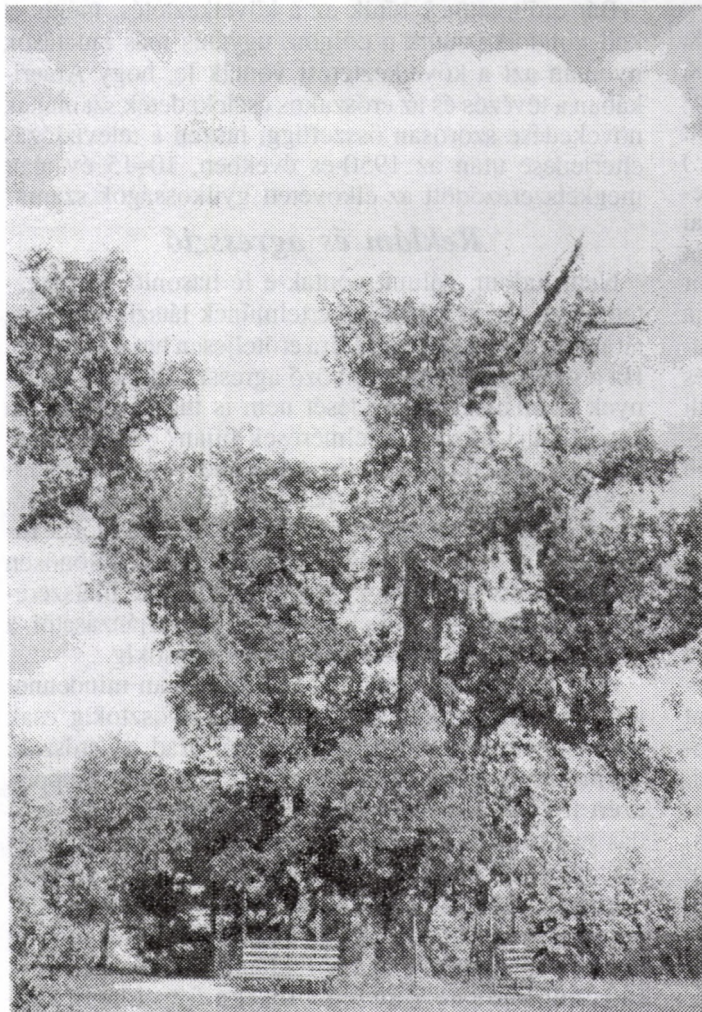
***

Világszerte kezdenek odafigyelni a szaporodó és egyre súlyosabb gondot jelentő, alig ellensúlyozható tévé-video ártalomnak nevezhető tünetcsoportra. Nálunk talán még nagy az információ-szomjúság; a szakemberek pedig más társadalmi jelenségekre figyelnek inkább. Csak ezzel tudom magyarázni, hogy a töprengéseim gyűjtőpontját képező, 1992-ben Szegeden megjelent Egészségfejlesztés — környezetvédelem és egészségnevelés című tankönyv a témának szentelt fejezetének könyvészetében, a szerző, Vetró Ágnes csupán 13 forrásanyagot jelöl meg — s ebből mindössze három magyar anyag (kettőt ezek közül is maga a szerző/kollektívával/ írt).

Családi idill, 1995

Az említett bibliográfiában alapműnek, mintegy kiindulópontnak számít Erdélyi I. *A televízió a családban* című, 1988-ban megjelent könyve. Erdélyi ebben a munkában alapvető megfigyeléseket rögzített a magyar társadalom tévé-kultúráját illetően. Vetró Ágnes e főiskolai hallgatóknak szánt jegyzetben feleleveníti Erdélyi megfigyelését, miszerint a magyar családban „a tévé szabja meg az otthoni napirendet, beeszhat a vacsora időpontjába, a tanulásba vagy a játékra szánt időbe. Sokszor a műsorhoz igazodnak a hétvégi programok, a családtagok egymással töltött ideje is. Erdélyi megfigyelése szerint a lakáshasználat is a tévékészülék elhelyezésének függvénye. A lakás központja a tévés szoba, a legtöbb családban a tagoknak megszokott ülőhelyük van, sőt, a nézőhelyek elrendezéséből a családi kapcsolatrendszer váza is leolvasható. A családban általában a legfontosabb családtag az a hely, ahonnan a televízió a legkényelmesebben nézhető.” (141–142. o.)

Ez az 1988-ban összegezett megállapítás mára — közel tíz év után — még érvényesebb, mint akkor: ugyanis azóta elterjedt a video és a számítógép, újabb kihívásokat kínálva a családnak, hangsúlyozottabban a fiatal generációnak. „Erdélyinél a megkérdezett szülők a televízióknak háromféle előnyét említik a gyermeknevelés területén: 1. tudást közvetít a gyerekek felé, 2. tehermentesíti a szülőket, mivel ha a gyerek elmerül a televíziózásban, „nem zavarja” kérdéseivel a szülőt, 3. a televízió megvonása büntetőeszközként használható. (142. o.)

Tartok tőle, hogy a szülők ma már inkább a tévzés előnyeit tartják fontosabbnak. Mert a felgyorsult világban, a megsokszorozódott pénzszerzési és más tevékenységi lehetőségek között a sokszorosan elfoglalt, leterhelt szülőknek kapóra jön a fenti 2. pontban jelzett lehetőség, s csak alátámasztja a tévének tehermentesítő tulajdonságát az, hogy tudást is közvetít, s a tévzés megvonása még büntetőeszközként is felhasználható.

E felmérés megállapításai felidéznek bennem egy jelenetet: kisvendéglőben ülünk, vasárnap délben. A pangó teremben még egyetlen asztalnál ülnek: fiatal nő és férfi (házastársak?), egy 3 év körüli kislány, 1–2 évvel nagyobb fiúcska. A gyerekek a bejáratnak háttal, szemben a helyiség sarkában elhelyezett tévével. A szülők esznek és beszélgetnek; a gyerekek előtt még tele a tányér: búvólten nézik a tévében sugárzott rajzfilmet.

Az agresszív gyermek

Idézett könyvében 1988-ban a szülők által felismert tévé-ártalmakat Erdélyi így összegezi: „1. A gyermek kevesebbet olvas, játszik, 2. tanulja az agresszív jeleket, melyek szorongást váltanak ki benne, 3. túl hamar megismerkedik a szexualitással.” E felismerést, úgy tűnik, nem nagyon szívlelte meg a magyar szülő-társadalom. A videotékákban olyan meghitt együttesben keresgél a horror-, pornó- és „kemény” kalandfilmek között a papa, mama és a harmadik polcot alig felérő csemete — s még nem is tájékozatlanul! —, hogy a megfigyelő elborzad e gyanútlan nyugalom láttán.

Ugyancsak Vetró Ágnes tanulmányában olvassuk, hogy a neves gyermekgyógyász, Benjamin Spock, amikor arról faggatták, hogy ő mit tart konkrétan elkerülendő dolognak a gyermekevelésben, így felelt: „Abszolút kerülendő az erőszak nézése a tévében. (...) Sokminden, amit a gyermekek képernyőn látnak, szexuálisan is brutalizál. (...) Mire az átlagos amerikai gyermek a 18. életévét eléri, már 18 ezer gyilkosságot látott a tévében. Ugyanakkor tudjuk, hogy valahányszor egy felnőtt, vagy egy gyermek brutalitások szemtanúja lesz, az bizonyos csekély mértékben őt magát is brutalizálja. Világméretben erősen vezetünk a bűnözés terén, olyan cselekményeknél, mint a családon belüli gyilkosság, a nemi erőszak, kegyetlenkedés a feleséggel és a gyermekekkel szemben. S mégis egyre több gyermek nő fel az erőszak szörnyű bősége közepette, amelyet a tévében lát.”

Megmagyarázhatatlan, hogy miért nem reagált a szülő-társadalom — sem nálunk, sem másutt — az orvosok és szociológusok intelmeire. Talán mert túl visszafogottan, túl kis szórásban lehet(ett) ezeket a véleményeket olvasni. Pedig az Egyesült Államokban már a hatvanas-hetvenes években egy több mint tízéves felmérés során levontak olyan következtetéseket, amelyeket igazán meg lehetett volna szívlelni. Vetró Ágnes tanulmányában olvashatjuk, hogy Gerbernek és munkatársainak tanulmánya „azt bizonyította, hogy az amerikai tévéfilmekben az erőszak gyakran az előadás súlypontja. A vizsgált programok közel 80%-a tartalmazott erőszakot, és ez sokszor indokolt, hatásos és jutalmazott formában jelent meg.”

Tartok tőle, hogy nem feltétlenül a fennmaradó 20% tévéműsor az, amit a gyerekek előszeretettel néztek!

Vetró Ágnes leírja, hogy míg „az óvodás csak elszigetelt agresszív cselekményeket lát, az általános iskola első, második osztályában már az agresszív cselekményt és annak következményét is összefüggésbe tudja hozni. Az ötödik–nyolcadik osztályos gyerekek már mind az agresszivitás motivációjára, mind pedig a rövid és hosszú távú következményeire emlékeznek, azaz megértik a cselekmény összefüggéseit is.”

Az óvodás korú gyermeknél tehát még nincs akkora vész. Ő esetleg eljártssza a tévében látottakat, kitekeri a játékmackó nyakát, esetleg felsír álmában vagy bepisil stb. De az iskolás korban már elkezdődnek a problémák. „A szocializációs vizsgálatok azt mutatták, hogy az ábrázolt erőszak gyakori nézése nemcsak a néző saját agresszivitását növeli meg, hanem mások agresszivitásával szemben is fásulttá, közömbössé válik. Egyre több esetben fogadja el az agressziót, mint a konfliktusok normális megoldási módját. Fiatalkorúaknál gyakran megfigyelhető, hogy ha sok erőszakos filmet látnak, társadalmi konfliktusok esetén is agresszívabb taktikát választanak” — írja Vetró Ágnes. „Huesmann és munkatársai (1973) vizsgálatai szerint különösen a 8–10 éves kor a legveszélyesebb az agresszív tévéadások nézése szempontjából, mivel 30 éves korukban azok lesznek a legnagyobb valószínűséggel erőszakos cselekmények elkövetői, akik ebben az életkorban sok erőszakos filmet néztek.”

Bár erőltetettnek tűnik ez a következtetés, mégis el kell gondolkoznunk a dolgon, ugyanis más kutatások nyomán azt a következtetést vonták le, hogy Amerikában a tévzés és az erőszakos cselekedetek számának növekedése szorosan összefügg, hiszen a televíziózás elterjedése után az 1950-es években, 10–15 év alatt megkétszereződött az elkövetett gyilkosságok száma.

Reklám és agresszió

Nem tudom, nálunk voltak-e le hasonló következtetéseket. Az azonban egyértelműnek látszik, hogy az általános viselkedéskultúrára erőteljesen hat a televízió. Ha a gyilkosságok, különböző agresszív bűncselekmények számának növekedését nem is tudjuk közvetlen kapcsolatba hozni — felmérések híján? — a tévénézéssel, a viselkedés- és beszédmodor és a televízióban/videofilmen, a várost beborító óriásplakátokon látottak kínálják az összefüggéseket. A frizurától a ruhamárkáig, a „menő” élelmiszerek (különösen édességek és üdítitalok) fogyasztásától az illatszerekig, a különböző „töltelkszavak” túlbujánzásától a „férfiasan tökéletes” érzelem-nyilvánításokig...

A Nyugatról importált, Kelet-Európában mindenmű szelekció nélkül Soprontól Vlagyivosztokig csak nyelvükben különböző reklámokból árad az erőszak. Természetes, hiszen azért hatékony; következképpen azért fogják megvásárolni a reklámozott árut. Az óvodás gyerekek a játszótéren a reklámszöveget skandálják, nem az „orgona ága, barackfa virágá”-t éneklük; a gimnazisták, játékosabb kedvükben, reklámmondóversenyt szerveznek, reklámösszeállítást készítenek az anyák napi ünnepélyre. A reklámban megvalósul az Egyesült Európa — hiszen a reklám fittyet hány min-

den kulturális háttérnek, úgy építi fel az új fogyasztói társadalmat, az új embertípust, az „európai hibridet”, hogy eszébe se jusson, ne érezzen kényszerítést visszanyúlni kulturális gyökereihez. Soprontól Vlasyivostokig ugyanazzal a mozdulattal tépi fel a tévé képernyőjén a csokoládé csomagolópapírját a kiváló kondícióban feszítő dalia, úgy harapja le egyből a tábla felét, mint a ragadozó zsákmánya fejét. Egy olyan régióban, ahol a nyolcvanas években még gyerekek ezrei nem tudták, mi az a csokoládé...

Sorra elemezhetnők az agressziót árasztó, az erőszakosságot mint követendő modellt kínáló reklámot. A felzárkózás hajszájában egyetlen elemet sem lehet kihagyni: nemcsak fogyasztani kell a terméket, de úgy fogyasztani, olyan modorban, ahogy az új modell diktálja.

Elemezni lehetne az anomáliákat, amelyeket ez a visszas helyzet szül. A pózokat, amelyek nem ágyazódnak be semmilyen hagyományba, idegenek minden kulturális értéknek tekinthető szokásrendtől. Száználmas helyzeteket lehetne leírni. Mintha botcsinálta, megbizonytalan artisták táncolnának a kötélén...

Autóbuszon utazva, leültem egy kamasz fiú mellé az első ülésre. Izgett-mozgott, míg nem beszélgetést provokált. Hamar tudatosítottam, hogy enyhén értelmi fogyatékos. Kiderült, hogy egy intézeti fiúcsapathoz tartozik, épp uszodába mennek. Az előttünk haladó autóbuszra felragasztott képek hozták izgalomba: mobiltelefonokat kínált a reklám. A fiú elmagyarázta, melyik mit tud, mi a különbség egyik-másik között. Közben el-eldúdolta a reklám dallamát. Tudod, melyiket szeretném? — kérdezte. Kíváncsian kérdeztem vissza. — Ezt, meg ezt, meg ezt — sorolta. Nem tudtam ellenállni, megkérdeztem: Na, és minek kellene neked egy ilyen telefon? „Hogy felhívhasam bármikor édesanyámat. Portás egy gyárban. Ő engem nem hívhat, nem szabad onnan telefonálnia.”

Majdnem elsírtam magam.

Betegállományban

„Amerikában a dohányzás elleni kampány sikerein felbuzdulva az Amerikai Gyermekgyógyász Társaság az javasolja, hogy ahhoz hasonlóan ösztársadalmi szinten kellene fellépni az erőszakos tévéadások ellen” — olvashatjuk Vetró Ágnes írásában. Jobb belátásra kellene bírni a szülőket, hogy csökkentsek egy vagy két órára a gyermekek tévénézés-idejét. Azt tanácsolják a gyermekgyógyászoknak és pedagógusoknak, hogy magyarázzák el a szülőknél: az agresszív adások nézése fiatal korban éppúgy rászoktathatja a gyermeket az agresszióra, mint a gyermekkorban elszívott első cigaretta a dohányzásra.

Igen ám, de mi lesz a rejtett agresszióval, amely a reklámokból, sőt a rajzfilmekből is árad? Ki mondja meg a gyanútlan szülőnek, hol a határ?

Hasonlóan a dohányzás elleni küzdelemhez, az amerikai gyermekorvosok javasolják, hogy a rendelőkben írják ki: ez televíziómentes terület — olvashatjuk a tanulmányban.

Ehhez képest, úgy tűnik, mi az ellenkező utat választottuk: gyermekórházaink kórtermében nemhogy ott van a tévé, de reggel héttől késő estig szinte megállás nélkül üzemel. Megesik, hogy a nővérke a nyű-

gösebb gyermekkel a térdén nézi meg az épp műsoron lévő sorozat kihagyhatatlan epizódját. Időnként a tévé elnyomja a gyermekek sírását; ha már nagyon zavar a vizsgálásban, lehalkítják, netán elzárják.

Számos rendelőintézet várótermében ott van a tévé — rendszerint videoklippeket sugárzó (kielemzésük ugyancsak megérne némi erőfeszítést) adásra kapcsolva. Ha legalább egészségmegőrző programot sugározná...

Ha megkérdeznék egy betegség miatt a lakásban maradó gyereket, hogy mit csinált egész nap, míg a szülei nem voltak otthon (tehát nem is ellenőrizhették), az őszinte válasz bizonyára az lenne: tévét néztem. Eltöprengtem, mit láthat egy gyerek hétköznap délelőtt a magyar televízióban. Már nem is az az aggasztó, hogy mit lát, hanem, hogy mennyi ideig... bármit.

„Számos beszámolóban olvashatunk a gyermek koncentráció képességének, képzelőerejének, olvasási képességének, iskolai magatartásának, viselkedészavaraiknak, agresszivitásának, testi kondíciójának stb. kedvezőtlen változásairól a túlzott tévénézés hatására” — írja Vetró Ágnes. Minden bizonnyal így van... Én azonban vajmi kevés írást olvastam erről az utóbbi évek hazai pedagógiai lapjaiban, a magyar újságok, folyóiratok hasábjain. Nem láttam egyetlen olyan magyar nyelvű szórólapot sem, amely a szülők figyelmét felhívna ezekre a veszélyekre. Arról viszont hallottam, hogy tőlünk nyugatabbra már tévémentes napok bevezetését tervezgetik. A fennebb idézett tanulmányra pedig ebben a szegedi főiskolai jegyzetben bukkantam, amely nem került a könyvesboltokba, az ország többi főiskolájára, egyetemére sem jutott el. Pedig felbecsülhetetlenül nagy szükség lenne arra, hogy hasonló elemzéseket olvashassunk — elbizonytalanodott pedagógusok és megfélemlített szülők egyaránt.

Szávai Ilona

Forrás: Család, gyermek, ifjúság 1996/2.

PONT
Kiadó

Süss fel, Nap!

Légygyakorlatok

PONT
Kiadó

Tornászni hasznos, mert erősebbek, ügyesebbek, egészségesebbek leszünk tőle. Nem kerül pénzbe, nem kell érte órákig utazni. Lehet tornászni az óvodában, az iskolában, otthon a szobában, nyáron az udvaron, egyedül vagy a testvéreinkkel, a barátainkkal, anyuval vagy apuval, de akár a nagyival is.

Játékosan tornászni pedig még jobb, mert sokat lehet közben nevetni.

Azért készült ez a könyv, hogy a gyerekek nagyobb kedvet – a felnőttek pedig szakszerű útmutatást – kapjanak a tornához.

Ára: 298 Ft (áfával) 10 vagy több példány megrendelése esetében: 10% kedvezmény! A postaköltséget a kiadó vállalja.

Címünk: 1300 Budapest, Pf. 215. Tel/fax: 168-8058

Búcsú Gyuszi bácsitól

76 éves korában hirtelen halállal az örök hazába költözött **Havasy Gyula** nagysápi plébános, barátunk és testvérünk, a **BOKOR** közösségnek hosszú évtizedeken át hűséges tagja, A magyar katolikusok szenvedései 1944–1989 c., alapvető jelentőségű dokumentumgyűjtemény szerzője. Sírjánál az óbudai temetőben a **BOKOR** három generációjának egy-egy tagja búcsúzott tőle: **Bulányi György, Ferencziné Piroska és Vincze Péter.** Az ő gondolataikat közreadva tisztelgünk Gyuszi bácsi személye és életműve előtt.

Testvéreim, Barátaim Jézusban!

Gyuszinak június 20-án, amikor az odaírti mezőkön találkoztam vele, alighanem ezt mondta Jézus: Hű szolgám, menj be Urad örömebe.

Jézusunk, hálát adni jöttünk össze testvérünkért, Gyusziért, Gyuszi bácsiért.

Gyuszikám, drága régi harcostársam Istenünk és Jézusunk Országának szolgálatában! Életem általam ismert tényein szaladnék végig néhány percben.

Akkor szenteltek, amikor a Felvidék éppen hazatért, s harmadik papi évemben utánamész a Csallóközbe a Cseh-medencébe deportált híveidnek. A békeszerződés után kiutasítanak, és Te idehaza Juhász Miklós, szintén hazaköltözött testvérünk oldalán már a 40-es évek végén elkezdted a 15 évvel később pápai enciklika által az Egyház reménységeként ajánlott kisközösségi munkát, mely az ateista diktatúra idején apostolokat nevel Jézusnak s egyházunknak.

Amikor a 60-as évek elején kijövök a börtönből, olyan családnál találok albréletet, akikben Te tartottad a lelket a reménytelennek látszó 50-es években. Elviszel plébániára, Csesztvére, ahol kápolnát alakítasz ki a paplaktól, mert az öregek nem tudnak téli időben felmászni a hegyre épített templomba, és mert bensőségebb, a kisközösségihez hasonló körülmények között akarod híveidet szentmiséiddel szolgálni. A székeken népi kézimunka-díszítéseket látok. Kérdésekre megvallod, Te kézimunkáztad azokat. Hogyan, hogyan nem — Isten csudájaként — Pannonhalmán nyolc napos papi lelkigyakorlatokat szervezel vagy tíz éven át, amíg el nem veszik tőled ezt a lelkedből megszületett nagy szolgálási lehetőséget. Hetven-nyolcvan pap is összetalálkozik ezeken, a magyar papság lelki krémje erősíti itt egymást anyyi és anyyi nyáron a még mindig nagyon nehéz időkben.

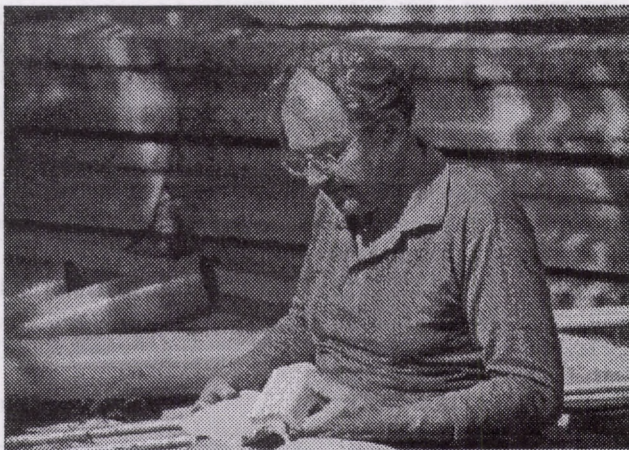
A 60-as évek vége felé nekibátorodunk: újra kezdjük szervezni a kisközösségeket. Ott vagy az újraalakuló papi csoportban, a Bokor csoportvezetőinek első lelkigyakorlatán 1972-ben Alsószentivánon, s már ebben az évben elindulnak akkori plébániádon, Pilisszentlaken a Bokor lelkigyakorlati. Nálad ad lelkigyakorlatot első ízben — korszakalkotó újdonságként és talán nemcsak nálunk, hanem külföldön is — két laikus, a már előttem hazaköltözött Lilla s a közben nagypapává lett Öcsi — nem is tudom, melyik plébánia odaérkező fiatalágának. Több mint húsz éve már ennek, mert 1973-ban történt. Kitágítod a falakat, hálólhelyeket képezel ki a menyezet alatt, s csudatrabantoddal szállítod a csobánkai HÉV állomásról — oda is, vissza is — a fiatalágot, hetet-nyolcat is belegyömöszölve belőlük kocsidba.

Állami parancsra elhelyezhetnek, figyelmeztethetnek — hiába. A te házad nem a te házad, hanem Jézusé. Ezért aztán hamarosan Nagyság lesz a Bokor új, egyik legfőbb lelkigyakorlatos háza. Amikor 1982-ben az államhatalom parancsára

megtiltják nekem a nyilvános papi működést, a te házadban tarthatom hónap mint hónap a két óras csendekkel építkező lelkigyakorlatokat, amelyeken közösen alakítjuk az ott imádkozó testvérekkel a bokorlelkiség vonásait. Papi közösséged idei májusvégi találkozásán még megemlíted, hogy ezen a nyáron is teljes kapacitással üzemelsz.

Lelkigyakorlatos téli összkomfortunk érdekében még cserépkályhát építeni is megtanultál, s amikor egy putriból én is megépíttem 1985-ben a magam lelkigyakorlatos házát Óbudaváron, egy Havasy Gyula nevű kályhásmeister érkezik hozzám, s végez itt máig kifogástalanul működő mestermunkát.

„Kérésre házhoz megyek!” Te voltál a Bokor ejtőernyős lelkivezetője. A lelkivezetést igénylők általában felkeresik a maguk kiszemeltjét. Trabantjával Gyuszi hol itt, hol ott jelenik

meg az ország legkülönbözőbb pontjain, ahol igényelik őt. S teszi ezt akkor is, amikor már nem tudja ruszki katonáitól előnyös áron beszerezni apostoli útjaihöz a benzint.

Nemcsak azokkal tudott barátkozni. Mindenkiel. Cigányokat fogadott be házába. Nem zavarta őt ebben az sem, ha megkárosították. Nem fordult el tőlük akkor sem, ha megverték.

A politikai változás után könyviro, könyvkiadó és könyvterjesztő is lett — egy személyben. Isten tudja, honnan szerzett hozzá pénzt e

templom egere, ez az igazán a harmadik világot közelítő szegénység szintjén élő testvérünk. A harmadikén, akiken még holtában is segíteni akar a gyászjelentés szerint. A *Magyar Katolikusok Szendvései*-t még németül és angolul is meg tudta jelentetni. Ma Taszáron is művelődhetnek belőle a magyar katolikusok helytállásának tárgyában az ENSZ-katonák.

Mi volt a titka ennek a nagyszerű életnek? A legmelegebb istenszeretet. A szívvel szerette azt, akinél végre örök otthonra lelt. Zsinat után is mondta az egész zsolozsmát, elmélkedett, gyónt hűségesen, a szentmisét soha nem hagyta el. Összedolgozott a ferences Asztrikkal, aki anyyi lélekemelő és nemes ízléssel festette ki a templomokat, amelyekben Gyuszi szolgálta Istenét egyházában. Gyermekkorától fogva ápolta nagyon mély szeretettel vette körül az Oltáriszentséget. Ez magyarázza talán leginkább jézusi papi életét.

Gyuszikám! Nem ismerem odatúli napirendedet. Ejtőernyős Testvérünk, légy sokat velünk. Taníts bennünket megvesztegethetetlen profétai bátorsággodra. Taníts bennünket teljes szívűnkkel, a te melegségeddel szeretni Istenünket. Taníts bennünket hűségre ahhoz az egyházhoz, melybe beleszülettünk, s amelyet nekünk, katolikusoknak (mert ki másnak?) kell életünkkel jézusibbá, szentebbé formálnunk. Taníts bennünket naponta megtérni Istenünkhöz, akinél Te már színről-színre módon vagy otthon. Imádkozzál értünk, hogy örömdől lehessen bennünk, hűségünkben. Neked is, Istenünknek is és Jézusunknak, egyetlen Tanítónknak is. Amen.

Istenem! Gyuszi bácsi élete és visszatérése Hozzád egy hitvallás-sort indított el bennem:

— Hiszem, hogy a hit az élet ereje, ha az ember élő, akkor hinnie kell Valakiben, mert ha nem hinnie, hogy Valakiért (valakikért) élnie kell, akkor nem élne.

— Hiszek a Lélekben, mely szereti a világot. Hiszem, hogy jó „tyúkanyó” módjára érdemes egybeszeretni a kendermagost, a kopasznakút, az irombát és a húshibridet. Hiszek a nacionalizmus nélküli, válogatás nélküli szeretetben.

— Hiszek az Igazságban, a nemzeteken felülálló, egész világnak szóló Igazságban, mely túl van a politikán, mert a Te világod nem evilágból való! Tudom, hogy az 1991. áprilisában megjelent cikkek, melyek Testvérem ellen tiltakoztak, az evilág igazsága. Tudom, hogy amit leírt a „Magyar katolikusok szenvedései” című könyvében, azt nem a saját kárpotlaksásként írta le, hanem a katolikus egyház és a világ hatalmasai együttműködésének bizonyítékaként.

— Hiszek a Lélekben, mely szereti a világot válogatás nélkül s nem engedi a konkolyt kigyomláni a búza közül. Elég a konkolyt maga baja! Sosem gyomláni, hanem másnak úgy tenni, mint magunknak szeretnénk!

— Hiszek a szolgáló szeretetben, melyet megelőz az értelem, mely hűséges szolgálója annak a célnak, amit el nem ér.

— Hiszem, hogy érdemes börtönviseltként, ide-oda helye-

zetként, kifosztotként, a kedvencek által meglopottként is hallgatni a belső szóra, mert nem leszünk ezek által kevesebbek, hanem többek!

— Hiszem, hogy a legfontosabb a belső szó irányítása, szemben az egyéb nagyságnak megfelelni akarásnál!

— Hiszek az egyszerűségben, elhiszem, hogy a kisegér is olyan aranyos, s olyan jól el lehet vele beszélgetni esténként.

Gyuszi bácsi ember volt, aki hitt az emberben botlásai ellenére is. De amikor az emberben hitt, valójában Benned hitt. Tudta, hogy az embert a világ nyitja és sújtja is egyszerre. Tanultam Tőle megértést, türelmet, mert amikor már sokunk türelme elfogyott, Ő a kisebb mellé állt, védte őt, mint az igazi „tyúkanyó”!

— Hiszem, hogy a „tyúkanyó” nem magának neveli csibéit, hanem az egész udvarnak. Nem féltékeny, inkább nyitott más „tyúkanyók” felé, ők hogyan csinálják; tapasztalatátadásra, lelkigyakorlatok tartására más „udvarbelieket” is meghív. S örül, ha saját táplálékán túl „kiscsibéi” más eledelre is megéheznek.

— Hiszek a békében, a harmóniában, melyet egy egyszerűen leélt élet adhat. Tekintélyként csak Téged elismerve, világi-egyházi tekintélynek meg nem hajolva, a rábízottakat összetelve, s mindannyiunk anyját — a Szűzanyát — nagyon szeretve, életét a Te tenyereden megélve *érdemes!*

Hidd el, miattunk is érdemes volt! Amen.

***

Mennyei Atyánk!

Nehéz szavakba foglalni az embert! Észrevenni, rácsodálkozni, felfedezni még nehezebb! Vajon nekünk sikerült?

Gyuszi bácsi soha nem tartozott azok közé, akik pusztán megjelenésükkel, szövegükkel vagy különleges nézeteikkel — szinte magától értetődően lenyűgözik az embereket. Nem tartozott azok közé sem, akik egyből a figyelem középpontjába kerülnek. *Az embert azonban nem ez méri le.* Sokkal inkább az, hogy a nehéz, embert próbáló helyzetekben miként viselkedik. Gyuszi bácsi komolyan vette a jézusi szót: „Ha valaki követni akar engem, tagadja meg önmagát, vegye fel keresztjét és kövessen” (Mt 16,24). Életének nem minden percében volt erre ennyire élesen szükség. Amikor azonban választania kellett, mert az embereket nyírták mellette, ő készen állt, és kiállt mellettük.

Életét — nemcsak esetenként, hanem folyamatosan — a szeretet szolgálatába állította. Számára *ember* volt az ember, még a cigány, a szegény, a nyomorult vagy a bűnös is. Meg-

próbált mindenkin segíteni, de nem volt hülye: pontosan tudta, hogy vannak, akik kihasználják. Ennek ellenére mindig lehetőséget adott számukra a változáshoz.

Voltak hibái is: szelektív hallása sokszor kiszűrte a gondolatmenetébe nem illeszkedő gondolatokat.

Ismerte a munka gyötrelmeit, és örömeit is. Hiteles életet élt és példát adott számunkra, fiatalok számára is. Életének nem a veszélyes kanyarok vagy a szembesávba tévedések voltak leglényegesebb vonásai. Ezzel szemben megtanulhattuk tőle — ha akartuk — az igénytelenséget kényelmi szempontjaink tekintetében, a bizalmat, ráhagyatkozást Istenre.

Mennyei Atyám! Az az Ország, amellyel meg akarsz ajándékozni bennünket, időtlen, és magában foglalja térhez és időhöz kötött világunkat is. Gyuszi bácsi most is közöttünk lehet, bár teste már nem él. Rajtunk múlik, hogy találkozni akarunk-e vele, akarunk-e közelebb jutni Hozzád — általa. Amen.

Emlékezés Anyám halálára

Szüleim azon ritka házaspárok közé tartoztak, akik megünnepelhették a vaslakodalmukat. Ez 65 éves együttélést jelent, s idős lelkipásztorunk számára is első alkalom volt, hogy ilyen házaspárt áldhatott meg az oltár előtt.

Édesapám másfél év múlva, 94. évében rövid betegség után csendesen meghalt. Édesanyám akkor hozzánk költözött, és 6 évig élt közöttünk szerényen, jószágon, egyre csendesebben. Amíg csak fizikummal bírta, mindennap lement a házukban lévő kápolnába szentmisére. Fontosabb volt számára az Élő Kenyér a mindennapinál. Mikor gyengesége miatt erről le kellett mondania, őregsége legnagyobb szomorúsága szakadt rá.

Két évig volt fekvőbeteg. Kevés dolog érdekelt már, a dédunokái is inkább fársztották, de az első pénteki szentáldozásokra mindig nagy izgalommal készült. Nagyobb ünnepeken is feljött az atya, és ezek igazi szent ünnepek maradtak számára egész életében.

Nehéz teher ágyhoz kötve tehetetlenségben, kiszolgáltatottságban élni. Igaz, beteget gondozni, huzamosan ápolni is nehéz. S bár az ápoló az erősebb, fölényben lévő, mégis gyakori tapasztalat, hogy ő veszti el hamarabb a türelmét. A szegény beteg az ő programját teszi tönkre váratlan rosszulletével; az ő munkája közben csenget; az ő ebédje idejében kéri az ágytálat; az ő álmát zavarja gyakori

nyugtalanágában; minden nyavalyájával az ő terhére van. Pedig a rossz a betegnek rossz igazán! A hányinger, a szívdobogás, a légszomj, a fájdalom. Őt gyötri az ágy, ha megfordításért csenget; nem tudja, hogy a másik eszik, vagy, ha tudja is, az ő hasát csikarja a hashajtó, ő retteg, hogy az ágyba megy (s ha mégis megtörténik, neki tesznek szemrehányást, pedig ő szegyenkezik, ő a megalázott); ő lát éjjel rémképeket, és bizonytalansága, félelme készíti, hogy hozzátartozójáért kiáltson.

„Viseljétek el egymást!” „Hordozzátok egymás terheit!”

„A szeretet türelmes... nem keresi a magát.”

Édesanyám nagyon türelmes volt. Sok fájdalmat elviselt, de nem panaszkodott. Csak azt kérdezte gyakran, hogy vajon miért kell neki még élnie? Ilyenkor azt mondtam, hogy biztosan azért, mert még szükség van az imáira. Napi öt-hat órát imádkozott. Pontosan, meghatározott szándékokra, kötelességszerűen, akármi-lyen rosszul volt. is Aztán elgondolkodott a régi dolgokon, és erről szívesen beszélgetett, ha volt kivel. Türelmesen viselte az egyedüllétet, pontatlanságaimat, szelességeimet, amikkel nem kevés kellemetlenséget okoztam neki.

Az utolsó három hónap a szellemi leépülés idejévé vált. Nappal aludt, éjszaka nyugtalankodott, kiabált, jajgatott. Nem tudott egyedül imádkozni sem. Tartotta az imakönyvet, de nem lapozott, a rózsafüzéren nem morzsolta az ujját. Akkor kezdtünk el együtt imádkozni. De már a kevés is fárasztotta. Ha megkérdeztem, kér-e valamit, mindig csak azt mondta: szeretetet.

Halála előtt három héttel történt a bal-
eset. A szobavécé használatához a család minden rosszállása ellenére mindketten a végsőkig ragaszkodtunk. Egyrészt, mert fájó gerince miatt az ágytálat nem tudta használni, másrészt, mert neki ez volt az egyetlen lehetősége az ágytól elszakadni; én meg abban reménykedtem, hogy ez a kevés függőleges testhelyzet is javít a vérkeringésén és segít karbantartani. Nagyon féltem a fölfekvésektől. (Az Úristen haláláig megkímélte ettől a fájdalomtól.) De az utolsó időben már kész hazárdjáték volt ez a művelet, s én mindig hálát adtam, hogy szerencsésen visszaértünk. Aztán egyszer csak nem sikerült. Lecsúszott az ágy széléről, alácsavarodott a karja és eltört. Odarögzítették a mellkasához. Nem tudtam többé felültetni sem. Be kellett kötni a katétert. Lepedőt hengergettünk alá, azzal együtt emelgettük, forgattuk. Nagyon szenvedett. Nem pihent sem éjjel, sem nappal. Egymás után adtam a fájdalomcsillapítót, a nyugtatót. Mikor már semmi sem használt, kértem orvos bátyámat, adjon valami kábítószert, mert nem szeretetből való hagyni ezt a sok szenvedést. Három este kapott belőle. A harmadik éjjel már nem használt. Nyugtalanságában felkiáltott: Anyám, Édesanyám! Megborzongtam. Gyerekkoromban azt hallottam, hogy aki a halott hozzátartozóját hívja, az hamarosan meghal. Reggelre elcsendesedett és nyugodt volt egész nap. Keveset evett is még, de már nem beszélt, csak imánál mozgott kissé az ajka. Este minden gyógyszer nélkül nyugodtan elaludt. Hajnalban arra ébredtem, hogy hangosan lélegzik. Nem horkolt, nem hörgött, de nyitott szájjal mélyeket lélegzett. Haldoklott. Pár hónap múlva lett volna 90 éves.

Két nap múlva első péntek, azt már nem biztos, hogy megéri. Üzentem az atyáért, és telefonáltam a testvéreimnek. A Szentostyát csodálkozásunkra még le

tudta nyelni. A Szentkenet fölvetélét is tisztá értelemmel, komolyan fogadta. Aztán lehunyta a szemét. A többi idő az eszmélés határán hol innen, hol túl zajlott. Hangosan imádkoztam mellette, és hálát adtam azért, hogy sok „kötött” imádságot ismertünk közösen, mert éreztem, ha kábulatából eszméltre tér, fel fogja és átadja magát az imának. Egyszer, álmából szinte felriadva, ijedt szemmel kérdőn és kérően nézett rám: — Mondd, mi történik velem, félek — mondta a tekintete. — Édesanyám, hazamegyünk! A Mennyei Atya kitárt karokkal várja odaát! — Kissé mosolyra rándult az ajka, és újra elaludt. Imádkoztam és azon elmélkedtem, hogy a magzat is megvajúdik azért, hogy a biológiai létbe megszülessen. Az agónia pedig vajúdás azért, hogy az öröklétbe megszülethessünk.

Kis asztalkán ott sorakoztak a kedves szentjeiről szóló imakönyvek. Mindből imádkoztam valamit és kértem a szenteket, jöjjenek és segítsenek neki. És éreztem, hogy ott vannak. Tisztább lett a levegő, szárnyalóbb az ima és áramlott a szeretet.

Dél felé megjött a bátyám és megvizsgálta. Tiszta volt a tüdeje, jó a vérnyomása, csak a szíve vert szaporábban.

— Semmi oka, hogy meghaljon, de meg fog halni...

A gyertya csönkig égett.

Délután megjött a nővérem, este két gyermekem. Felváltva, meg együtt imádkoztunk mellette. Akkor már órák óta aludt. Gyermekeim búcsúzkodtak. Épp kísértem ki őket, mikor nővérem kiszólt. — Nem lélegzik! Síri csend volt. S akkor olyan öröm tört fel belőlem, mint amikor a szülőágyon felsírt a gyermekem Megszületett! — zokogtam nyakába borulva enyémnek, — megszületett! Énekeljünk Te Deumot! Kissé meghökkentek, aztán nővérem letérdelt, és elkezdte: Krisztus lelke, szentelj meg engem... Aztán elmondtuk a Mindenszentek litániáját (gyermekkoromban azt hallottam, hogy halott mellett így illik) és szép régi, vetres szövegű halottas imákat a régi imakönyvből. Eszembe jutott, hogy az állat fel kellene kötni. Fiam azt mondta, hagyjuk szépen békében, de én erősködtem. Olyan gyengéden, figyelmesen tekerte rá a gézt, mintha fájó sebet kötözött. — Még meleg a teste, még nem szakadt ki belőle teljesen a lélek — mondta csendesen, megnyugtató kedves hangon. — Itt van, lát bennünket, nagyon örül, de még nem is tudja igazán, mi történik vele. Jó neki, ha szeretettel beszélünk róla, mert a szeretetnek nincsenek korlátai.

Nővérem szeme kerekre nyílt a kissé ezoterikus gondolat hallatára, de nekem nem volt újdonság, és békeséges örömmel jól is esett hallani. — Ha ez így van, nem volna szabad hagyni, hogy elvigyék! — mondta sírva a lányom. Megbeszélgettük, hogy mennyivel emberségesebb volt a háznál ravatalozás, a

virrasztás, a rokonok, ismerősök kegyeleti látogatása.

Csak órák múlva jelentettük a haláletetet. Mikor az orvos elment, én is elküldtem mindenkit aludni. Egyedül maradtam az én újszülött halottammal. Még életében, ha valamit mulasztottam, vagy türelmetlen voltam, rögtön arra gondoltam, hogy fog ez majd bántani a halála után. Kezdtém számbavenni bűneim, de mintha hallottam volna fiatalosan csengő nevetését:

— Ugyan, hagyd a csudába, kit érdekel már ez most! — Megbocsájtott! Már nem mondtam szóbeli imát. Átdadtam magam a rám sugárzó, jó illatú békességnek s néztem kisimult, sápadt arcát, mozdulatlan, hűlő testét, és nem volt bennem semmi viszolygás, semmi idegenség, csak mindent átölelő békesség és szeretet. Csendesen rendet csináltam, összezedtem a temetéshez szükséges iratokat. Ébredtek a madarak a kertben, mikor jöttek érte. A koporsó is fehér meg a hullaszállító autó is.

Lefeküdtem és rögtön el is aludtam. Vekkercsörgőre ébredtem. Anyukám! — hasított belém a gondolat. S megjelent előttem a képe.

Mátyásföldön a kertjükben mindkét oldalán virággal szegélyezett út vezetett a kaputól a házhoz. Amikor csöngettünk és észrevette, hogy mi vagyunk, széles mosollyal, kitárt karokkal jött kaput nyitni. 15 éve eladták a mátyásföldi kertet. Azóta már csak ritkán emlegettük. S most ezt a képet láttam, ahogy jön vidáman, szeretettel a virágos úton felém.

— Ugye, Istenem, már Nálad van? — volt szívem első gondolatja.

A temetésre úgy készültem, mint egy nagyon szép ünnepre. Kiterjedt a rokonság, sok barátnak, ismerősnek küldtünk gyászjelentést. A Gellért-templom közösségi termében készítettünk agapét. Sütöttem, rendezkedtem, mint gyermekeim esküvőjén.

A Gellért-templomban szép a temetés. Szentmisével kezdődik s az urna az oltár mellett van felravatalozva. A fehér szemfedőn kis koszorú, lelógó zöld indái mint a menyasszonyi csokoré. Őt nap múlva lett volna édesapám 100 éves, születésnapjára újra megkapta édesanyámat menyasszonyának.

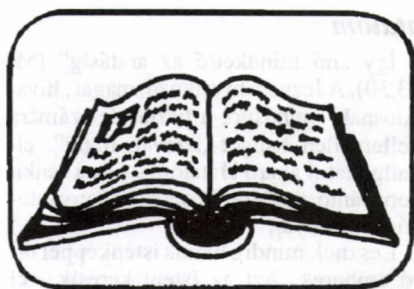
Nem volt gyász, csak meghatottság. Sok kedves rokon, barát jött el. A temető hangos volt az együttimádkozástól, énekléstől. Igazi szép ünnep volt.

Ithon előkerestem egy fényképet és tartóra tettem. Édesapám 90. születésnapján készült. Egymásra nevetve állnak a terített asztal mellett. Meg-megállók előttük, megsimogatom őket hálás tekintettel és kérdem anyámat:

— Anyuka, ha nekem is eljön az utolsó óráim, ugye eljössz élem a virágos úton, megfogod a kezem és segítesz átlépni a kapun?

Trásyné Éva

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Tarnai Imre nagyoroszi, a novemberieket Gal-la Gábor darnózseli plébános készítette.

Október 6. — Évközi 27. vasárnap — Mt 21,33–43 —

Isten terveinek kudarcra

Ahogy a Máté-evangélium leírása szerint Jézus egyre délebbre húzódik, a napfényes Galileából a zord júdeai hegyvidék felé, úgy lesz egyre több nyoma annak, hogy mi játszódik le lelkében. A Szeretet hozta őt ebbe a világba, boldogságot hozni jött az emberiség számára, és akik fő segítői kellett volna hogy legyenek, azok fő kérekkötői lettek. Nem csoda, hogy ki-kiborul.

Már Jeruzsálemben van. Már csak néhány nap választja el a letartóztatástól. Ott látja maga körül azokat, akiknek ősei sorozatosan rontották el a történelem folyamán Istennek népével kapcsolatos szép terveit, és akiknek most azon jár az eszük, hogyan „töltsék be őseik mértékét” (Mt 23,32), hogyan hallgattassák el őt, aki legilletékesebbként szeretete volna közvetíteni és megvalósítani ezeket a terveket. Egymás után ömlenek belőle a prófétai cselekedetek és példabeszédek, amelyekben lelkének keserősége tükröződik, mielőtt egészen nyíltan kiáltaná feljűk a hétszerez jajt és — az őket oly nagyon tisztelő nép előtt őket lejárató és ennek következtében saját sorsát alighanem végképp megpecsételő — megszegyenítő, mondhatni durva korholásait.

Október 13. — Évközi 28. vasárnap — Mt 22,1–14 — Ki fogadja el Isten meghívását?

A jóságos, övéinek javát akaró Gazda immár Király a mai példabeszédben. De így sem becsülik jobban: szolgálói hasonló sorsra jutnak, mint az előző példabeszédben. Pedig ezúttal nem is végrehajtani jönnek, hanem jó hírt hoznak: „Várnak titeket a királyi lakodalomba!” A válasz: a jó hír hozóinak bántalmazása, meggyilkolása.

Lehet-e ésszerű magyarázatát adni ennek a durva visszautasításnak? Aligha. Nagyon is jól tudják a meghívottak, hogy mi várná őket a Király udvarában. Hát akkor miért nem hallgatnak a józan észükre? Valószínűleg azért, mert már régen eltorzult az értékrendjük. Elhitték a Kígyónak, hogy az Isten be akarja őket csapni, amikor elmondja, hogy mi szolgálálna javukat. Nem kell nekik olyan Isten, aki előtt csak „menyegzős ruhában” illik megjelenni, akkor sem, ha ezt a ruhát ő maga ajándékozza. Jobban érzik magukat saját rongyaiukban, és teremtenek maguk számára olyan istent, akivel, amivel a kapcsolat úgy látszik, hogy rövid távon rentábilisabb.

Prófétai cselekedet volt az árusok kiűzése a templomból, valamint a terméketlen fügefá megátkozása és elszáradása, amely történetek ezúttal nem kerültek elő a vasárnapi evangéliumok sorában. Hallottuk viszont múlt vasárnap az engedetlen testvérekről szóló — félre nem érthető! — példabeszédét, és hallottuk ma, hogy milyen képbe öltöztette saját sorsát és e a sors következményeit azok számára, akik azt előidéztek.

„Fiamat csak becsülni fogják!!!” — Micsoda bizalom árad ezekből a szavakból! *Nem törvényszerű*, hogy a próféta-gyilkosok unokái Isten-gyilkosokká legyenek! Megvan az esély, hogy jóvátegyék atyáik bűnét. Istennek (feladatra!) kiválasztott népe, Istennek gyermekei ők minden gyarlóságukkal, sőt gonoszágukkal együtt. Itt az alkalom, hogy népük nevében most odaborulhassanak Az elé, akit őseik oly konok következetességgel hagytak rendre cserben, verő és ölvén meg küldötteit. Odaborulhassanak, és kimondhassák a szót: „Atyám, vétkeztem” (Lk 15, 21), hadd következhesek a boldog lakoma!

A majorban nem várja ugyan terített asztal őket, csak verejtékes munka: dehát ebből lesz a PÉNZ úr. Hogy minek? Csak! Miért kell ezt még tovább kérdezni? Hát nem axióma-e, hogy PÉNZ úr hozza a boldogságot? Igaz ugyan, hogy minél több van belőle, annál jobban érzem a még-több hiányát, annál elégedetlenebb vagyok; de homokba dugom a fejem: nem akarom észrevenni, hogy PÉNZ úr, aki a bakon ül és hajt engem, tartja elém a kielégülést, a végső boldogságot ígérő szénacsomót, ami a kocsival együtt mozog, következőkép-pen elérni sose fogom.

Zavaró a 7. vers. Ez a haragra lobbanó, bosszúálló király sehogy sem példázza azt a Királyt, Akit Jézus bemutatott nekünk. Nem tudom másképpen magyarázni, mint hogy a történet színező eleméről van szó csupán. Emberek világából van a példa; márpedig ha ilyesmi az emberek világában esik meg, akkor sajnos magától értetődőnek látszik az ilyesfajta reakció a király részéről. Nem szabad a hasonlat minden apró mozzanatában párhuzamot keresni.

De nem ez jön! Szomorú véget ér a példabeszéd, mert szomorú véget fog érni az, amit példáz. És még szomorúbb véget ér majd azok sorsa, akik nem tudtak élni a feljűk áradó bizalommal.

*

Kikről, kiknek szól a példabeszéd? A 45. vers tanúsága szerint a főpapok és farizeusok megértették, hogy rólu-k, nekik.

De őrajtuk már régen beteljesedett: már régen „elveszítették Isten országát”, már réges-régen meg is haltak; a példabeszéd szavai pedig még most is visszhangoznak. *Kiknek számára?* Azoknak számára, akik *most* lennének örökösei az Országnak. Akiknek *most* volna lehetőségük rá, hogy „beszolgáltassák a termést”, amit a Szőlősgazda *most tőlük* vár. Akikhez legalább olyan bizalommal küldi *most* a Fiát, mint annakidején am azokhoz.

Megérted-e, Testvérem, hogy a példabeszéd Rólad szól?! Vajon a Te esetében is csődöt mond a Gazda bizalom? Te is kidobod a Teáltalad bérbe kapott „szőlőből” — az életedből — „az egyetlen kedves fiút”, akivel nap mint nap találkozol, amikor koldus képében nyújtja Feléd a kezét az aluljáróban, vagy szeretetre szomjas hozzátartozód szeméből néz Rád türelmet és megértést kérve, vagy amikor India felől halod segélykiáltását?

Ugyan forduljon már meg az előbb vázolt kép sötétül trendje! Teremjük meg a gyümölcsöt, amelyet a Gazda vár tőlünk, fogadjuk örömmel hozzánk küldött Fiát, és tegyük róla: tudjon velünk együtt örvezdeni azon, hogy mégsem jött el hiába!

Nem zavar viszont, sőt nagyon is be-leillik az evangélium összképébe a 9. versnek e három szava: „akit csak találtak”. A személyválogatást nem ismerő Király szólal itt meg. És bizony „jó” és „rossz” egyaránt található az utakon. Mind jönnek. A rosszak is. Mégis: csak egyről hiányzik a „menyegzős ruha”. A többi „rossz” hiába rossz: ott a helye a lakodalomban.

Ugyanaz a keserű szájíz érezhető e példabeszéd mögött, mint a múlt heti mögött. De itt is optimista a végkicsen-gés. Múlt héten úgy fogalmazta meg a Tanító, hogy követi majd a jelenlegi választottakat „olyan nép, amely megtermi gyümölcsét”. Ma meg elmondja, hogy — a meghívottak közömbössége és rosszindulatú hozzáállása ellenére is — „megtelik a lakodalmas ház vendégekkel”.

*

Ott leszel-e köztük? Rajtad fordul!

Oktober 20. — Évközi 29. vasárnap — Mt 22,15–21 — Igazság és Hatalom

Lassan közeledünk az egyházi év végéhez — ami a végső, nagy „aratást” (Mt 13,39) szimbolizálja —, és ezzel együtt a Máté-evangélium végéhez is, amely ebben az esztendőben az évközi idő vasárnapjainak folyamatos olvasmánya volt.

Január közepén olvastuk el, hogyan költözött Jézus Kafarnaumba, tele a munkakezdés lelkesedésével, tele reménnyel és bizakodással, és hogyan idézte ezzel kapcsolatban az evangélista Izajást: „A nép, mely sötétségben ült, nagy világosságot pillantott meg...” (Mt 4,16). Ez a világosság nyomta rá bélyegét a kezdetekre: a napfényes, barátságos galileai tájakon elhangzott a hegyi beszéd, nőtt az új Rabbi népszerűsége, minden telve derűvel, a kibontakozás reménységével.

Aztán egyre sötétült a kép. A népszerűség nem hagyott alább, de egyre-másra tűntek elő baljós jelek is. Szeretik a Mestert — de nem értik. Nő a szakadék közte és hallgatói között, akik teljesen mást várnak tőle, mint amit ő nyújtani szeretne. Hozzá a Hatalom áskálódásai. Egyre világosabban látszik, hogy egymással soha fedésbe nem kerülhető két világ az Ő világa és a Hatalom világa.

Meglátszik ez a módzseren is. Ahogy néhány nap múlva majd Annásnak

fogja mondani: Ő mindig nyíltan és kerteles nélkül adja át azt, ami a lelkében él (vö. Jn 18,20). A Hatalomnak pedig a természetéhez tartozik, hogy célja elérésének érdekében nem riad vissza kerteletéstől, képmutatástól, alattomos, hazug hízelkedéstől. És igaz ez akkor is, ha vallási hatalomról van szó, éppen azért, mert a Hatalom természetéhez tartozik. Amint ez a mai történetből is kitűnik. „Vallásosnak” mondják ők magukat, annak tartják őket mások is, de egyáltalában nem érzik ezzel összeegyeztethetetlenek a hatalmi módszereket, hiszen az „igazság” (mármint az általuk képviselt igazság) érdekében alkalmazzák azokat. Ördögi körbe keverednek: az „igazság” szolgáltatásán szembekerülnek az igazsággal. A Sötétség elfojtja a Világosságot.

De nem tudja csírájában elfojtani! Elég az, hogy *vannak*, akik „nem hajtottak térket a Hatalom előtt” (vö. 1Kir 19,18), nem „adták a Császárnak” azt, ami az Istené: elindul az Isten Országa, a Világosság Országa. A kezdeti remények valóra válnak. „Elválik a tüdő a májtól”: megmarad a Hatalom világa a maga álságaival, de a „kisdud nyáj”, amely hajlandó ettől elhatárolni magát, nemcsak megpillantja a világosságot, hanem maga is Világossággá válik.

Így „nő mindkettő az aratásig” (Mt 13,30). A Jézusra hivatkozó, magát „hivatalosnak” mőnősítő, a tiszta, de számára kellemetlen hangot „szaván fogni”, elhallgattatni akaró Hatalom — és a senkit nem bántó, üldözött Jézus sorsában osztózó kisdud nyáj.

Lesznek mindig hamis istenképpel bíró emberek. Azt az Istent keresik, aki Hatalmas (mármint olyan értelemben, ahogyan a földi hatalmasságok), azért, hogy ha vele kapcsolatba kerülnek, „protekciónak” legyen nála, és kérészedhessenek a hatalmából. A hatalomból, amely — az „igazság” védelmében — csapdát állít, szankcionál, kiközösít, kárhozatba dönt... Egyszóval csupa olyasmit tesz, ami nemcsak hogy idegen Jézus Istenének világától, a szeretet világtól, hanem pontosan az, ami az emberiség vesztét okozza, és amittől megváltani a Megváltó közénk jött. — És *lesz mindig* kisdud nyáj, amelynek mindezek ellenére sem szabad félnie (Lk 12,32)!!! Már csak azért sem, mert — mint Mesterének, neki is — csak „a testét tudják megölni” (Mt 10,28). Ha saját maga nem adja lelkét a Császárnak, az mindig az Istené marad.

Oktober 27. — Évközi 30. vasárnap — Mt 22,24–40 — Kié a végső győzelem?

Roppant szemléletesen írja le Máté, mint cserkészik be módszeresen Áldozatukat a kopók. Egymással egyébként kibékíthetetlen ellentétben álló csoportok szövetkeznek most a közös Nagy Ellenfél kikészítésére. Egymást váltogatják, mindegyik a maga módszereit veti be. Az Ellenfél pedig sorra veri vissza a támadásokat, sorra „hallgattatja el” őket.

Hogy mitől csapda a mai kérdés? Be akarja bizonyítani, hogy ez a botcsinálta tanító, ez a faluról — pláne galileai faluról — szalajtott senki a teológia finomságaihoz nem konyít. Hadd lássa meg ez az ostoba nép, amelyik rajong érte, hogy orruknál fogva vezeti őket: olyasmiről beszél, amihez igazából nem ért! Nem is érthet, hiszen a teológusok maguk sem értenek egyet egymás közt a felvetett kérdés tekintetében; tehát — még ha esetleg mondana is valamit — bármilyen legyen is a válasza, biztos, hogy lesz olyan teológiai irányzat, amelynek képviselői elfogadhatatlannak találják azt.

De most is csalódnunk kell. Elméleti „teológiai” kérdésben is éppoly fölényes nyugalommal áll helyt és kerüli ki a csapdát Jézus, mint a kazuisztikában (az adófizetés megengedhetőségének kérdésében) vagy az eszkatológiában (a feltámadás problémakörében). Válaszában a Tóra két különböző helyén található két mondatot ötvözi egyggyé, megfogalmazván azt az általunk „főparancsnak” nevezett szöveget, amelyik a saját tanításának lényegét tartalmazza.

Ismét egy eset, amelyik azt bizonyítja, hogy az Ördög is az Isten malmára hajtja a vizet. Nincs olyan húzása, amelyik végső soron ne az Isten ügyét vinné előbbre.

Mint ahogyan a Szél és Nap versengéséről szóló mesében: minél jobban erőlködik a Szél, hogy letépje a vándor köpenyét, annál jobban szorítja a magához. Az erőszak végső következménye pontosan az ellenkezője annak, amit az erőszak elérni szándékozott. Ha támad a betegség, az immunrendszer működésbe lép, és kidolgozza az ellenmérget: ellenállóbbá lesz a szervezet, mint lenne akkor, ha támadás nem történt volna.

Megértem a szoltáros optimizmusát: „Nem félünk, bár a föld remeg, s tenger mélyébe omlanak a hegyek.” (Zsolt 46/45/3). Pedig ő még nem ismerte Jézust. Mi már ismerjük Őt és imponáló fölényét, amellyel nemcsak visszaverte ellenfeleinek támadásait, de saját hasznára kamatoztatta azokat. Mint amikor valaki arra használja a feléje hajgált ágyúgolyókat, hogy felépíti belőlük a maga várkastélyát. Hogy az Erőszak fizikailag megsemmisítette őt, az mitem számít. Sőt ez szolgáltatja az alkalmat legnagyobb győzelméhez: feltámadásához.

„Küzdelem az ember sorsa a földön” — panaszkodik Jób (7,1). Ugyanez a mi számunkra nem panasz, hanem lelkesítő kiáltás. Küzdelemből győzelem fakadhat. És fakad is, ha Azzal indulunk a küzdelemben, Akin *csak* a fizikai erőszak fogott.

Küzdünk az Erőszak ellen azért, hogy nem veszünk részt benne. Abban a világban, ahol általános a vélemény, hogy csak a másik elnyomása, eltiprása, megsemmisítése árán boldogulhat az ember, ahol az a vélemény, hogy „jogos az önvédelem”: megmutatjuk, hogy lehet az ellenséget is szeretni, akkor is, ha az végső romlásunkra tör.

Küzdünk a Hatalom ellen azért, hogy nem hajolunk meg feltétel nélkül előtte. Abban a világban, ahol az emberek többsége úgy akar érvényesülni, hogy dörgölődik a Hatalomhoz, és magáévá teszi azt minden igazságtalanságával együtt, megmutatjuk: lehet úgy is élni, hogy az ember *csak* a lelkiismeretének engedelmeskedik, akkor is, ha ezáltal a társadalom periferiájára kényszerül.

Küzdünk a Pénz egyeduralma ellen azért, hogy arra használjuk anyagi javainkat, amire azokat az Isten adta: szerezetre, adásra. Abban a világban, ahol mindenki gazdagodni akar, nem törődve azzal, hogy ezt csak mások kárára teheti, megmutatjuk, hogy ki lehet szabadulni ebből a rabszolgaságból, és hogy igazán boldogan élni csak szegényen lehet, mert csak így nem vádol a lelkiismeret, hogy én is oka vagyok a világon tapasztalható sok nyomorúságnak.

És végül — de nem utolsósorban — küzdünk az ellen, akitől egyedül kell félnünk, mert csak ő tud a kárhozatra taszítani (Lk 12,5): önmagunk ellen. Saját tanyaságunk, kényelemszeretettünk, önzésünk ellen. Küzdünk ellene azért, hogy nem teljesítjük a test minden kívánságát, csakis azokat, amelyek a szeretet szolgálják. Mert ezen függ az egész „törvény és próféták”, ennek kibontakoztatására teremtette meg az Isten a világot, és ez az, ami „soha el nem múlik” (1Kor 13,8), akkor sem, amikor minden földi gazdagságot megevett a rozsdá és a moly, amikor minden földi hatalmasság — világi és egyházi egyaránt — elveszíti erőszakon alapuló befolyását, és nyilvánvalóvá lesz, hogy a szelídeké a föld (vö. Mt 5,5).

November 3. — Évközi 31. vasárnap — Mt 23,1–12 — Kinek van igazi tekintélye?

Napjainkban sokat beszélnek a tekintély válságáról. Mit jelent ez? Sok gyermek számára nem tekintély a szülő, az iskolások számára nem tekintélyek a tanárok, a munkahelyen nem tekintély a főnök, és sorolhatnánk tovább a példákat. Hogy nem újkéletű problémáról van szó, az a mai vasárnap evangéliumi szakaszából is kiderül. Jézus éppen kora „tekintélyeseiről”, az írástudókról és a farizeusokról rántja le leplet, és mutat rá tekintélyük hamisságára. Milyen módon teszi ezt? Nem egy tömör mondatlalt intézi el őket, hanem részletesen elemzi magatartásukat. Tanítványait ezáltal akarja megóvni a hamis tekintélyre törekvés csapdájától, tanítványai révén pedig minket is.

Jézus éles szemmel veszi észre a farizeusi tekintély hamisságát. Azt gondolom, hogy szükség is volt erre, mert a hamis tekintély szemfényvesztő módon tudja félrevezetni az embereket, és úgy tudja magát feltüntetni, mint az egyetlen helyeset, jót és igazat. Jézus a hamis tekintélyt három vonással jellemzi:

1. A farizeusi hamis tekintélyre jellemző a szavak és a tettek közötti ellentmondás vagy mély szakadék. Mindez nem szorul különösebb magyarázatra, csupán annyit tennék hozzá, hogy a hamis tekintéllyel bíró ember vastag bőrrel az arcán, lelkiismeretfurdalás nélkül viselkedik így.

2. További jellemzője az önmagára irányított figyelem. A hamis tekintély mindig önmagát akarja előtérbe tolni. Ha valakinél azt látjuk hogy mindig önmagára irányítja a figyelmet, nyugodtan megkérdőjelezhetjük a tekintélyét. Ez az „önmagára irányított figyelem” jelen van napjainkban is. Hányszor hallunk ún. neves emberekről, sztárokról, akiknek mindegy, hogy mit írnak róluk, a lényeg az, hogy foglalkozzanak velük, jelen legyenek a médiában.

3. Az Istennek fönttartott atyai, és a Krisztusnak fönttartott tanítói tekintély kisajátítása. Nem tartom véletlennek, hogy Jézus utoljára említi ezt, hiszen csak az elmondottak ismeretében érvényesül a kijelentés súlya: a végtelenül szent Istennek mint Atyának tiszteletével szöges ellentétben áll minden hamis, öntetszelgő magatartás, amely még Istenre sincs tekintettel, az Istennek kijáró „Atya” megszólítást is önmagának sajátítja ki.

A hamis tekintély ismertetőjegyei után nézzük meg, melyek a valódi tekintély jellemzői. A valódi tekintély kulcsa a szolgálatban van: „A legnagyobb közületek legyen a szolgálatok...” (11. v.). Ennek a jézusi kijelentésnek a fényében rajzolhatjuk meg a valódi tekintély vonásait:

1. Szüntelen törekvés arra, hogy életünkben összhangba hozzuk szavainkat és tetteinket. Nem biztos, hogy ez mindig sikerülni fog, de ez nem jelenti azt, hogy az erre való törekvésekről lemondhatunk.

2. Megnyilvánulásainkban, szereplésünkben, tetteinkben ne az legyen a célunk, hogy önmagunkat állítsuk reflektorfénybe. A rejtekben is látó Atyáért tegyük azt, amit tennünk kell. Ha megnyilvánulásaink belső mozgatórugója az Atya nevének megdicsőítése, akkor biztosan elkerüljük a hamis tekintéllyé válás csapdáját.

3. Az „Atya” név használatának elutasítása annak a kifejezését jelenti, hogy Isten atyaságának tiszteletén túl elutasítunk minden hamis tekintélyen alapuló alá-fölérendeltségi viszonyt ember és ember között. Isten atyaságának tisztelete szükségszerűen magában foglalja embertársainknak mint testvéreinknek a tiszteletét is, hiszen egy Atyának, a Mennyeinek vagyunk a gyermekei.

Jézus mai tanításában nem az a fő kérdés, hogy van-e tekintélyünk, vagy nincs, hanem az, hogy tartunk önvizsgálatot, igaz vagy hamis-e az életünk, mert ennek a folyamán, hogy igaz vagy hamis-e a tekintélyünk.

November 10. — Évközi 32. vasárnap — Mt 25,1–13 — Az olajat most kell gyűjteni

Ahogy közeledünk az egyházi esztendő végéhez, a szentmisék szentírási szakaszaiban egyre gyakrabban hallunk a végső dolgokról, az örök életéről, az odajutás lehetőségéről, feltételeiről. Erről szól a mai vasárnap evangéliuma is. Bevallom, az öt okos és az öt balga lányról szóló példázatot sokáig nem értettem. Értetlenségem akörül forgott, hogy Jézus követendő példaként állítja eléink az öt lányt, akik szorult helyzetbe került társnőiket egy jótanácsal fizetik ki ahelyett, hogy megosztanák velük olajukat. Az a Jézus, aki meghirdette az adástörvényt, aki ahol csak tudott, segített a betegeken, éhezőkön, rászorulókon, aki egy pohár víz adását is meg fogja jutalmazni, most miért azokat dicséri, akik nem voltak hajlandók adni? Tudom, egy példázatnak az egészét kell nézni, ill. a példázat fő mondanivalóját kell kihámozni és nem egy-egy részletéből levonni általános következtetéseket. Mégis úgy éreztem, valamit nem értek itt.

Aztán egyszer megértettem a példázat lényegét. Ehhez egy többszáz kilométeres, fárasztó biciklitúra segített hozzá. Amint tekerünk a tűző napon, hegyre föl, rossz uta-

kon, azon gondolkodtam, hogy egy ilyen túrára nem lehet eljönni megfelelő kondíció nélkül, mert vagy feladja az ember útközben, vagy végigkínlódja az egészet. A kondícióhoz pedig itt már nem lehet hozzájutni, azt bizony jóval előbb kell megszerezni edzéssel, futással, erősítéssel. Továbbá az én megszerzett kondícióm a legjobb szándékkal sem tudom átadni senkinek, mindenkinek magának kell megszereznie a sajátját. Akkor értettem meg a mai példázat mondanivalóját.

Ha el akarunk jutni a menyegzővel jelképezett örök életre, akkor most kell fölkészelnünk rá. Most kell élnünk a lehetőséggel. Az „ej, ráértünk arra még” taktikája csödbe visz. Ha egyszer meghallottam az örömhírt, ha rátaláltam Isten Országára, nem mondhatom, hogy nem törődöm annak építésével, mert más fontosabb dolog van az életben. Hányan és hányan csapják be önmagukat azzal, hogy azért nem tudják most teljes erővel építeni Isten Országát, mert *átmenetileg* fontosabb dolguk akadt: most tanulnom kell, most szerelmes vagyok, most lakásra gyűjtök, most a nyugdíjamat kell külön munkával kiegészítenem...

Ha mindig az átmenetet tartjuk fontosnak, akkor a lényeges lényegtelenné válik, s ezért nem teszünk semmit. Akkor csak a keserű felismerés marad: valamit végérvényesen elrontottunk, nincs olajunk, elszalasztottuk a lehetőséget, az alkalmas időt, amely rendelkezésünkre állt, és többé már sosem tér vissza.

Azt a bizonyos, örök életet biztosító olajat nekünk magunknak kell megszereznünk, helyettünk más nem tudja, mert ez az olaj nem tárgyasítható valami, nem adható át. Hasonló a helyzet ahhoz, amit Jézus a kincs-gyűjtésről mond: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincset a földön, ahol moly és roszda emészti, ahol tolvajok betörnek és lopnak. Gyűjtsetek kincset a mennyben... Ahol a kincs, ott a szíved is” (Mt 6,19–21).

Ez az olaj annak a szeretetnek az eredménye, aminek megélésére egy élet áll rendelkezésünkre, s amit mindig „most” kell gyakorolni. Mindennek van egy lényeges velejárója: az a biztos nyugalom, hogy jó úton járunk, és ha majd odaérkezünk, nem ér bennünket kínos meglepetés, hanem örömmel léphetünk be a Vőlegény menyegzőjére.

November 17. — Évközi 33. vasárnap — Mt 25,14–30 —

Bizalommal vagy félelemmel gondolunk-e Istenre?

Minden példabeszédnek megvan a háttere. Pontosabban Jézus a példabeszédeivel valamilyen fölmerült kérdésre, problémára válaszol. Így van ez a talentumokról szóló példabeszéd esetében is. Rögtön megkérdezzük, vajon ez a példabeszéd miért hangzott el, mi a háttere.

A háttér nem is annyira Máténál, inkább a párhuzamos helyen, Lukácsnál válik világossá. Lukács ugyanis így vezet be a példabeszédet: „Miközben ezeket hallgatták, Jézus folytatta és egy példabeszédet mondott. Ugyanis már közel voltak Jeruzsálemhez, és azt hitték, hogy az Isten Országá hamarosan megvalósul” (Lk 19,11). Tudjuk, hogy az apostoli korban élő probléma volt Isten Országának közeli megvalósulása, pontosabban a rejtetten már jelenlévő Isten Országának teljes fényben való tündöklése. A talentumokról szóló példabeszéd viszont kijózanítólag hat a közeli eljövétel lelkes várakozóira, és Isten Országá megvalósulásának más dimenzióit helyezi előtérbe.

Mindezek előrebocsátása után kérdezzük meg, hogy mi a példabeszéd üzenete számunkra. A talentumokról szóló példabeszéd hagyományos, főleg népszónoki magyarázata a talentumoknak mint képességeknek, adottságoknak az értel-

mezéséből indul ki, melyeket természetesen azért kaptunk, hogy kibontakoztassuk őket. Kétségkívül van ebben az értelmezésben valami, de nagyon távoli az összefüggés a példabeszédbeli talentumok és a képességeink között. Úgy gondolom, Jézus másra helyezte a hangsúlyt.

Sokkal fontosabbnak tartotta azt, milyen az istenképünk, és azt, hogyan tekintünk Istenre. Ez elsősorban az elszámoltatásból derül ki. Figyeljük csak meg a szolgák magatartását! Vizsgálatunkat fordított sorrendben kezdjük, a harmadik szolgánál. Miért nem tudott ez a szolga eredményt fölmutatni? Tehetelensége, ügyetlensége miatt? Nem, hanem a félelme miatt. Félt a gazdájától. A félelem megbénította őt. Úgy tekintett a gazdájára, mint egy könyörületet nem ismerő, ítélő és büntető zsarnokra. Ezzel szemben másik két szolgatársa másként gondolkodott gazdájáról, őket a bizalom vezette, bizalommal tekintettek gazdájukra, és ez a bizalom nemhogy gátolta volna őket, hanem cselekvésre ösztönözte. Ha a példabeszéd logikájából indulunk ki, akkor még azt is megkockáztathatjuk kijelenteni, hogy ha e két szolga vállalkozása valamilyen oknál fogva nem sikerül, még akkor sem kapnak büntetést gazdájuktól, aki többre értékeli a bizalomból

fakadó cselekvőkészséget, mint a félelem meghatározta tétlenséget.

A példabeszéd bennünket is önvizsgálatra szólít fel: Hogyan gondolkodom Istenről? Milyen a viszonyom Hozzá? Kudarcaim ellenére is tudok bízni Benne? Az evangélium istenképéhez próbálom-e igazítani a saját istenképemet, vagy szentnek és sérthetetlennek gondolom a magamét?

Ezekre a kérdésekre adandó válaszainkhoz a mai evangélium egy lényeges tájékoztató pontot kínál. Nem az a döntő, hogy elméletileg vagy verbálisan mit válaszolunk, hanem az a döntő, hogy az életünket, a magatartásunkat vizsgáljuk meg. Áthat-e minket az a bizalom Isten iránt, amit a példabeszéd sugall? Ha bűnultság, tehetetlenség kerít hatalmába, ha félelem gátolja cselekvőkészségemet, nem azt jelzi-e ez, hogy egy szigorú, büntető Isten képe él a tudatomban? A talentumokról szóló példabeszéd arra is ösztönözni akar, hogy mindig tovább alkítsam, az evangéliumi istenképhez igazítsam istenképemet, s ezáltal az életemet. Nem az a döntő, hogy ebben a folyamatban ki hol tart; sokkal fontosabb a törekvés, a cselekvőkészség, amit e példabeszéd sugall.

November 24. — Évközi 34. vasárnap — Mt 25,31–46 — Krisztus királysága

Az egyházi esztendő utolsó vasárnapján hagyományosan Krisztus mint királyt ünnepeľjük, ill. újabb elnevezéssel a „Mindenség királyát”. Ez az elnevezésbeli kiegészítés tükrözi azt a szemléletbeli változást Krisztus királyi mivoltának értelmezésében, amely az elmúlt néhány évtizedben, a Zsinat utáni teológiában lezajlott.

Ma már világosan látjuk, hogy amikor Krisztus királyságáról beszélünk, akkor nagyon vigyáznunk kell arra, hogy az Ő királyságát ne a földi uralkodók mintájára képzeljük el. Bár éppen a mai evangéliumi tanítás beszél arról, hogy „amikor eljön dicsőségében az Emberfia s vele mind az angyalok, helyet foglal dicsőséges trónján” (21. v.). Itt azonban egy képet használ az evangélista, amit nem szabad összetéveszteni a tartalommal.

Krisztus királyságának jellemzői — ha már ennél a képnél maradunk — szöges ellentétben állnak a földi uralkalmak jellemzőivel.

Foglaljuk össze röviden a földi uralkodók jellemzőit! A földi király a társadalmi piramis csúcsán helyezkedik el, hatalmát mindenáron, akár erőszakkal is meg akarja tartani. Törvényei is ezt a hatalmat szolgálják, és adott esetben a jögalanságtól sem riad vissza hatalma

megtartása érdekében, éppen ezért erős karhatalmat tart fenn.

Jézus élete és magatartása homlok egyenest ellentétben áll ezzel a királyképpel, úgyhogy el is kellene felejtenünk Jézusra alkalmazni a királyi címet! Ugyanis egész életében a társadalmi piramis alján élt, és nem is kívánkozott innen fölemelkedni. Ellenállt minden olyan kísértésnek, amely a földi uralkodók mintájára akarta Őt királlyá emelni. Gondoljunk csak a kenyérszaporítás utáni jelenetre, amikor erőszakkal királlyá akarták tenni, de Ő nem ment bele. Mivel hatalommal nem rendelkezett és nem is akarta megszerezni a hatalmat, Ő a totális erőszakmentesség megtestesítője. Éppen ezért teljességgel érthetetlen Pilátus számára Jézus magatartása: király Ő, de mégsem a földi értelemben vett király. Jézusnak éppen ebben az ellentétes beállítottságában van az ereje. Életével és magatartásával minden olyan viszonyt megkérdőjelez ember és ember között, amely hatalomra épül. A világ nem is késlekedik a válasszal, amikor rövid nyilvános működés után keresztre juttatja. Ez az a pont, ahol Krisztus uralkodásának igazi tartalmáról beszélhetünk.

Jeruzsálemi Cirill szerint Jézusnak a kereszten kitért karja azt szimbolizálja,

hogy magához öleli a világot. Atanáz arról beszél, hogy a két lator között feszített és kezét felénk kitérő Jézus az egység jelképe. Lebontotta ugyanis a válaszfalat a kinyilatkoztatást hordozó őszövségi nép és a pogányság között. A mai teológia Krisztus király helyett a „Kozmikus Krisztusról” beszél. Teilhard de Chardin-t ez a gondolat ragadta meg, és úgy szemlélte a egész világ evolúcióját, mint közeledést az Ómega-ponthoz, a végponthoz, a Kozmikus Krisztus kiépüléséhez.

Talán ez az a gondolat, amit a mai vasárnap evangéliumi szakaszához kapcsolhatunk. A Kozmikus Krisztus kiépülése nélkülünk nem lehetséges. A kiépülés útja pedig nem más, mint amit az Atya „áldottai” tesznek: minden külön fölszólítás nélkül megetetik az éhezöket, felruhazzák a hajléktalanokat, ápolják a magukra hagyott öregeket és betegeket, megpróbálják világunkat Krisztus valódi királyságává, országává változtatni.

Ez nem könnyű feladat, hiszen az evangéliumi szakasz második része szerint és a saját tapasztalataink szerint is, az ezzel ellentétes erők hatékonyan működnek. Jézus azonban meggyőz minket arról, hogy ez ne kedvünket szegje, hanem inkább megsokszorozza erőnket!

A Nap szikrázó keménységgel pattant ki a gödöllői dombok mögül. Egyetlen felhőfoslány sem jelezte jöttét. Az erdővel borított, fekete gerinc és a halványkék ég találkozására hirtelen kilyukadt és a tátongó lyukban megjelent a Nap. A korábbi napok esői és szelei tündöklő tisztaságúvá mosták, söpörték a város levegőjét, úgyhogy még a Naszály is olyan közelinek látszott, mintha a Margit-szigetből nőne ki. A város máskor tompa, morajló zaja most élesen csikorgott, dübörgött, hömpölygött át a Gellért-hegyen, és a testetlen levegőben a galambok úgy szálltak, mint ha a zaj szárnyán repülnének a budai lápok felé.

Ilyenkor, szeptember elején itt Pesten hat óra körül kel a Nap. Így volt ez abban az évben is, amikor Gellért püspököt legurították innen néhány társával együtt, így volt akkor is, amikor innen ágyúzták a törököt a Vár visszafoglalása előtt. De valami mégis más. Más, mert még ötven évvel ezelőtt sem néztük úgy a Napot, ahogy ma nézzük. A Nap volt már Isten az egyiptomiaknál és az inkáknál, volt már a Föld körül keringő fényesség a sötét középkorban, volt a Naprendszer csillaga Kopernikusz idejében, volt már minden élet energiaforrása, de még sohasem volt eddig a földi élet ellensége. Ez egy új szerep a számára. Valószínű, hogy ha nem társul ehhez a szerepéhez a Föld állapotának általános romlása, sohasem jövünk rá erre a tulajdonságára, mert sem érzékelni, sem mérni nem tudnánk a bajok okát, az UV-B sugárzást. A bőrrák és a sugárzás egyéb káros hatásai azok közé a titokzatos betegségek közé tartoznának, melyek bizonyos körülmények között, bizonyos területeken jelentkeznek, nem rendszeresen, de tömegesen, és ugyanúgy elmúlnak, mint a járványok, amikor még nem tudták gyógyítani

az őket kiváltó betegségeket. De mi is ez az egész: a Föld állapotának általános romlása? Mi az az ökológia? Mi köze az emberhez? Mi köze a civilizációhoz?

Azt mondják: a tudomány egyik ága. Olyan ága, amely a természeti jelenségek belső összefüggéseit és a civilizációs jelenségekkel való kölcsönhatását vizsgálja. De miért lett ez olyan fontos? Mindig voltak civilizációk, kultúrák és természeti jelenségek is. Mindig voltak természettudományok, melyek a megfigyelhető jelenségekből igyekeztek törvényszerűségeket kiolvasni. Akkor most mi ez a köznapis ökológia? Lehetséges, hogy a „baj” gyökerei talán valamikor a kopernikuszi időkben, vagy még előbb, az ezredforduló tájékán kezdődtek, amikor az európai emberiség szemé nyiladozni kezdett a külvilágra és azt vizsgálni kezdte, eleinte mint Istentől függő, de a végtelenség vonzásával rendelkező, később mint Istentől független valamit. A dolog mai állapotához úgy jutott el, hogy vizsgálódásai rendre elérték a végtelen határait. Eljutott a táguló világtérben száguldó 10^{21} galaxisig, a atom 10^{23} elemi részecskéjéig és azoknak energiahullám természetéig, a génmanipulációig és az idő sebességfüggőségéig. Eljutott a tudat alattihoz és a tudat felettihez, és eljutott a tudatos lét hihetetlen mértékű manipulálásának képességéhez. Közben kultúrájából civilizáció lett, falvaiból megapoliszok, cserekereskedelméből multinacionális bankrendszer és az ember alkotó-teremtő képességéből a technika szabályozta — tehát lélektelen — másoló művészet és bér munka. Mindent elért, amit el lehetett érni. Mindent megtudott, amit ésszel fel tudott fogni, mégis a belseje és a környezete kárt szenvedett. A tudomány még egyetlen ismert kultúrában sem jutott ilyen messzire. Egyetlen kultúrában sem volt ak-

Gaia-isten

kora a baj a civilizáció és a természet kapcsolatával, ezért nem volt szükség ökológiára. Baj mindig volt, de csak helyi, mint az aztékoknál az öntözési probléma, vagy az antik görögöknél az erdők kiirtása. A kultúra elpusztult, a civilizáció megsemmisült, de a természet maradt, illetve saját törvénye szerint alakult.

Érdekes módon azonban ez a tudomány — az ökológia —, melynek talán hivatása lenne az összes tudomány integrálása a természeti törvények és társadalmi-erkölcsi törvények közötti összhang — az élet — fenntartása érdekében, éppen nem tudományos formában fejti ki a legfőbb hatását és válik „népszerűvé”. A tudományos formán azt értem, hogy kialakul egy sajátos nyelvezet, amelyet egyre kevesebb számú tudós ért csak meg, szűk körű konferenciákon és kis példányszámú szakmai folyóiratokban publikálják eredményeit és ezek hosszú időn keresztül jóformán semmilyen hatással nincsenek a hétköznapi emberek életére, majd az eredmények látványos és kevésbé látványos, köznapis alkalmazásai során kiszolgáltatódnak a pénzvilágnak. Ezzel szemben az ökológia hétköznapi, mondhatnám mindennapi „tudománnyá” vált a Greenpeace akciónak nyilvánossága, a multik környezetkímélő termékeiről szóló reklámok, a különböző rituálékkal egybekötött világünnepségek (... Napja, ... Éve stb.), a nyugati világ (Japánt is beleértve) civil szervezeteinek akciói, a nagyvárosok mindennapi politikai vitái és a számtalan egyesület, club, társaság révén. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem létezik egy szigorúan tudományos mag, de e mag tevékenységének nyilvánossága össze sem hasonlítható az előbbiekével. Persze nem állítható, hogy minden falusi tanító tudományosan képzettnek nevezhető az ózonpajzs-prob-

lémával kapcsolatban, de bizonyára többet tud róla, mint a relativitás-elmélettel kapcsolatos legújabb kutatásokról vagy a génszűrésről. Ez utóbbinak például igen nagy védelmet nyújt a speciális — latin — nyelv.

Mi lehet ennek a nagy népszerűségnek az oka? Valószínűleg már közhely számba megy az a megállapítás, hogy a minden határt nélkülöző technikai fejlődés váltotta ki a Föld állapotának romlását. Ez a fejlődés az európai, nyugati országokból indult ki — ide értve ma már az USA-t, Kanadát, Japánt, Dél-Afrikát is — de káros hatásait éppen nem itt, hanem a Föld másik felén, keleten és délen fejtette ki. Mégis, az ökológiai tudomány népszerű változata — a mozgalom — nem itt, hanem éppen a keletkezés helyén — ahol pedig a hatások elleni védelem az anyagi lehetőségek bősége miatt jóval nagyobb — jelentkezett. Ez valószínűleg az említett területek magas népsűrűsége, az itt élők magasabb erkölcsi érzékenysége és a telekommunikáció áldásos hatásának köszönhető, de biztosan közrejátszott a magas iparosodottsággal együtt járó légszennyezés és ivóvízszennyezés is — bár ennek mértéke össze sem hasonlítható egy századeleji közép-angliai bányászváros levegő-, víz- és környezetszennyezésével, s ott mégsem alakult ki ökológiai mozgalom, pedig az ökológia mint tudomány már létezett.

Az igazi okot abban vélem felfedezni, hogy néhány fenyegetett és a nyugati erkölcs szabályai szerint érzékeny embernek elege lett a korlátlan hatalmú technika, a pénz, a sebesség, az információ, a reklám, a tisztaság- és egészségmánia, a sport és a motorizáció isteneinek uralmából. Ez a düh nyilvánul meg még ma is a Greenpeace aktivistái, az utolsó játszótér botokkal védő városlakók, de a szent földjüket civilizálni akaró bulldózerek elé fekvő bennszülöttek tetteiben is. De a világ nem ilyen egyszerű. A düh önmagában nem elegendő. Sehol nem volt elegendő, ahol egy új társadalmi, kulturális rend volt kialakulóban. Meg kell születnie annak a néhány em-

bernek, aki valószínűleg öntudatlanul, de új úton kezd járni. Egy Püthagorasnak, egy Leonardónak, talán egy Lovelocknak. Mindenesetre olyannak, aki nem elégszik meg a technikai fejlődéssel, talán egyáltalán nem is érdekli, de érzékeny mindarra, amiben ma az ember hiányt szenved, amit elfelejtett, az élet szeretetét, a közösség, a barátság szellemét és az önismeretet. Lovelockot azért hoztam fel példának, mert az ő Gaia-elmélete valamit sugall abból, ami elveszett. Életnek, élőlénynek fogja fel az anyagot, a földi bioszférát. Ez egész más, mint a materialisták mérhető, megszámlálható anyaga. Az élet nem mérhető. Az élet van, vagy nincs. Az élet nem fejlődik, nem halad, nincs

disznópásztor, és honvágya támad az atyai ház gazdagsága és szeretete iránt. Mielőtt éhen hal, meg kell tennie azt a lépést, ami visszaviszi az atyjához, aki díszes köpenyébe öltözteti és a hizott tulkot levágatja hazatérte örömeire. Ez a civilizáció is — Spengler szerint mindegyik — végigjárja ezt az utat. El kell pusztulnia — haza kell találnia —, hogy helyet adjon az újnak. Az új látható jelei közé tartozhat az ökológiai mozgalom is, mert mindannak ellene mond, ami a jelen civilizáció „vívmánya” és mindent elvet, ami az élettel kapcsolatos.

Az emberek, akik ebben a feszülésben-játékban élnek, nagyrészt fiatalok — akik szinte „hivatalból” mindent másképp akarnak csinálni, de vannak öregek is és családok középkorúak. A fiatalok még saját jövőjüket féltésből, a középkorúak a gyerekeik jövőjére hivatkozva, az öregek pedig unokáik miatt tüntetnek, emelik fel a szavukat, írnak, beszélnek, cselekednek. Vannak köztük kemény racionalisták, materialisták, vallásosok és vallástalan hívők, és semlegesek, kíváncsiak, divatkövetők, vagy csak a társaság miatt összejárók, de szakemberek, kutatók, oktatók és tanárok, és filozófusok is. Mi kötheti őket össze? A félelem? Az élet féltése? Nem valószínű. Ők is tudják, hogy az

élet elpusztíthatatlan. Nemrég jelent meg egy cikk a Science-ben, amely beszámolt egy kísérletről, melynek során egy borostyánkőbe ágyazódott, kb. 40 millió éves légyben talált baktériumot életre keltettek. Valószínűbb, hogy az emberiség féltése, vagy az emberi faj féltése. Bár ez sem valószínű, mivel mindkettő csak üres fogalom. Kb. olyan ez, mintha a galaxisunkat félténem egy másik galaxistól. Félteni, aggódni értelmesebben csak azt, azért lehet, amit látok, érzek, hallok, tehát hatással lehetek rá, kapcsolatban vagyok vele, tehát tényleg a gyerekéért, az unokámért, az életemért, vagy a mellettem álló életéért, vagy legtágabban egy általam ismert közösségért (faluk, iskola, vallási közösség, munkahely, párt, egyesület, klub). Esméket, tanokat, vallást, hazát, kultúrát nem féltetni kell, hanem tudni, hogy mi az,

Balog bolondok

*Ha szölnök nem lehet szüretnyi,
miért akarjunk megszületni?*

*Ha bennünk sincs már más, csak átlag,
mitől legyünk a szépre bátrak?*

*Közös jövőnkől félve óvunk,
kevés a csókunk foglalónak.*

*Minket vetélni vár a baba,
nem illünk emberek sorába.*

*Bordánk alatt — lehetne jobban? —
balog bolondok szíve dobban.*

ideje, történelme, hanem burjánzik, tenyészik. A virágos rét nem egy mérhető, pénzben kifejezhető valami. Teljesen értelmetlen azt mondani rá, hogy ennyi és ennyi széna terem rajta, vagy másfél hektár, vagy 2 millió forint. Ez semmit sem mond arról, hogy ez egy virágos rét. Az a szemlélet, hogy ez élet, alapvetően különbözik attól, hogy ez ennyit ér. Nemrégiben olvastam a tékozló fiú történetét, és itt, a Gellért-hegy tetején, szemben a napfelkeltével eszembe jutott a párhuzam a civilizációnk — a „fejlett” nyugati — és a példabeszéd között. Azon gondolkodtam, hogy vajon hol tart most a történet. Az atyai házat már elhagyta az európai civilizáció — a tékozló fiú. Már nem él köreiből Bach, Rembrandt, Michelangelo, Szt. Bernát. Már az örökség sincs meg, Liszt, Manet, Rodin és Kant sem. Már valószínűleg moslékot eszik mint éhező

amit tehetek a magam helyén, és azt megtenni. A többi csak üres fecsegés, felesleges kakaskodás és olyan cselekedetek tömege, ami elene dolgozik az eszmék, a tanok, a vallások, a haza, a kultúra természetes életének, sorsának és halálának, tehát életellenes. Mindent megtenni, ez ma a lelkes, az aggódó, tehát elkötelezett, tevékeny emberek jelszava. De a mindent-megtenninek két iránya van. Egy kifelé és egy befelé mutató. Az önzetlenséget csak akkor fogadom el, ha az ismerd meg önmagadat életforma a pusztulásba vezet — mondja Nietzsche. De mi van akkor, ha az ismerd meg a világot életforma és civilizáció vezet pusztulásba?

Tudom-e, hogy mi az én utam? Kell-e egyáltalán tudnom? Úgy gondolom, nem tudom és nem is kell tudnom. Majd kialakul magától. Ahogy a búzaszem sem tudja, hogyan lesz belőle hajtás, gyökér, fű, kalász, csak egy napon azt érzi, hogy sarlót eresztenek rá, mert megérett. Nem jó a félelem és a féltés sem befelé, sem kifelé. Ha a világot akarom — féltésből, félelemből — megmenteni, akkor a világhoz kötődöm. De mi máshoz kötődhetnek? És itt jön a vallásosok problémája. Egyetlen vallás sem foglalkozik a világ dolgaival, csak másodlagosan, az erkölcs, az etika, a morál kapcsán. Isten és az ember kapcsolatával foglalkoznak még akkor is, ha nem adnak nevet a transzcendensnek. Egy vallásos természet-, környezetvédő valahol belül meghasonlott ember. A szíve van kettéhasítva. Az egyik fele Istenhez húz, a másik fele az élethez. „Ahol a kincsetek, ott a szívetek. Nem szolgálhattok két úrnak.” Élete állandó lelkiismeretfurdalás, mert egyiknek sem tud teljes szívvel áldozni. Megszegi a természeti törvényeket és ezzel együtt megszegi a vallási — etikai — törvényeket. Lelkiismeretfurdalása egyre újabb és újabb tevékenységekre serkenti, mely tevékenységek kapcsán összeütközésbe kerül környezetével, és ismét megsérti az etikai törvényeket. S mire a lelkiismeretét helyrehozza, rájön, hogy Isten országa valahol elmaradt útközben. Ezért helyzete jóval nehezebb, mint a nem vallásos hívőké vagy a hi-

tetleneké. Nem mintha ez utóbbiaknak nem lennének etikai korlátaik. Ezek átlépése azonban nem párosul Isten országa elveszésének gyötrelmes gondolatával. Ezért nem „zöldek” a keresztények, és ezért mondta egy kedves barátunk az egyik találkozásunkkor, hogy nem szabad a kettőt — a vallást és a „zöld”-séget — összekeverni. Kapcsolatot talán egyik nagy szentünknek a mondása alapján lehetne teremteni: „Az emberek ügye Isten ügye, és Isten ügye az én ügyem.” Nincs más megoldás egy vallásos számára: szentté kell válnia.

A végtelenség megismerésére áhító és vállalkozó fausti lélek végnapjait éli — mondja Spengler. Az új lélek kialakulása bizonyára elkezdődött már. Még szinte semmit sem „tudunk” róla. Talán csak annyit, hogy valami egészen „új” látásmódot — vagy talán valami nagyon régit, ismét előkerülőt, kíváncsiságot kell felmutatni, mint amilyen Leonardó volt, amikor halottakat boncolt, repülő szerkezetet tervezett, vagy a lelket akarta ábrázolni a festővászonon. Gaia már volt isten. Zeus már csak az unokája. Lehet, hogy érkezett az ideje, hogy ismét egy legyen az új istenek között. Mert hogy isten lesz, az biztos. Már élnek és virulnak a társadalomból, a civilizációból, a megapoliszokból kivonulók, akik a régi vallások rituáléit nem használják, de újakat fejlesztenek ki rendszerint azok keverésével, népiesítésével, vagy éppen vallástalanul a régi természeti népek vagy indián törzsek szertatásait veszik át modernizálva. Egyre gyarapszik az állatvédők, a növény- és erdővédők tábora, az egyesületek, klubok, akciók száma. Szimbólummá válnak kihálófélben lévő növények, állatok. A természet- és környezetvédelem, az élet védelme lassan fedőnévévé válik minden olyan mozgalomnak és akciónak, amely a pénzvilág, a hatalom és a technika gátlástalan terjedése és annak az emberi környezetre gyakorolt káros hatása ellen irányul. Ilyen méretű terjedéssel talán még a nagy vallások sem dicsekedhetnek. Talán azért, mert azok keletkezése környékén nem volt ekkora a fenyegetettség érzése (bár Krisztus kö-

vetői az apokalipszist az egészen közeli jövőben várták). Ez alatt a zászló alatt küzdenek vallásra, fajra, nemre való tekintet nélkül a levegőt, a varangyokat, az erdőket, az ózonpajzsot, az iszákosokat, a narkósokat, az éhezőket, a hontalanokat, a beteget, a haldoklókat mentő legtöbb polgári, önkéntes szervezet, csoport, közösség tagjai. Mindennek, mindenkinek van segítőtje, támogatója önkéntesen, fizetés nélkül, önzetlenül. Ők az erejükhez mérten mindent megtevéők, az „irgalmas szamaritánusok”. Csak a szükségeset tartják meg, a többi mind odaadják a támogatottnak — pénzt, időt, energiát. Talán még irgalmasabbak, mint a szamaritánusok, mert ő sem az idejét, sem a pénzét nem felezte meg a bajba jutottal, nem is költözött össze vele. Segített neki, gondoskodott róla, aztán ment a maga útján. Igen — visszafelé valószínűleg benézett a fogadóba, hogy elszámoljon a kocsmárossal, de több semmi.

Ha az ember eltúloz valamit, az a kárára válik. Ha sok sárgarépat eszik, meghal A-vitamin mérgezésben, ha sok vizet iszik, akkor is meghal, ha sokat sportol, szívnyagyobbodása lesz, ha sokat beszél, nincs ideje másra figyelni, ha sokat foglalkozik az evangéliumokkal, elveszti a vallását. Ha sokat aggódik az élet miatt, elveszti a hitét. Ha sokat aggódik a világ bajai miatt, nem veszi észre a mellette állót, a feléje nyújtott kezét. A zenekar akkor játszik csodálatosan, ha harmónia van a hangszerek játéka között, a költemény, a festmény akkor szép, ha rezonál a lelkekkel, de a marhapörkölt sem jó akkor, ha túl zsíros, vagy túl paprikás.

Már lefelé ballagok a Gellérthegyről. Már belep a zaj, a nyüzsgés. Már előnti az agyamat a napi teendőik követelődző áradata. Már a kezem sem látszik ki a sodró forgatagból. A Nap szikrázik a Vársárcsarnok kerámiáján és a Rózsadomb villáinak ablakai tüzet fognak, s magasan, fenn, szemben a Nappal egy sűrű gém evez méltóságteljesen, gondtalan könnyedséggel, teljes összhangban a világmindenséggel.

Farkas István

TARTALOM

Tanulmány

Hubert Frankemölle: A Jakab-levél 2-5

Franz Moritz: Az egyház és a római Kúria 6-9

Hogyan változik meg a kereszténység egy idegen kultúrában?

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Miért olyan magányos Isten? . . . 10-11

Mathias Kotowski — Dorothea Ludwig:

Felfedezés Ciudad Guzmanban 12

„Engem az indiók térítették meg” (Interjú Samuel Ruiz püspökkel) 13-14

Erőszakmentesség

Csapody Tamás: Taszári egyenleg kérdőjelekkel 15-16

Gyerekeknek Moha-mese

Csaknekem 17-18

Családi oldal

Szávai Ilona: Tév előtt — védtelenül 19-21

Halottaink

Búcsú Gyuszi bácsitól 22-23

Trásyné Éva: Emlékezés Anyám halálára 23-24

Elmélkedések

Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 25-28

Környezetvédelem

Farkas István: Gaia-isten 29-31

Az e számunkban közölt versek

Fejér György János
alkotásai

Szerkesztőségünk, ill. az előfizetés és terjesztés címe
megváltozott:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

FÜST

Az őszi füstök mindig nagy hatással vannak rám. Nem tudom pontosan, milyen gyermekkori élmények raktározták el bennem ilyen mélyen az emlékét, de amikor megcsap a kesernyész, fojtott, fehér füst, mintha egy másik, egy álmvilágba kerülnék, ahol minden csendes, nyugalmas, békés, ahol nem történnek zajos, hirtelen erőszakosságok, ahol otthon vagyok és védett minden lehetséges bajtól.

Talán a fafűtéses fűrdőszobai kályha volt az első élményem, amelybe csak hétfélegken fűtött be anyánk, mert szigorúan ellenőrizték, hogy ki mennyi vizet használ. De szombaton délután egyszerű volt a forró rézkazán mellé húzódni, és csodálatos volt a tiszta fehér kádban a meleg víz kavargását jelző árnyékvörvények játékát figyelni. A fafűtés illata volt első élményem a füstől.

Az ötvenes évek első felében Balatonfenyvesen laktunk fél évig, amikor apám a Nagybereki Állami Gazdaságban dolgozott. Egyszer egy szekérnyi seprőszerű fát hoztak téli tüzelőnek, ezzel fűtöttünk. Talán ez volt a második füstös élményem. Azután biztosan belekerültek a tábortüzek, a síófoki szalonasütések, avarégetések, de ezek már inkább felidéztek a füst iránti vonzódásomat.

Sümege is átéltem már a világ átfordulását egy szeptemberi estén, talán templombúcsún lehettünk. Szürkületkor a Vak Bottyán utcában megéreztem az elégetett gaz füstjét, és a püspöki palota a kegytemplommal együtt az alkonyat pasztell színeibe merített képeslappá vált, szédültem, és hirtelen előtűntek bennem minden előző füstszagú esték, mintha a már régen halottak üzennének: jól vagyunk, csendesen, nyugalmasan. Ősz van.

D. Jenő

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII/5. (39.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám:

10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5-6.

Olvassóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel
támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,
és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén
állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg
az adóalapból levonható!

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén
küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjátok”
(Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró
írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a
szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hoz-
zájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közöl-
hetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ez-
úton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében,
Vácott.

Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for
communities and families”, about gospel, charity,
third world, ecology, nonviolence, family life, edu-
cation and radical renewal movement in the Hunga-
rian Catholic Church.

Editor: GARAY András

Adress: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be
republished free, without distortion of contents. The
editorial board hereby asks for complimentary co-
pies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést belföldi postautalványon a fenti címre
lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értésítés részén
a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és
a hátán, a közleményben világosan legyen leírva,
hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):

Belföldre: . . . . . 400 Ft

10 példánytól (példányonként) . . . 352 Ft

szociális előfizetés . . . . . 292 Ft

(nagy családosok, mozgássérültek, hallássé-
rültek, diákok, hetven éven felüliek és állami
gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba . . . . . 400 Ft

egyéb külföldre . . . . . 1500 Ft

Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai ke-
resztény iskolát támogatják.